Республиканский научно-методический журнал

USTAZ USTANYMY

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы

№2(13) (2026 ж. Ақпан/Февраль 2026 г.)

Республиканский научно-методический журнал

USTAZ USTANYMY

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«USTAZ USTANYMY» республикалық ғылыми-әдістемелік журналының
№2(13) (2026 ж. Ақпан) шығарылымы. Выпуск №2(13) (Февраль 2026 г.)
республиканского научно-методического журнала «USTAZ USTANYMY».

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ: білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық, педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату бойынша материалдар жариялау.
ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ: публикация материалов по распространению учебно-методического, научно-практического, информационно-аналитического, педагогического инновационного опыта в области образования.

«USTAZ USTANYMY» Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы Нұр-Сұлтан қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 13 ақпандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ26VPY00064454 берілген.
Таралу аумағы: Қазақстан аумағында.
«USTAZ USTANYMY» журналы айына 4 рет жарық көреді.

Республиканский научно-методический журнал «USTAZ USTANYMY» в городе Нұр-Сұлтан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан выдано свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 13.02.2023 года
№ KZ26VPY00064454.
Территория распространения: На территории Казахстана.
Журнал " USTAZ USTANYMY " выходит 4 раз в месяц.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан
Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті
Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер
Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер
Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші
Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы
Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

«USTAZ USTANYMY» ғылыми-әдістемелік журналының авторларға арналған ережелерімен QR-кодты сканерлеу арқылы таныса аласыз.
С правилами для авторов научно-методического журнала «USTAZ USTANYMY» вы можете ознакомиться, отсканировав QR-код.

Мазмұны / Содержание

Аканова М.М. «Биология сабағында STEAM технологиясын қолдану: теориядан практикаға» 4
Мирзахметова Ж.М. Формирование языковой личности 6
Күленова М.Т. Жаңа заман тәрбиешісі 10
Жарқынбекова Ә.Ж. Дауыс аппаратының құрылымы 12
Абдуллаева А.Б. Бейнелеу өнері – қиял мен шығармашылық әлемі 14
Спан Н.О. Элементтердің орнын ауыстыру 16
Алпысбаева Ж.А. Педагог-тәлімгер студенттердің дамуына әсері 18
Филипова А.В. Решение составных задач 20
Байдахметова М.А. Тәрбиеленушілерге ұлттық тәрбие беру әдістері 23
Кокеков С.Д. Баскетбол: спорт тарихы мен дамуы 25
Насретхан И. Инклюзивті білім беру жағдайында мектепке дейінгі балалардың сенсорлық дамуын психологиялық қолдау 27
Жексебаева А.Е. Домбырада қол ойнату әдістері арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыру 30
Серикбаева С.Д. Жаңа заман баласы – ертеңгі еліміздің болашағы 32
Черубаева Н.М. Бала тәрбиесіндегі ұлттық, эстетикалық құндылықтар 34
Сеильханова А.Н. Отбасы мен балабақша ынтымақтастығы. «Әжелер мектебі» 35
Абдрахманова Г.К. Ұлттық құндылықтар 37
Бақытқан Б. STEM бағытында биондық химиялық жобалар арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту 39
Мансурова Б.М. География сабағында цифрлық технологиялары қолдану 42
Данкенова А.Х., Муханова С.К. Орыс мектептеріндегі қазақ тілі сабақтарында оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін арттырудың әдістемелік тегіттері 44
Жакипов Ж.Ж. Араб тілін оқытуда жасанды интеллекттің тиімділігі мен педагогикалық мүмкіндіктері 46
Абді Б.Ғ. Медресе-колледж студенттерінің ұлттық құндылықтарын қалыптастырудағы қазақ әдебиетінің орны 49
Маутбекова А.Ш. Бастауыш сынып оқушыларының зерттеушілік әрекет мотивациясын ақпараттық технологиялар негізінде қалыптастыру 52
Ертуганова А.Т. Әдеби шығармаларды оқытуда оқу стратегияларын қолдану 55
Калмуратова А.К. Ашық кен орындарында пайдалы қазбаларды өндіруде заманауи бұрғылау-жарылыс жұмыстар технологиялары 58
Изтлеуова А.Б. Инклюзивті мәдениетке ие қоғам қалыптастыру қажет 61
Идрисова Д.Б. Ойын технологиясы арқылы бастауыш сынып оқушыларының экологиялық мәдениетін қалыптастыру 63
Абдрахманов Ж.К. Качественные и количественные задачи как средство изучения основных разделов курса физики 11 класса 66
Аблезқызы З. Ұлттық құндылықтарға негізделген мектеп басқару тәжірибесі 69
Куралова А.А. Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары 72
Раханова Н.С. Инклюзивті білім беруде заманауи құрылғыларды қолданудың әдістемелік ерекшеліктері 76
Әбу А.Н. Информатикада Python тілін қолдану арқылы жобалық оқытуды ұйымдастыру 78
Өмирузахқызы С. Психолог пен тәрбиешінің бірлескен жұмысы 82
Қожакелдиева А.Н. Тәрбиеші жұмысындағы біртұтас көзқарас 85
Жакупбеков К.А. Мектеп биология сабақтарында жасанды интеллектті қолдану арқылы оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту 89

Аканова Маржан Муратовна
Биология пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Абай облысы білім басқармасы Семей қаласы білім бөлімінің
«№16 Төлеубай Аманов атындығы жалпы орта білім беретін мектебі» КММ

«БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА STEAM ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ: ТЕОРИЯДАН ПРАКТИКАҒА»

Аннотация

Бұл мақала биология сабағында және арнайы STEAM сабақтарында STEAM (Ғылым, Технология, Инжиниринг, Өнер, Математика) технологияларын қолданудың өзектілігін, маңыздылығын және тиімділігін талдайды. STEAM тәсілін қолдану оқушылардың сыни ойлау, зерттеу, жобалау және шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Биология сабақтарында STEAM технологияларын қолдану арқылы оқушылар табиғи құбылыстарды зерттеп, өздігінен шешім қабылдауға және нақты өмірлік мәселелерді шешуге қажетті дағдыларды меңгереді. Мысалы, экологиялық жүйелерді модельдеу, микроорганизмдерді зерттеу, генетика және биотехнология салаларында жобалар құру арқылы оқушылардың пәндік білімдері тереңдей түседі.

Тақырыптың өзектілігі: XXI ғасырда білім берудің басты мақсаты – оқушыларды сыни тұрғыдан ойлауға, шығармашылыққа, және табысты командалық жұмысты жүргізуге даярлау. Осы тұрғыда STEAM (Ғылым, Технология, Инженерия, Өнер, Математика) тәсілі білім беру жүйесінде жаңа парадигмаларды қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Биология пәні табиғи ғылымның бір бөлігі болғандықтан, оны STEAM тәсілімен оқыту оқушыларға ғылым мен техниканың тоғысқан жерінде қарастыруға мүмкіндік береді. Мұнда биологияны физика, химия, инженерия, және технология контексінде оқып, осы пәндерді біріктіре отырып, кешенді түсінік қалыптастырады.

STEAM технологиясын қолдана отырып, оқушылар зерттеу дағдыларын дамытады, шешімдер іздеу кезінде креативтілік қабілеттерін пайдалана алады. Мысалы, экологиялық мәселелерді, биотехнологияны немесе генетикалық инженерияны шешу бойынша жобалар жасау барысында.

Практикалық Тәжірибе: Биология сабағында оқу теориялық элементтермен қатар практикалық тәжірибе сабақтарын да қамтуы керек. STEAM әдістері практикалық жұмыстарды, эксперименттерді, ғылыми жобаларды қамтып, оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттырады.

STEAM технологияларын қолдану оқушыларды ғылыми зерттеулер жүргізуге ынталандырады. Олар түрлі зертханалық тәжірибелер, полимерлердің биологиялық қасиеттерін зерттеу, генетикалық модификацияланған организмдерді талдау сияқты жобаларды жүзеге асыруға мүмкіндік алады.

Командалық Жұмыс: STEAM жобалары көбінесе топтық жұмысты талап етеді, бұл оқушыларға бірін-бірі қолдап, бірлесіп жұмыс істей отырып, коммуникация және лидерлік дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Тақырыптың мақсаты**:** Алдымызға қойған міндеттерімізді шешу барысында біз төмендегі зерттеу әдістерін қолдандық: тақырыбымызға сәйкес педагогика, ғылыми-әдістеме салалары бойынша әдебиеттерді, ғылыми-тәжірибелік конференциялардың материалдарын теориялық талдау, орта және кәсіби оқу орындары педагогтарының инновациялық іс-әрекетінің тәжірибесін зерделеу және қорытындылау, талдау және саралау

Міндеттері:.

Жаңа идеялар

STEAM технологиясы білім алушыларға жаңа идеяларды ұсынуға, шығармашылық шешімдерді іздеуге және оларды практикада қолдануға мүмкіндік береді.

Өнер мен ғылымды біріктіру

STEAM технологиясы биологияны өнер арқылы көрсетуге, мысалы, биологиялық модельдерді суреттеуге, модельдеуге немесе қолөнер бұйымдарын жасауға мүмкіндік береді.

Проблемаларды шешу

STEAM әдісі білім алушылардың проблемаларды шешу қабілеттерін дамытады, себебі олар қиындықтарды талдауға, шешімдерді іздеуге және оларды практикада қолдануға үйренеді.

Командада жұмыс істеу

STEAM технологиясы білім алушылардың командада жұмыс істеу қабілеттерін арттырады, себебі олар бірлесіп жобалар жасауға, идеяларды талқылауға және шешімдерді бірлесіп табуға үйренеді.

Жұмыстың практикалық маңыздылығы: зерттеу нәтижелерін мектеп мұғалімдері мен оқушыларға практикалық жұмысында қолдануға болады.

Тақырыптың жаңалығы STEAM технологиясын биология сабағында тиімді пайдалану жолдарын ұсыну.

Қорытынды

Жоғарыда айтылғандардың бәріне сүйене отырып, білім беру мекемелерінде сабақтарды STEAM-білім беру және оның технологиясын оқу процесінде қолдану идеялары негізінде ұйымдастыру зерттеу дағдыларын қалыптастыруға тиімді ықпал етеді деп қорытынды жасауға болады. Сонымен қатар, STEAM-тәсілді ескере отырып, осы дағдыларды қалыптастыру мемлекет пен әлеуметтік қоғамның болашақ техникалық бағыттағы жоғары білікті мамандарға деген сұранысын орындауға мүмкіндік береді, қазіргі жастардың инженерлік мамандықтарға деген қызығушылығын арттыруға, оқыту сапасын едәуір жақсартуға және оқушыларды нақты өмірге дайындауға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Семенкова Т.А.Методические подходы к использованию 3D-печати в STEAM-образовании Волгоградский государственный социально-педагогический университет 2023 57-66 ст

2. ««STEM» - білім беруді жаңғырту, әлеуметтік көзқарас, стратегиялық бастамалар, технологиялық шешімдер» халықаралық ғылыми – тәжірибелік on-line конференция материалдар жинағы - Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау, 2019. - 16-32 бб.

3. Мыңбаева Ж.Т., Забиякина О.С. ОпытвнедренияSTEAM-подходов п практику преподавания химии и биологии Қостанай, 2024. 1182 б

Мирзахметова Жанна Мусавалиевна
Преподаватель русского языка и литературы
Жамбылский индустриально-технологический колледж
Жамбылская область, город Тараз

ФОРМИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ

Annotation

In the article, the author examines compliance with the norms of the literary language, the requirements of speech culture by students of Kazakh departments of universities.

Improving the quality of students' oral speech when studying the discipline "Russian Language" involves the normalization of speech - this is its compliance with the literary and linguistic ideal.

Teaching the norms of oral and written speech includes improving the quality of speech (purity, correctness, expressiveness, meaningfulness, accuracy, logic, richness and appropriateness). It is necessary to teach the selection and organization of linguistic means in accordance with the chosen genre, style, and type of speech.

Key words: norms of literary language, culture of speech, norms of oral and written speech, purity, expressiveness, meaning fulness of linguistic means.

Изучение русского языка в вузе во всех его проявлениях имеет целью овладение им для речи, общения, мысли, познания, самосознания.

Язык – это школа становления и развития личности. Речь – школа социальной жизни, постоянно включающая студента в систему отношений между людьми, в познание, в разнообразие жизни. Огромное значение вопросов культуры речи, значение стилистических навыков и лингвистических знаний подчеркивали многие ученые-лингвисты.

Нормативный аспект культуры речи рассматривали в своих трудах такие ученые, как Р.И.Аванесов, В.В.Виноградов, Л.В. Щерба, Ф. де Соссюр, Д.Н.Ушаков, Ф.П.Филин, Н.Ю.Шведова, А.А.Шахматов и другие.

Р.И. Аванесов писал: «Повышение культуры русской устной речи является важной задачей общества в целом, в особенности школы, высшей и средней, а также театра, радио, телевидения, задачей, требующей длительней, терпеливой работы» [1].

«Высокая культура разговорной и письменной речи, хорошее знание и развитое чутье родного языка, умение пользоваться его выразительными средствами, его стилистическим многообразием — лучшая опора, верное подспорье и очень важная рекомендация для каждого человека в его общественной жизни и творческой деятельности», - утверждал В.В.Виноградов. [2]

Л.В.Щерба был убежден в большой практической ценности языкознания для общества, подчеркивая, что язык есть деятельность человека, направленная к определенной цели. Различая речевую деятельность (т.е. процессы говорения и понимания), языковой материал (т.е. совокупность всего говоримого и понимаемого в определенной конкретной обстановке в ту или иную эпоху данной общественной группы) и систему языка, Щерба основную задачу лингвистики видел в изучении системы языка. [3]

Овладеть богатствами языка способствуют следующие виды речевой деятельности:

– слушание (аудирование) – умение воспринимать чужую устную речь;

– говорение, т.е. выражение собственной мысли в звучащем, акустическом, коде;

- чтение, т.е. восприятие, понимание чужой мысли, выраженной в графическом коде;

– письмо – выражение собственной мысли графическими кодовыми знаками.

Разумеется, для этого необходимо максимально соблюдать нормы литературного языка, требования культуры речи.

В последние десятилетия в языкознании исследуется феномен языковой личности: это человек сквозь призму языка, речи, его языковой способности. Студент как личность, субъект сознательной деятельности, социальных отношений, обогащает свой внутренний духовный мир, овладевает языком, речевыми механизмами, языковой культурой.

Условия успешного формирования языковой личности:

- высокая культура и нравственность в семье, общее развитие;
- развитая сфера интересов студента, его склонностей, увлечений;
- высокая личностная и общественная активность, вплоть до стремления к лидерству;
- свободное владение всеми сторонами родного языка, не менее свободное владение механизмами речи, хорошие навыки общения.

Язык будущего специалиста: учителя школы, юриста, экономиста, инженера всегда должен отличаться продуктивностью, благодаря которой его носитель может эффективно воздействовать на окружающих, создавать и принимать различные тексты, сообщения.

Профессиональная культура речи студентов казахских отделений вузов отличается заметными ошибками в произношении, нарушением норм литературного языка, включением просторечных элементов, несоблюдением языковых норм.

Специалист выстраивает свою речь из конечного набора фонем, или слогов, которые сочетаются в разных формах, в результате получается многовариантная по содержанию конструкция из элементов.

Важно правильно использовать средства языка в различных условиях общения, уметь в разных ситуациях общения говорить по-разному и не переносить из одной ситуации в другую речевые и этикетные нормы.

Речевой нормой называется совокупность наиболее устойчивых традиционных реализаций языковой системы, отобранных и закрепленных в процессе общественной коммуникации.

Нормированность речи - это ее соответствие литературно-языковому идеалу, практическое применение психологических приемов общения в разговоре с коллегами, подчиненными, в публичных выступлениях,

владение речевым этикетом, представляющим основу общения с разными категориями слушателей, установленный порядок речевого поведения с учетом требований национальной культуры.

Языковые нормы - это правила использования языковых средств в определенный период развития литературного языка, т.е. *правила произношения, правописания, словоупотребления, грамматики.*

Норма - это образец единообразного, общепризнанного употребления элементов языка (слов, словосочетаний, предложений).

Языковое явление считается нормативным, если оно характеризуется такими признаками, как:

- соответствие структуре языка;
- массовая и регулярная воспроизводимость в процессе речевой деятельности большинства говорящих людей;
- общественное одобрение и признание.

Языковые нормы не придуманы филологами, они отражают определенный этап в развитии литературного языка всего народа. Нормы языка нельзя ввести или отменить указом, их невозможно реформировать административным путем. Деятельность ученых-языковедов, изучающих нормы языка, заключается в другом - они выявляют, описывают и кодифицируют языковые нормы, а также разъясняют и пропагандируют их.

Все понимают, что к основным источникам языковой нормы относятся:

- произведения писателей-классиков;
- произведения современных писателей, продолжающих классические традиции;
- публикации средств массовой информации;
- общепринятое современное употребление;

- данные лингвистических исследований.

Характерными чертами языковых норм можно назвать:

1. относительная устойчивость;
2. распространенность;
3. общеупотребительность;
4. общеобязательность;
5. соответствие употреблению, обычаю и возможностям языковой системы.

Для чего же необходимы языковые нормы?

Нормы помогают литературному языку сохранять свою целостность и общепонятность. Они защищают литературный язык от потока диалектной речи, социальных и профессиональных жаргонов, просторечия. Это позволяет литературному языку выполнять одну из важнейших функций - культурную.

В литературном языке различают следующие типы норм:

1) нормы письменной и устной форм речи (лексические нормы, грамматические нормы, стилистические нормы);

2) нормы письменной речи (нормы орфографии, нормы пунктуации);

3) нормы устной речи (нормы произношения, нормы ударения, интонационные нормы).

Поэтому культура речи зависит не только от количества, но и от качества используемых специалистом слов и морфем.

Совершенствование качества устной речи студентов при изучении дисциплины «Русский язык» предусматривает нормированность речи - это ее соответствие литературно-языковому идеалу. В обучение нормам устной и письменной речи входит совершенствование качества речи (чистота, правильность, выразительность, содержательность, точность, логичность, богатство и уместность). Необходимо обучать отбору и организации языковых средств в соответствии с выбранным жанром, стилем, типом речи.

Формируя навыки работы с текстами разных стилей и типов речи у студентов казахских отделений, можно проводить на понятийно-теоретической основе, что предполагает работу с понятиями «средства выразительности устной речи» («тон высказывания», «логическое ударение», «паузирование», «тембр голоса», «темп речи», «степень громкости», «язык «внешнего вида» (взгляд, мимика, жесты), «лексико-фразеологические, морфологические и синтаксические средства выразительности устной речи»).

Для развития общей речевой культуры студентов, культуры общения, прежде всего в профессиональной сфере, преподавателям предстоит решать вопросы о формировании коммуникативной компетенции будущего специалиста. На практических занятиях по русскому языку остается актуальной проблема совершенствования устной речи и формирования коммуникативных умений студентов.

Обучение студентов выбору, оценке и организации языковых средств в соответствии с выбранным жанром, стилем, типом речи основывается на специальной грамматико-стилистической работе. В основе этой работы лежит принцип коммуникативной целесообразности употребления языковых средств.

Содержание некоторых ошибок по обучению правильному выбору и использованию языковых средств разных стилей в практических письменных и устных студенческих работах приведем ниже.

Зачастую студенты используют просторечие, жаргоны. Примеры ошибок: «Арсен шел взади» (сзади) «обратно пошел дождь» (опять пошел); «поклал» вместо положил; «здоровый» в значении большой. Корни лексических ошибок разнообразны, как и пути исправления.

Предупредить любые словарные ошибки можно создав хорошую языковую среду, проведя внимательный языковой анализ читаемых текстов, выяснив значение слов в тексте, причины употребления именно этого, а не другого слова.

Употребление слов в неточном, не свойственном им значении. Говорящий или пишущий не ищет слова, берет первое пришедшее из памяти. Примеры: «Холмистые вершины

чередовались с глубокими оврагами» (надо: ущельями); «лыжи воткнулись в забор» (надо: врезались);

Нарушение общепринятой традиционной сочетаемости слов, их валентности. Например: «Мое детство проходило в военной части» (нужно в воинской; военный, воинский – паронимы); «Я хорошо усвоил свою профессию» (нужно «освоил»; освоил–усвоил – тоже паронимы); «Можно усвоить хорошие манеры»)

Употребляют студенты слова без учета их эмоционально-экспрессивной окраски; эти ошибки могут быть определены как стилистические, поскольку нарушают единство стиля, например: «Мы с сестрой ходили в театр на балет «Кармен». Какая чудесная музыка, какие танцы! Все как в сказке. Никогда не забуду этого мероприятия». Последнее слово «мероприятия» было бы уместно в деловом тексте, в канцелярском стиле, но не в воодушевленном, эмоциональном рассказе.

Часто встречается ошибка в глагольном управлении – предложном и беспредложном: «В сказках всегда добро побеждает над злом»; нужно: добро одерживает победу над злом; или добро побеждает в борьбе со злом. Есть выбор вариантов, и студентам следует показать это. «Все радовались красотой природы»; радоваться – *чему?* а *не чем*?, значит, нужно: радовались красоте, а лучше – любовались красотой.

Местоименное удвоение подлежащего: «Аскар – он был самый сильный среди студентов»; «Эти студентки – они любят литературу». В разговорном стиле такие конструкции допускаются, следовательно, ошибочное их употребление в письменной речи объясняется влиянием устно-речевой практики. Смешение стилей – синтаксико-стилистическая ошибка.

Не умеют студенты находить границу предложения: неоправданно делят сложное предложение на простые: «Преподаватель когда задал вопрос. Он повторил вопрос несколько раз ».

Многие студенты строят очень длинные предложения, не разделяя в бессоюзном сложном простые, его составляющие: Я закончил школу с хорошими оценками, родители посоветовали мне поступить в местный вуз, я собрал документы для поступления, отец предложил заниматься с репетитором, тот приходил один раз в неделю, я старался сам самостоятельно подготовиться к экзаменам, репетитор через две недели уехал в другой город.[4]

Эффективными можно назвать следующие задания для успешного формирования языковой личности студентов:

- преподаватель предлагает студентам вести свою картотеку любых речевых ошибок: допускаемых в устной или письменной речи, однокурсниками или взрослыми и пр. Собирают не менее 30 карточек с «адресами»: ошибка – ее квалификация, т. е. тип, ситуация, автор ошибки, его возраст, статус, уровень образования и дата;
- изучить и законспектировать любую, по выбору, книгу по культуре речи (имеется в виду лингвистический труд); составить модель требований к речи студентов к концу курса;
- подготовьте сообщение или сочинение на тему «Мои самооценки в области речи – устной, письменной и мысленной»; предложить с такой темой выступить на конференции в кругу профессионалов;
- составьте разные словарики:

* интонаций, которыми владеет взрослый;

*синонимов – на основе собственного опыта, желательно проиллюстрировать примерами употребления;

* фразеологических единиц – на вашем уровне на несколько определенных тем, например: «Голова», «Язык», «Умный» (с положительной или иронической окраской).

Таким образом, студенты, обучаясь соблюдению языковых норм, норм литературного языка, защищают свою устную и письменную речь от потока диалектной речи, социальных и профессиональных жаргонов, просторечия. Как личность, субъект сознательной

деятельности, социальных отношений, будущий специалист, обогащает свой внутренний духовный мир, овладевает языком, речевыми механизмами, языковой культурой.

Список использованной литературы:

1. Аванесов Р.И. Русское литературное произношение. 6-е изд., перераб. и доп. - М.: Просвещение, 1968 + 1984. -383 с. Учеб. пособие для студентов пед. институтов по спец-ти «Русский язык и литература».

2.Виноградов В.В.«Высокая культура разговорной и письменной речи...» статья. «Русская речь, ее изучение и вопросы речевой культуры»ВЯ.1961.№ 4

3. Щерба Л.В. «О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании». 1931.

4. Львов М.Р., Горецкий В.Г., Сосновская О.В. Методика преподавания русского языка в начальных классах. Учеб. пособие для студ. учреждений высш. проф. образования /–7-е изд.– М.: Изд. центр «Академия», 2012.-464 с.

Күленова Мадина Тоқтағазықызы
Тәрбиеші
Абай облысы білім басқармасы Үржар ауданы білім бөлімінің
«Ер Төстік» балабақшасы» КМҚК

ЖАҢА ЗАМАН ТӘРБИЕШІСІ

«Тәрбиеші бұл - өзге адамның дамып жетілуін
өз жауапкершілігіне алатын кәсіби адам»
Ұлы педагог Ш.А.Амонашвили

Қазіргі таңда заманауи тәрбиеші, жаңа заман тәрбиешісі – бұл сауатты маман, бағдарламаны және әдістемелік шараларды анықтай алатын білімді адам екені айдан анық. Осы мамандықтың иесі- алдындағы әр үйдің еркесімен және оның ата-анасымен тіл табыса білетін, қиын ситуациядан шыға білетін жақсы психолог болуы керек.

Президенттің жолдауында: «Ұлттық бәсекеге қабілеттілігі бірінші кезекте білім деңгейімен айқындалады» - деген байламы жеке адамның құндылығын арттыру, оны дайындайтын ұстаз жауапкершілігінің өсуі, тынымсыз еңбек, сапалы нәтиже деген ұғыммен егіз. Тәуелсіз ел тірегі- білімді ұрпақ. Қазіргі балабақша жағдайындағы білім берудің ұлттық моделіне өту. Оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс-тәсілдерін, жаңа инновациялық педагогикалық технологияны игерген, психологиялық-педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын, педагогикалық жұмыста қалыптасқан тәрбиеші болуын қажет етеді. Жаңа технология үрдісінің талабы- балаға білім беруде мақсатқа жету, іс-

әрекеттері арқылы ойлау дағдыларын, таным белсенділігін арттырып, баланың жан-жақты дамуына және жаңалықты тез қабылдауына әсер ету.

Балалармен жұмыс жасау – үлкен бақыт. Мен осы кішкентай бүлдіршіндердің киелі мекені болған балабақшада қазіргі таңда бес жыл еңбек етудемін, бұл еңбектен жалыққан емеспін. Әр таңда өз кішкентай достарымды асыға күтемін, олардың әрқайсысы бүгін қандай көңіл күймен келетінін ойлаймын. Кішкентай адамның көкірегі ашық, жүрегі жұмсақ, ол маған сенеді. Бұл сондай жауапкершілік! Пәк көңіл балаларыммен ара-қатынас маған қуаныш, шаттық сыйлайды, себебі мен оларға, олар маған керектігіне сенімдімін. Осы сенімнің болуы – әр педагогтың бақыты деп ойлаймын.

Өзімнің еңбек жолымда әрдайым балалардың тілін, ой-өрісін, тіл байлығын дамыту мақсатында ертегілерден көріністер ұйымдастырамын. Себебі, бала ролде өзі ойнаса сол кейіпкердің бойындағы барлық қасиет дағдыларын ой елегінен өткізіп саралайды. Тәрбиешінің жұмысы баланың ақыл-ой парасатын дамыта білетіндей, баланың жас ерекшелігіне сай құрылса, баланың ынта – жігері артары сөзсіз деп білемін. Сәбилерді осылайша шығармашылығын дамыта отырып, қазіргі заманғы педагогикалық теориямен практиканы басшылыққа алып, жұмыс жасаудамын. Педагогикалық озық технологияларды ойын және күнделікті іс-әрекет барысында пайдаланып, балалардың шығармашылағын дамытуға ақпараттық технологияларды молынан пайдаланудамын. Осындай тынымсыз еңбектің жемісін көру үшін, тәрбиешілік жұмыс тәрбиешінің бойынан – жігерлілік пен еңбекқорлықты қажет ететінін айқын аңғардым.

Сондықтан бала жүрегіне жылылық ұялатып, қабілетімен дарынын ашу әр тәрбиешінің алдына қойылған ең басты міндеті деп білемін.

Балабақшадағы әрбір ісімізді еліміздің ертеңі, болашағы үшін арнау өзіміздің басты парызымыз. Он жылдан аса тәрбиешілік еңбекте жүріп түйгенім – тәрбиешілік еңбекке мен басы бүтін бой ұсынып, әбден қалыптастым. Бүгінде балаларға мейірім төге отырып, биік белестерге жетуіне жауапты екенімді ешуақытта естен шығармай кішкентай ғана бүлдіршіндерге мықты тәлім –тәрбие беріп, болашақта еліне қызмет ететін ұлтжанды ұл, қылықты қыз тәрбиелеймін деген сенімдемін. Біздер, тәрбиешілер, күнделікті өмірдің жай ғана адамы емес, болашақты құрушыларды, адамзаттың сәулетті болашағын жасаушыларды тәрбиелеп отырғанымызды ойласақ, ұстаз мұратының қандай болатыны өзінен-өзі айқын. Ендеше, бүгінгі білім мен білік бәсекелес заманда ұландарымыздың биіктен көрінуіне күнделікті ісіміздегі жаңашылдығымыз арқылы, жан-жақты берген тәрбиеміз арқылы қол жеткіземіз.

Жаңа заман педагогы үнемі ізденіс үстінде өз білімін жетілдіріп отыратын, жаңа әдіс жолдарын пайдалануға құштар, жақсы жетілген педагогикалық тәжірибені өз ісіне енгізе білетін, шебер маманды айтамыз.

Ата-аналар мен бірге балаларды тәрбиелей отырып, еліміздің болашағын құрамыз. XXI ғасыр - білімділер ғасыры. Ендеше бізге ой өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты, парасатты ұрпақ керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн.

Жарқынбекова Әсем Жәнібекқызы
Эстрадалық ән салу мұғалімі
Абай атындағы Жамбыл гуманитарлық жоғары колледжі
Жамбыл облысы Тараз қаласы

ДАУЫС АППАРАТЫНЫҢ ҚҰРЫЛЫМЫ

Педагогтың аты-жөні	Жарқынбекова Ә.Ж.	
Күні:		
Сабақтың түрі: жеке	**Қатысушылар саны:**	**Қатыспағандар саны:**
Сабақтың тақырыбы	Дауыс аппаратының құрылымы	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	Ән салу сабағының негізгі басты шарты білімгердің музыкалық қабілеттерін дамыту, музыкалық деңгейін кеңейту, музыкаға, ән айтуға деген сүйіспеншілігін ояту, ән айту тәсілдерін үйрету.	
Сабақтың мақсаты	Дауыс аппаратының негізгі бөліктері мен олардың вокалдық техникадағы рөлін анықтау	
Күтілетін нәтиже	Дауыс аппаратының құрылымын толық түсінеді және оның эстрадалық вокалда қалай жұмыс істейтінін біледі. Дауыс байламдарының, тыныс алу жүйесінің және артикуляцияның вокалдық дағдылардағы рөлін түсінеді.	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезең Уақыт	Оқытушының әрекеті	Студенттің әрекеті	Бағалау	Ресурстар
	Ұйымдастыру кезеңі; Сәлемдесу, білімгердің назарын сабаққа аудару.Аудиториядағы психологиялық ахуалды қалыптастыру. **Дауысқа жаттығу** 1.Білімгерге дауыс аппаратының құрылымын дұрыс пайдалану үшін арнайы жаттығулар жасау 2.Дұрыс артикуляция мен тыныс алу техникасын қолдануға арналған жаттығулар. 3.Легато мен стакаттоға жаттығулары. **Үй тапсырмасын тексеру:** Duncan Laurence-тің “Arcade” әнін орындатады	Студенттің амандасуы,сабақ қа дайындығы Оқытушының жасаған жаттығуларын орындайды Үй тапсырмасына берілген әнді орындайды;	«Жарайсың!» мадақтау сөзімен ынталандыру **Дескриптор:** Жатқа орындауы 10 балл - Дыбыс тазалығы 10 балл - Қатесіз орындауы 10 балл	Оқулық, нота басылымдары АКТ-құралы музыкалық аспап (фортепиано) музыкалық материал
Сабақтың ортасы	**Жаңа сабақ.** **Кейтлин Эрин Уолш-тың “Дауыс беомеханика” әдіс-тәсілі.** Жаңа тақырып бойынша ақпарат береді. Өтпелі жолдар: ауыз қуысы, мұрын қуысы, жұтқыншақ, кеңірдек. Бұл жолдар дыбысты өткізеді және өңдейді. Дауыс байламдарының айналасындағы бұл	Жаңа тақырыпты тыңдайды, түсінеді.		Колонка,акт құралдары.

	құрылымдар ауа ағынын дұрыс бағыттауға көмектеседі. Дауыс байламдары вокалистің дауысының негізгі көзі болып табылады. Эстрадалық вокалда дауыс байламдарының икемділігі мен күші өте маңызды. Олар дыбыстың тербелісін туғызады және оның биіктігі мен қаттылығын анықтайды. **Сегіту сәті:** Ритмикалық ойын **“A million dreams” әнін талдау** **1**. Әннің сөзімен жұмыс жасау. **2**. Дыбыстың тазалығы. **3**. Дауыс аппаратын дұрыс қолдануы. **4.** Ритмды ұстау. Жаңа тақырып бойынша сұақтар:	-практикалық жұмыс жасайды -білімгер мәтінмен жұмыс жасайды, әнді жәй екпінде орындайды Сұрақтарға жауап береді.	**Дескриптор:** -автор туралы қысқаша мағлұмат алады **-“A million dreams”** әнімен жұмыс жасайды -әннің мәтінін қатесіз оқуы – 10 балл -дыбыс тазалығы - 10 балл Әр дұрыс жауапқа 10 балл қойылады. 1 сұрақ: 10 балл 2 сұрақ: 10 балл 3 сұрақ: 10 балл 4 сұрақ: 10 балл 5 сұрақ: 10 балл	
Рефлексия **Қорытын-дылау** **Үй тапсырма-сын беру**	1. Дауыс аппараты туралы қандай ақпарат алдың? 2. Ән айту барысында қандай қиындықтар болды? 3. Бүгінгі сабақтан не ұнады? Бүгінгі сабақта дауыс аппаратының құрылымын меңгерудің арқасында ән айту барысында дыбыстардың дұрыс шығуына қол жеткіздік, әнді талдау барысында қойылған талаптарды орындадық. **“A million dreams”** әнінің 1 куплеті мен қайырмасын жаттап келу.	Білімгер өз жауабын, ойын айтады. Бүгінгі сабақтан алған маңызды ақпарат, қиындық тудырған,ұнаған іс-әрекет бойынша ой өрбітеді Үй тапсырмасын орындау.	 	

Абдуллаева Анара Багбековна
Бастауыш сынып мұғалімі
«Қорам орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы, Қорам ауылы

БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІ – ҚИЯЛ МЕН ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ӘЛЕМІ

Кіріспе

Бейнелеу өнері – оқушылардың әсемдікті сезінуіне, қоршаған ортаны тануына көмектесетін қызықты пән. Бұл сабақта балалар сурет салып, бояумен жұмыс істеп, өз ойы мен сезімін қағаз бетіне түсіреді. Бейнелеу өнері баланың қиялын дамытып, шығармашылық қабілетін арттырады.

3–4 сыныптарда оқушылар сызық, пішін, түс, көлем сияқты негізгі ұғымдармен танысады. Олар табиғатты, жануарларды, адамдарды және түрлі заттарды бейнелеуді үйренеді. Сонымен қатар акварель, гуашь, түрлі-түсті қарындаш, ермексаз сияқты құралдармен жұмыс жасайды.

Бейнелеу өнері сабағы балаларды ұқыптылыққа, шыдамдылыққа және әдемілікті бағалай білуге тәрбиелейді. Топпен жұмыс жасау арқылы бір-бірінің еңбегін құрметтеуді үйренеді. Өз суретін қорғап, әңгімелеп беру арқылы сөйлеу дағдысы да дамиды.

Бұл пән оқушының көңіл күйін көтеріп, сабаққа деген қызығушылығын арттырады. Бейнелеу өнері арқылы әр бала өзін суретші ретінде сезініп, өз әлемін еркін бейнелей алады.

Қазіргі білім беру жүйесінде бастауыш сынып оқушыларының тұлғалық дамуына, шығармашылық қабілетінің қалыптасуына ерекше көңіл бөлінеді. Сол пәндердің ішінде бейнелеу өнері – баланың ішкі жан дүниесін ашатын, қиялын дамытатын, эстетикалық талғамын қалыптастыратын маңызды оқу пәні болып табылады. 3–4 сыныптарда бейнелеу өнері сабағы оқушылардың көркемдік ойлауын дамытып, қоршаған ортаны бейнелік тұрғыда қабылдауына мүмкіндік береді.

Бейнелеу өнері тек сурет салумен ғана шектелмейді. Ол – баланың ойлау, сезіну, қабылдау, салыстыру, талдау қабілеттерін дамытатын кешенді пән. Әрбір сурет – баланың көңіл күйі мен ішкі ойын білдіретін ерекше әлем.

Бейнелеу өнерінің тәрбиелік маңызы

3–4 сынып жасындағы балалардың эмоциялық сезімі өте жоғары болады. Бейнелеу өнері сабағы олардың сезімін дұрыс бағытта дамытуға ықпал етеді. Сабақ барысында оқушылар әсемдікті көре білуге, табиғатты, адамдарды, ұлттық құндылықтарды құрметтеуге тәрбиеленеді.

Бұл пән оқушыларды ұқыптылыққа,шыдамдылыққа,еңбекті бағалауға,өзгенің жұмысына құрметпен қарауға үйретеді.

Сурет салу кезінде бала өз еңбегінің нәтижесін көреді, бұл оның өзіне деген сенімділігін арттырады. Әсіресе шығармашылық жұмыс арқылы баланың өзін-өзі бағалауы қалыптасады.

3–4 сыныптарда бейнелеу өнері пәні біртіндеп күрделене түседі. Оқушылар төмендегі негізгі ұғымдармен танысады:

Сызық пен пішін

Оқушылар түзу, ирек, доға, сынған сызықтар арқылы әртүрлі бейнелер жасауды үйренеді. Геометриялық және еркін пішіндерден заттар құрастыру баланың кеңістіктік ойлауын дамытады.

Түс және бояу

Түс – бейнелеу өнерінің басты құралдарының бірі. 3–4 сыныпта оқушылар негізгі және қосымша түстермен, жылы және суық түстермен танысады. Түстерді үйлестіріп қолдану арқылы суретті әсерлі етуге үйренеді.

Көлем және кеңістік

Заттың үлкен-кішілігін, алыс-жақындығын бейнелеу арқылы кеңістік ұғымы қалыптасады. Бұл баланың логикалық ойлауына да оң әсер етеді.

Қолданылатын материалдар мен құралдар

Бейнелеу өнері сабағында әртүрлі көркемдік құралдар қолданылады: түрлі-түсті қарындаштар, фломастерлер, акварель, гуашь бояулары, қылқалам, қағаз, картон, ермексаз, табиғи материалдар.

Әртүрлі материалмен жұмыс жасау баланың қызығушылығын арттырып, ұсақ моторикасын дамытады.

Ұлттық құндылықтар және бейнелеу өнері

Бастауыш сыныпта бейнелеу өнері арқылы ұлттық мәдениетке баулу маңызды орын алады. Оқушылар қазақтың ою-өрнектерімен, ұлттық киімдермен, тұрмыстық бұйымдармен танысады. Бұл жұмыстар оқушылардың туған жерге, елге деген сүйіспеншілігін арттырады.

Ұлттық нақыштағы суреттер салу арқылы оқушылар халқымыздың бай мәдени мұрасын таниды және құрметтейді.

Бейнелеу өнерінің оқушы дамуына әсері

Бейнелеу өнері сабағы қиялды дамытады, шығармашылық ойлауды қалыптастырады, сөйлеу мәдениетін жетілдіреді, зейін мен есте сақтау қабілетін арттырады.

Сурет бойынша әңгіме құрау, өз жұмысын қорғау оқушының тіл байлығын молайтады. Бұл басқа пәндерді меңгеруіне де оң ықпал етеді.

Мұғалімнің рөлі

Бейнелеу өнері пәнінің табысты өтуі мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Мұғалім оқушыны шабыттандырып, еркін ойлауға мүмкіндік беруі керек. Әр баланың жұмысын жеке бағалап, қолдау көрсету – басты міндет.

Қорытынды

Бейнелеу өнері – 3–4 сынып оқушыларының жан-жақты дамуына ықпал ететін маңызды пән. Ол баланың шығармашылық қабілетін ашып, эстетикалық талғамын қалыптастырады. Бұл пән арқылы оқушы өзін тұлға ретінде танып, әлемді әсемдік тұрғысынан қабылдауға үйренеді.

Сондықтан бейнелеу өнерін оқыту – бастауыш білім берудің ажырамас бөлігі болып табылады.

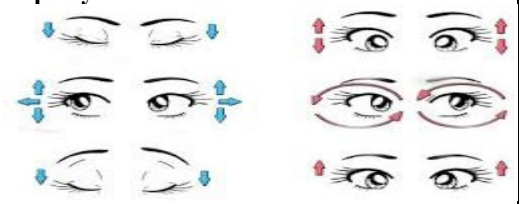
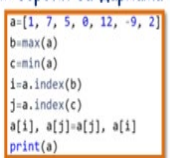
Спан Нұрболған Оразқызы
Информатика пәні мұғалімі
Қарауылкелді орта мектебі
Ақтөбе облысы, Байғанин ауданы, Қарауылкелді ауылы

ЭЛЕМЕНТТЕРДІҢ ОРНЫН АУЫСТЫРУ

Бөлім:	**Python (пайтон) программалау тілінде алгоритмдерді программалау**
Педагогтің тегі, аты, әкесінің аты (болған жағдайда)	**Спан Нұрболған Оразқызы**
Күні:	
Сынып: 9	**Қатысушылар саны:**
Сабақтың тақырыбы	Элементтердің орнын ауыстыру
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	9.3.3.1 бір өлшемді массивтер пайдаланып Python (пайтон) программалау тілінде программаларды жасау;
Сабақтың мақсаты	Массивте қажетті элементті табуды және элементтердің орнын ауыстыруды меңгеру.
Құндылықтарды дарыту	"Заң және тәртіп" құндылығы деректерді іздеу және қайта құру, сондай-ақ қоғамдағы заңды сақтау нақты критерийлер мен ережелерді қажет ететіндігін түсіну арқылы қалыптасады. Берілген шарттарды орындау әділ және дұрыс нәтижені қамтамасыз етеді.

Сабақ барысы

Сабақ уақыты/ кезеңдері	Мұғалімнің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	**Ұйымдастыру кезеңі.** Сәлемдесу, оқушылардың сабаққа қатысуын түгендеу. **"Жақсы қасиеттерді сипаттау"** Оқушылардың аты-жөні жазылған парақшалар таратылады. Оқушының аты-жөні жазылған парақша түскен оқушы оның жағымды қасиеттері туралы жазады. Ал басқа оқушылар бұл сипаттам кімге қатысты екенін табу керек. **Өткен тақырыпты қайталау** Өткен сабақта алған білімдерін еске түсіру үшін "Ыстық орындық" ойынын қолдану. Оқушылар орындықта отырған оқушыға сұрақтар қояды. Оқушы қойылған сұрақтарға тез жауап беруі керек, әйтпесе ол күйіп кетеді.	Мұғаліммен сәлемдесу. Балалар сабаққа дайындалады. Оқушылар бір-бірімен жақсы тілектер алмасады Тапсырманы орындайды	«Бес саусақ» әдісі бойынша бағалау	Интербелсенді тақта
Сабақтың ортасы	**Жаңа материалды меңгеру.** Видео ақпаратпен танысу https://drive.google.com/file/d/1SALAqEtZZxgreoPq8nbh4ZmbMcOLpfOC/view?usp=sharing *Оқулықпен жұмыс.* Мұғалім жаңа ақпаратпен таныстырады (Бейнежазба материалдары, слайд материалдарын қолдануға болады) Оқулықта «Жаңа сабақ» бөлімін зерттеу Топтық жұмыс Сынып 3-4 топқа бөлінеді. * Әр топ бағдарлама жасайды: 1. Массив элементтерін белгілі бір ережеге сәйкес ауыстырады (мысалы, біріншісі төртіншіден, екіншісі үшіншіден). 2. Нәтижені ауыстыруға дейін және кейін шығарады.	Жаңа тақырыпты меңгеру Топтарда тапсырмаларды орындайды	*Бағалау критерийлері:* * Python-да массив жасайды * тапсырмаға сәйкес элементтерді ауыстыруды орындайды * кодтың тәртібі мен құрылымын сақтайды *Дескрипторлар*: топтық жұмысқа	https://drive.google.com/file/d/1SALAqEtZZxgreoPq8nbh4ZmbMcOLpfOC/view?usp=sharing Оқулық, дәптер ДК

<table>
<tr>
<td></td>
<td>
* Шешімдерді көрсету және логиканы талқылау.
Жеке жұмыс.
1) Тірек сөздерді пайдаланып, бос орындарды толтырып жаз: индекс, деректер, элементтерді, уақытша, іздеу.
1)_____ бұл - іздеу критерийлеріне сәйкес келетін кейбір 2)_____ жинағын өңдеу.
Орналастыру реті бойынша ерекшеленетін элементтерді сұрыптау 3)_____ ауыстыру деп аталады. Массивтегі элементтерді ауыстыру үшін оларға 4)_____ бойынша жүгіну керек. Ол үшін элементтердің ретін сақтау үшін көбінесе 5)_____ айнымалы қолданылады.
2) Сәйкестікті тап.
<table>
<tr><td>1)
arr1 = [1, 2, 3, 4, 5]
arr1[0], arr1[3] = arr1[3], arr1[0]
print(arr1)</td><td></td><td>A) [5, 2, 3, 4, 1]</td></tr>
<tr><td>2)
arr1 = [1, 2, 3, 4, 5]
arr1[1], arr1[2] = arr1[2], arr1[1]
print(arr1)</td><td></td><td>B) [4, 2, 3, 1, 5]</td></tr>
<tr><td>3)
arr1 = [1, 2, 3, 4, 5]
arr1[3], arr1[4] = arr1[4], arr1[3]
print(arr1)</td><td></td><td>C) [1, 3, 2, 4, 5]</td></tr>
<tr><td>4)
arr1 = [1, 2, 3, 4, 5]
arr1[0], arr1[4] = arr1[4], arr1[0]
print(arr1)</td><td></td><td>D) [1, 2, 3, 5, 4]</td></tr>
</table>
Жауабы: 1-__, 2-__, 3-__, 4-__
Сергіту сәті.

3) Айдос массивтің ең үлкен және ең кіші элементтерін ауыстыруға мүмкіндік беретін бағдарлама кодын жазды:

Код жолдары мен сипаттамасын сәйкестендір
<table>
<tr><td>1)b=max(a)</td><td></td><td>a) ең кіші элемент индексін анықтау</td></tr>
<tr><td>2)c=min(a)</td><td></td><td>b) мәндерімен алмасуды орындау</td></tr>
<tr><td>3)i=a.index(b)</td><td></td><td>c) ең үлкен элементті анықтау</td></tr>
<tr><td>4)j=a.index(c)</td><td></td><td>d) a массивін экранға шығару</td></tr>
<tr><td>5)a[i], a[j]=a[j], a[i]</td><td></td><td>e) ең үлкен элемент индексін анықтау</td></tr>
<tr><td>6)print(a)</td><td></td><td>f) ең кіші элементті анықтау</td></tr>
</table>
Жауабы: 1__ 2__ 3__ 4__ 5__ 6__
4) Нейрожүйені пайдаланып (ChatGPT, Yandex GPT) сұраныстық жаз: "[4, 7, 1, 9] массивтің бірінші және соңғы элементін ауыстыратын Python бағдарламасын жаз".
5) Функционалды сауаттылық.
Электрондық журналда оқушылардың тізімі қате жазылған: ["Айдар", "Алина", "Марат", "София"]. Мұғалім Алина мен Мараттың орын ауыстыруы керек екенін байқады. Алмасу бағдарламасын жаз.
Жауабы:
6) Сілтемеге өтіп немесе qr сканерлеп, тапсырманы орында:
https://learningapps.org/watch?v=pwjs1osvk26
</td>
<td>- сөйлемдердегі бос орындарды толтырады
- сәйкестікті белгілейді
- код жолдары мен олардың мақсаты арасындағы сәйкестікті орнатыңыз
- ЖИ пайдаланып, бағдарлама кодын жазады
- бағдарлама кодын жазады
- интерактивті тапсырманы орындайды</td>
<td>белсенді қатысады
Бағалау: мақтау
Дескрипторлар:
- сөйлемдердегі бос орындарды толтырыңыз (2 ұпай)
- код пен нәтиже арасында сәйкестікті белгілейді (2 ұпай)
- код жолдары мен олардың мақсаты арасындағы сәйкестікті орнатады (2 ұпай)
- ЖИ пайдаланып, бағдарлама кодын жазады (2 ұпай)
- бағдарлама кодын жазады (2 ұпай)</td>
<td>жұмыс парағы,
Жасанды интеллект
https://learningapps.org/watch?v=pwjs1osvk26%20</td>
</tr>
<tr>
<td>Сабақтың соңы</td>
<td>Үй тапсырмасы:</td>
<td>Үт жазады.</td>
<td></td>
<td></td>
</tr>
</table>

	Шартты операторды пайдаланбай массив элементтерін олардың қарама-қарсы мәндеріне ауыстыруға бола ма (мысалы, егер оң сан болса, оны теріс санға ауыстырыңыз және керісінше)? 2. Массивтің кез-келген екі элементін қалай ауыстыруға болады? **Рефлексия.** «Ашық микрофон» әдісі • Сабақта не ұнады? • Сабақ барысында не қызықты болды? • Сен үшін қандай тапсырма қиындық тудырды? • Келесі сабақтың қалай өткенін қалайсың?	Өз ұсыныстарын жазады	Өзін өзі бағалау	

Алпысбаева Жанат Ануарбековна
Академиялық "Жеке ән салу" пәнінің оқытушысы, педагог-модератор
"Ермек Серкебаев атындағы өнер колледжі-өнерде дарынды балаларға мамандандырылған мектеп-интернат кешені" КММ
Солтүстік Қазақстан облысы, Петропавл қаласы

ПЕДАГОГ-ТӘЛІМГЕР СТУДЕНТТЕРДІҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ

Эссе

Мұғалімнің кәсіби біліктілігі Қазіргі кездегі жаңа типтегі оқушыларды даярлау үшін, педагогикалық институттар ұстаздарының өздері жаңа қабілеттер мен сапаға ие болулары керек. Олар: Кәсіби қабілеттілік, педагогикалық қабілеттілік,коммуникативтік қабілеттілік, әлеуметтік экономикалық қабілеттілік,рухани-имандылық сапасы. Оқытудың табысты болуы құзырлы мұғалімге тән белгілер (бас, қол, жүрек) болғанда ғана іске асады.Мұғалімнің жұмысын сапаға жеткізер үш көмекшіні Шульман өз кестесінде белгілеп, нақтылап атап жазған.

-Біріншіден, «кәсі би түсінік» болуы міндетті, себебі жеке тұлғаны дамытуда оқушының жеке бас ерекшеліктерін ескере отырып, сапалы білім бере алуы қажет. Оқушыны өзің ойлаған деңгейге жеткізудегі зерттеудің тиімді жолын біліп, көре алу.

-Екіншіден, «оқытудың тәжірибелік дағдылары» іске асыру жолын дағы өзгерістер мен түрлі идеяларды қолдану (әдіс-тәсілдер, ынталандыру, жоспарлау мен бағалау, қолайлы орта қалыптастыру).

-Үшіншіден, «кәсіби-өнегелілік тұтастық» (этиканы сақтайтын, шыншыл, төзімді, батыл, мейірім, құрметке ие болу керек) балаға білім беру құнды қызмет екенін түсініп, нақты ұстанымдары қалыптасқан жандар болуы шарт деп көрсетілген.

Мұғалімге өз ісінің маманы болумен қатар, оның бойында баланы жақсы көру, баланың көзқарасы мен пікірін сыйлау, тыңдай білу керек. Кәсіби құзырлылық: мұғалімнің біліктілігін арттыру; қоғам алдындағы жауапкершілікті сезіну; жоғарғы деңгейге ұмтылу мен ізденіс; жаңашылдығы мен жаңалықты қабылдай білуі; қолдана білу; адами құндылықтарға сай бола отырып,оқушы бойына сіңіре білу. Оқытудың сындарлы теориясына негізделген бағдарлама мұғалімнің алдына ең алдымен оқушының жан дүниесін жақсы түсіне білу жөнінде нақты міндеттеме қойып отыр. Сапалы оқытудың маңызды факторы мұғалімнің оқушының тақырып мәнін өз бетінше меңгеруін түсінуі мен бағалай алуы болып табылады. Себебі оқытудағы сындарлы тәсіл бұл үдеріске оқушының өзінің де қатысуын талап етеді.Осылайша, оқушы да өзінің оқуы үшін жауапты болады. Оқушы мұндай жауапкершілікті көбіне сабақ беру барысында мұғалім қалыптастыратын ортада сезініп, қабылдайды. Табысты оқыту білім алуға мүмкіндік беретін нақты жағдайларды жасаумен қатар, сол жағдайлардың өзімен тығыз байланысты. Табысты мұғалім оқушыларға, ортаға және ресурстарға лайықтап нақты кезеңде қолданылуы тиімді оқыту элементтерін «реттеп» отырады. Расында, оқытудың сапалы және табысты болуы белгілі бір деңгейде мұғалімнің қалыптасып отырған жағдайларға бейімделе алуынада тығыз байланысты.

Табысты оқыту – мұғалім бейнесімен танылатын сан алуан элементтер арасындағы байланыс болып табылады, ол өзі белгілі бір деңгейде тәуелді жағдайлар жасалынған кезде жүзеге асырылады. Табысты оқыту оқушылардың, қоршаған орта жағдайы және оқыту, білім алу мүмкіндіктерінің бірлігі ретінде қарастырылады. Мұғалім оқушыларда «ішкі уәж» деп атайтын қасиеттердің болуына жағдай жасауға тырысуға тиіс. Басқаша айтқанда, оқушылар өзін-өзі ынталандыра алады және осыған орай, оларда ұмтылыс пен қызығушылық пайда болады. Бұны жазалауға ұшырамау немесе емтиханнан құламау түрткі болып табылатын сыртқы уәжден ажырата білген жөн. Мұғалімнің оқушының оқу үлгерімін ғана емес, оқу материалын сабақта терең меңгергенін бақылау керек.

Сабақ – логикалық аяқталған, толық, шектеулі бағандар мен негізделіп қамтылған оқу-тәрбие үрдісі. Оның құрамын да күрделі тығыз байланыста оқу процесінің негізгі элементтері қамтылған: мақсат, міндет, мазмұны, әдісі, тәсілі, түрі, оқушы мен оқу арасындағы іс-әрекеттің байланысы. Сабақ өз алдына мұғалімнің шеберлігінің айқын көрінісі болғанымен, бір жағынан оқытудың психологиялық-педагогикалық заңдылықтарына, екінші жағынан білім беру стандартының қоятын талаптарына негізделген.

Сабақ мақсатында оқушының қадағалауға болатын іс-әрекеті, белсенділігі, мінез-құлқы сипатталып, оқушылар оқу нәтижесінде не істеуді үйренуге тиіс екені жазылады. Сабақ мақсаттарын тұжырымдау барысында оқушылардың сабақ соңында не істей алу керектігі тұрғысынан белгілі бір нәтижелерді сипаттауы керек екенін есте ұстау қажет.Бұл: сабақта мұғалімнің не істейтініне емес, оқушылардың немен айналысатынына назар аударуға; сабақты жоспарлауды жеңілдетуге;оқыту мен оқуды бағалауды жеңілдетуге көмектеседі.

Қортындылай келе айтарымыз: В.А. Сухомлинский: «Сабақ - бұл мұғалімнің жалпы және педагогикалық мәдениетінің айнасы, оның интеллектуалдық, рухани байлығының өлшемі, оның дүниетанымы мен эрудициясының көрсеткіші» дейді.

Филипова Анна Васильевна
Учитель начальных классов
КГУ "Приуральный комплекс"школа -ясли-детский сад"
Западно-Казахстанская область, Бурлинский район, село Приуральный

РЕШЕНИЕ СОСТАВНЫХ ЗАДАЧ

Раздел 2А.	**Сложение и вычитание двузначных чисел. Сотни**				
Дата					
ФИО учителя					
Класс 2	Количество присутствующих:		Количество отсутствующих:		
Тема урока:	**Решение составных задач**				
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу)	2.1.2.8 – применять алгоритмы сложения и вычитания двузначных чисел в таких случаях, как: 34 + 23, 57 – 23, 45 ± 19, 47 + 33, 80 – 47, 100 – 35; 2.5.1.1** – моделировать в виде таблицы, схемы, краткой записи задачи в два действия; 2.5.1.7** – моделировать и решать задачи в два действия; 2.5.1.8** – моделировать решение составных задач в виде числового выражения и отдельных действий.				
Цели урока	Будешь решать составные задачи.				
ценности	Любовь к родному краю, бережное отношение к окружающей среде				
Ход урока					
Планируемое время	**Деятельность** педагога		**Деятельность ученика**	**Оценивание**	**Ресурсы**
Начало урока 0-3 мин	**Создание положительного эмоционального настроя:** Здравствуй солнце! Здравствуй небо! Здравствуй вся моя земля! Мы проснулись очень рано И приветствуем тебя! Здравствуйте ! **Актуализация жизненного опыта.** Что такое путешествие? Вы любите путешествовать? Где вы уже побывали? Расскажите об этом месте. Путешествовать можно в разные страны. Но и на своей Родине есть удивительные места в которых хотелось побывать Посмотрим видеоролик о таком месте https://www.google.com/search?q=%(3.00-6.42) Национальный парк Боровое или Боровое Наш край. Наша Родина **Целеполагание**		приветствуют отвечают на вопросы Просмотр видеоролика Определяют тему и цели урока	https://yandex.kz/video/preview/1723179038350290219 8	

	Сегодня на уроке мы с вами тоже узнаем много нового Тема нашего урока Решение составных задач **Цель урока**: продолжать решение простых задач **Деление на группы «Геометрические фигуры»** вытягивают изображение геометрических фигур Группируются по фигурам **Оценивание** Перед вами лист, на котором нарисован круг. Выполняя задания, вы будете рисовать столько лучей, сколько вы получите за свою работу	Вынимают карточку, находят свою команду. Знакомство с листом оценивания		
Середина урока 4-42 мин	**Операционально-познавательный этап** **Математический диктант** Я читаю выражения, вы записываете только ответы: 1. Увеличь число 37 на 3. 2. Первое слагаемое 42, второе слагаемое 17, вычисли сумму. 3. Неизвестное число больше числа 8 на 4, вычисли его. 4. Какое число надо уменьшить на 9, чтобы получить число 5? 5. Вычисли разность чисел 26 и 3. 6. Сумма двух одинаковых слагаемых 18. Какое это число? 7. Увеличь число 7 на 8. **Блиц-опрос**. – Что такое простая задача? – Из каких частей состоит задача? – Что такое составная задача? – Чем отличается простая задача от составной? *Составные задачи* – это задачи, которые решаются двумя или более действиями. . **Решение задач** № 1 –(**К**) Решение задачи № 1 (в тетради) (коллективно) Анализ задачи Запись краткого условия Решение задачи Запись ответа О чем (ком) говорится в – Что известно в задаче? (данные) – Что просят найти в задаче? (искомое) Детей – ?, 12 чел. и 19 чел. Взрослых – 2 чел. 1) 12 + 19 = 31 (чел.) – детей; 2) 31 + 2 = 33 (чел.) -всего. Ответ: 33 человека поедут в Бурабай и Жасыбай **Решение задачи** № 3 Анализ задачи Запись краткого условия Решение задачи (самостоятельно) Запись ответа Балкаш – 26 м Алаколь – ?, на 28 м б. Тенгиз – ?, на 46 м м. 1) 26 + 28 = 54 (м) – глубина оз. Алаколь.	Запись ответов Составляют и записывают краткую запись, решение и ответ задачи . Делают краткую запись, записывают решение и ответ к задаче. составляют и записывают краткую запись, решение и ответ задачи. повторяют движения	ФО «комментарий учителя» Фо «словесная похвала» Всё правильно ошибся Всё правильно ошибся	.

	2) 54 – 46 = 8 (м) – глубина оз. Тенгиз. Ответ: 8 метров максимальная длина оз. Тенгиз. .***Физминутка***https://www.youtube.com/watch?v=FFCJ_uKK3FQ **Дифференцированная работа.** **(Г)Решение задачи** Отдыхали – ? чел. 50 и 40. Уехали – 30 чел. Остались – ? чел. (50 + 40) – 30 = 60 (чел.) Ответ: 60 человек остались отдыхать. ФО самооценивание **Критерий:** умеет решать задачу **Дескриптор:**: составляет краткую запись задачи- 1л выбирает знак действия и записывает выражение первого действия;- 1л – выбирает знак действия и записывает выражение второго действия; - 1л Пишет ответ задачи-1 л **(П)« Сравни».** ***Задание 5. Сравни выражения*** ФО взаимооценивание **Критерий:** умеет срвнивать выражения **Дескриптор:**: делает вычисления, ставит знак сравнения **(И)Исправь ошибку** найти ошибки в примерах: ФО взаимооценивание **Критерий:** умеет решать задачу **Дескриптор:**: делает вычисления Ну вот мы и подошли к концу занятия **Оценивание** Оцените свои знания по листу самооценивания . Подведем итоги. Посчитайте, сколько лучиков на солнышке вы нарисовали. Напишите в уголочке цифру Молодцы! Я вижу, вы справились с заданиями.	составляют и записывают краткую запись, решение и ответ задачи . Сравнивает выражения, вычисляет, ставит знак сравнения Делает вычисления, находит ошибки Рисуют лучики	ФО самооценивание По дескриптору ФО взааимооценивание по дескриптору: Правильно- 4 л 1 ошибка -3 л Больше ошибок- 1 л ФО взааимооценивание по дескриптору: Правильно- 2 л 1 ошибка -1 л Больше ошибок- 0 л	
Конец рока 42-45 мин	Итог урока Что такое простая задача? – Из каких частей состоит задача? – Что такое составная задача? – Чем отличается простая задача от составной? **Рефлексия** Урок сегодня был удачный, Не прошёл для вас он зря. Вы все очень постарались. Вам понравилось, друзья? Если .. поднимите Все понятно –зеленая ладошка Были трудности – желтая ладошка Нужна помощь-красная ладошка	Ответы учащихся оценивают свою	ФО «ладошки»	

	Молодцы! Я довольна вашей работой на уроке. **Заключение урока** Давайте скажем. Хорошо идти с друзьями? (*Шагают*.) Хорошо! (хлопают в ладоши) Хорошо прижаться к маме? (*Обнимают себя*.) Хорошо! (хлопают в ладоши) Хорошо в краю родном? (*Разводят руки в стороны*.) Хорошо! (хлопают в ладоши) Хорошо там, где наш дом? (*Изображают дом*.) Хорошо быть казахстанцем? Хорошо! (*Выставляют большие пальцы*.) Спасибо за работу на уроке	деятельность на уроке Показывают действия	ФО «большой палец» ФО «аплодисменты»	

Байдахметова Мунира Аскарбековна
Тәрбиеші
«Аягөз қалалық №6 бөбекжай-балабақшасы» КМҚК
Абай облысы, Аягөз қаласы

ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРГЕ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ ӘДІСТЕРІ

Мектепке баратын кез немесе балабақша кезеңі – баланың өміріндегі ерекше әрі шешуші уақыт. Бұл – жеке тұлғаның негізі қаланатын, оның физикалық, интеллектуалдық, эмоционалдық және рухани дамуының алғашқы кезеңі. Осы уақытта тәрбиеленушілердің жан-жақты дамуы мен ұлттық санасының қалыптасуы ерекше маңызды болып табылады. Өйткені, бала осы жасында өз ұлтының мәдениетін, тілін, салт-дәстүрін және әдет-ғұрпын қабылдауға және түсінуге бейімделеді. Ұлттық тәрбие дегеніміз – баланың туған халқының мәдени мұрасын, салт-дәстүрлерін, ұлттық құндылықтарын түсініп, құрметтеуі және оларды өз өмірінде сақтап, дамытуға ұмтылуы. Бұл тәрбие түрі бала бойында ұлттық сана мен патриоттық сезімнің негізін қалыптастырады. Ұлттық тәрбие арқылы бала өз елінің тарихын, рухани байлығын, ата-бабаларының өмір салтын түсінеді және осы құндылықтарға сүйеніп өмір сүруге дайындалады.

Балабақша – осы ұлттық тәрбиеге алғашқы қадам болатын орта. Бұл жерде тәрбиешілер мен ата-аналар бірлесе отырып, тәрбиеленушілерге ұлттық құндылықтарды жүйелі және тиімді түрде жеткізуге жауапты. Ұлттық тәрбие беру әдістері – бұл мақсатқа жетудің негізгі құралдары болып табылады. Оларға ұлттық ойындар, салт-дәстүрлер туралы әңгімелер, қолөнер және музыкалық жаттығулар, ұлттық мерекелерді өткізу, әңгімелесу мен

шығармашылық жұмыстар кіреді. Мұндай әдістер баланың қызығушылығын оятып, ұлттық мәдениетке деген құрметін арттырады. Ұлттық тәрбие беру процесінде баланың жасы мен психологиялық ерекшеліктерін ескеру өте маңызды. Себебі, әр жас кезеңінде балалардың қабылдауы мен түсіну деңгейі әртүрлі болады. Сондықтан тәрбиешілер балаларға ұлттық құндылықтарды жеңіл әрі қызықты формада түсіндіру әдістерін қолдануы қажет. Мысалы, ертегілер мен халық аңыздары арқылы салт-дәстүрлерді жеткізу, ұлттық киімдерді, музыкалық аспаптарды таныстыру, дәстүрлі ойындар ұйымдастыру тәрбие процесін байыта түседі. Балабақшадағы ұлттық тәрбие тек баланың рухани дамуына ғана емес, оның жалпы әлеуметтенуіне, тілін дамытуға, шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге де ықпал етеді. Бұл кезеңде алынған білім мен дағдылар оның кейінгі өмірінде де өзіндік орнын табуына көмектеседі. Балабақшадағы ұлттық тәрбие – тәрбиеленушілердің жеке тұлға ретінде қалыптасуының маңызды бөлігі. Бұл кезеңде балалардың ұлттық құндылықтарды меңгеруі олардың өз тарихына, мәдениетіне құрметпен қарауына, патриоттық сезімдерінің нығаюына себеп болады. Сондықтан балабақша педагогтары мен ата-аналар ұлттық тәрбиеге ерекше көңіл бөліп, оны балаларға дұрыс және әсерлі түрде жеткізуге барынша күш салуы қажет. Балаларға ұлттық тәрбие беру барысында түрлі әдістер қолданылады. Олар тәрбиеленушілердің ұлттық мәдениетті тереңірек түсінуіне және өмірлік дағдыларды меңгеруіне ықпал етеді.

Бірінші әдіс – дәстүрлі әңгіме мен түсіндіру. Бұл әдісте тәрбиеші балаларға қазақ халқының салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары жайлы әңгімелейді, олардың мәні мен маңызын қарапайым әрі түсінікті тілмен жеткізеді. Мысалы, «Наурыз», «Қошқар мейрамы», «Қыз ұзату» сияқты ұлттық мерекелердің тарихы мен ерекшеліктері туралы баяндау арқылы балалардың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығы оянады. Мұндай әңгімелер балалардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың рухани әлемін байытады.

Екінші әдіс – ойын арқылы тәрбиелеу. Балалар ойын арқылы қоршаған ортаны таниды және өмірлік маңызды дағдыларды меңгереді. Ұлттық ойындар – «қаз қуу», «асық ату», «арқан тарту» тәрізді – тәрбиеленушілерге ұлттық мәдениеттің өзіндік ерекшеліктерін сезінуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл ойындар балалардың топтық қарым-қатынасын, ережелерді сақтау қабілетін дамытады. Ойын барысында балалардың физикалық денсаулығы нығаяды, рухани әлемі байи түседі.

Үшінші әдіс – шығармашылық жұмыстар. Бұл әдісте балалар ұлттық қолөнер түрлерін меңгереді: қолдан жасалған бұйымдар дайындау, ою-өрнек салу, киізден түрлі заттар жасау сияқты шығармашылық іс-әрекеттер арқылы тәрбиеленушілер өздерінің мәдени мұрасын тәжірибеде қолдануды үйренеді. Осындай жұмыстар балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытып қана қоймай, ұлттық мәдениеттің символдарын танып-білуіне және бағалауға ықпал етеді.

Төртінші әдіс – мерекелік шаралар өткізу. Балабақшада ұлттық мерекелерді тойлау балаларға ұлттық салт-дәстүрді жан-жақты сезініп, тәжірибелеудің тамаша мүмкіндігі болып табылады. Бұл шараларда балалар ән айтып, би билеп, ұлттық киім киеді, ұлттық тағамдардың дәмін татуға қатысады. Мұндай мерекелік іс-шаралар тәрбиеленушілердің ұлттық мәдениетке деген құрметін арттырып, олардың ұлттық бірегейлігін нығайтады.

Осы әдістердің барлығы ұлттық тәрбие берудің тиімді жолдары болып табылады және баланың жан-жақты дамуына зор үлес қосады. Әрбір әдісті дұрыс қолдану арқылы балабақшадағы тәрбиеленушілердің ұлттық сана-сезімі қалыптасып, ұлттық құндылықтарға деген құрмет пен сүйіспеншілік өседі.

Кокеков Самат Даулетбаевич
Дене шынықтыру пәні мұғалімі
«Қорам орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы, Қорам ауылы

БАСКЕТБОЛ: СПОРТ ТАРИХЫ МЕН ДАМУЫ

Кіріспе

Баскетбол – әлемдегі ең танымал командалық спорт түрлерінің бірі. Ол дене шынықтыру мен спорттың негізі элементтерін қамтып, балалар мен ересектердің денсаулығын нығайтуда, әртүрлі әлеуметтік жағдайдағы адамдардың арасындағы байланыс пен ынтымақтастықты нығайтуда үлкен рөл атқарады.

Спорттың тарихы

Баскетболдың пайда болуы 1891 жылы АҚШ-тағы Спорт колледжінің профессоры Джеймс Нейсмиттің есімімен тығыз байланысты. Оның мақсаты – дене тәрбиесінің студенттері үшін бұқаралық спорт түрін құру болды. Нейсмит өзінің алғашқы ойындарын білім ордасының спорт залында жүргізген. Ойынның алғашқы ережелері қарапайым болды: допты ағаш жәшікке лақтыру міндет болды. Жыл өткен сайын, баскетболдың ережелері мен форматтары өзгеріп, дамыды, және 1936 жылы Олимпиада ойындарының бағдарламасына енгізілді.

Ойынның ережелері мен құралдары

Баскетбол екі командадан тұрады. Әр командада 5 ойыншы болады. Ойынның мақсаты – қарсыластың серігіне допты лақтыру арқылы өз командасының ұпайын арттыру. Негізгі құралдар: баскетбол добы, баскетбол алаңы, және екі корзина. Ойын ұзақ уақыт бойы төрт кезеңге бөлінеді, әр кезең 10-12 минутқа созылады.

Баскетболдың пайдасы

1. **Дене шынықтыру**: Баскетбол дене белсенділігін арттырып, жүрек-қан тамырлары жүйесін нығайтады. Ойын барысында көп күш жұмсап, дене бұлшықеттері дамиды.

2. **Командалық жұмыс**: Баскетбол командалық әдіс ретінде жақсы байланыс пен серіктестік талап етеді. Ойыншылар арасында сенімділік пен достық орнауына себепші болады.

3. **Психологиялық денсаулық**: Ойыншылардың стрессті төмендетуге, белсенді өмір сүруге және әлеуметтік дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Баскетболдың заманауи аспектілері

Бүгінгі күні баскетбол әлемнің түкпір-түкпірінде танымал. NBA (Ұлттық баскетбол ассоциациясы) – әлемдегі ең танымал және жоғары деңгейдегі кәсіби баскетбол лигасы. Лигурада көптеген танымал ойыншылар, олардың арасында Майкл Джордан, Леброн Джеймс және Коби Брайант сынды спортшылар бар.

Баскетболдың заманауи аспектілері оның жедел дамуымен де байланысты. Технологиялар мен медиа саласы спортты жаңа деңгейге көтеріп, ойыншылардың шеберлігін арттыру мен командалардың жай-күйі туралы ақпаратпен қамтамасыз етеді.

Қорытынды

Баскетбол – дене шынықтырудың негізі, командалық рухтың символы және психологиялық стрессті төмендетудің тамаша тәсілі. Бүгінде бұл спорт түріне қатысу тек кәсіби спортшылар үшін ғана емес, сонымен қатар балалар мен жастар үшін пайдалы. Баскетбол арқылы адамдар командалық жұмыс, жауапкершілік пен ынтымақтастықты үйренеді, сондай-ақ салауатты өмір салтын қалыптастырады.

Осылайша, баскетбол спорттық мәдениеттің бір бөлігі болып табылады, және оның даму жолы жалғасуда. Спорттың бұл түрі бізге тек физикалық денсаулық қана емес, сонымен қатар әлеуметтік байланыстарды нығайтуға мүмкіндік береді.

Бас

кетбол: Спорт тарихы мен балаларға пайдасы

Кіріспе

Баскетбол – әлемдегі ең танымал командалық спорт түрлерінің бірі, балалар мен жастар арасында да кеңінен таралған. Ол дене шынықтыру, әлеуметтік даму және психологиялық жетілу үшін үлкен рөл атқарады. Бұл мақалада баскетболдың тарихы мен балаларға тигізетін пайдаларын қарастырамыз.

Спорттың тарихы

Баскетболдың пайда болуы 1891 жылы АҚШ-тағы Спорт колледжінің профессоры Джеймс Нейсмиттің есімімен байланысты. Ол дене тәрбиесінің студенттері үшін бұқаралық спорт түрін құруды мақсат етіп қойды. Нейсмит алғашқы ойындарын білім ордасының спорт залында жасаған. Ойынның алғашқы ережелері қарапайым болып, допты ағаш жәшікке лақтырудан басталды. Уақыт өте келе ережелер мен форматтар өзгеріп, 1936 жылы Олимпиада ойындарының бағдарламасына енгізілді.

Дене шынықтыру және физикалық даму

Баскетбол балалардың физикалық дамуына үлкен әсер етеді. Ойын барысында:

- **Денсаулықты нығайтады**: Баскетбол жүрек-қан тамырлары жүйесін күшейтеді, шыдамдылықты арттырады.
- **Бұлшықеттердің дамуы**: Ойын кезінде балалар аяқ, қол және дене бұлшықеттерін белсенді қолданады, бұл олардың күш-қуатын арттырады.
- **Координация мен сезімталдық**: Допты лақтыру, қабылдау, жүгіріп өту сияқты әрекеттер балалардың моторикаларын дамытуға септігін тигізеді.

Әлеуметтік дағдылар мен командалық жұмыс

Баскетбол командалық спорт болғандықтан:

- **Серіктестік**: Балалар командамен жұмыс істеп, басқа ойыншылармен өзара әрекеттестікті үйренеді.
- **Достық**: Командада ойнау балалар арасында жаңа достар табуға, әлеуметтік қарым-қатынасты дамытуға мүмкіндік береді.
- **Жауапкершілік**: Команданың әр мүшесі өз рөлін нығайтып, жалпы табысқа ықпал етуі тиіс.

Психологиялық даму

Баскетбол психологиялық тұрғыдан балаларға пайда ұсынады:

- **Стрестен арылу**: Физикалық белсенділік балалардың стрестен арылуына көмектеседі, олар өз эмоцияларымен жұмыс істей алады.
- **Табандылық**: Ойын барысында жеңіс пен жеңіліске үйрену балалардың табандылық қасиетін дамытады.
- **Концентрация**: Баскетбол ойнау балалардың назарын жинап, шоғырландыруға үйретеді.

Денсаулыққа әсері

Баскетболдың қалыпты ойнауы балалардың жалпы денсаулығына оң әсер етеді:

- **Семіздікпен күрес**: Дене белсенділігі сүйек пен бұлшықет массасының дамуын қолдайды, баланы семіздікпен қорғайды.

• **Иммунитеттің көтерілуі**: Жаттығу кезіндегі физикалық белсенділік иммундық жүйені нығайтады, балаларды аурулардан қорғауға мүмкіндік береді.

Заманауи аспектілер

Баскетбол бүгінде әлемнің түкпір-түкпірінде танымал. NBA (Ұлттық баскетбол ассоциациясы) әлемдегі ең танымал кәсіби баскетбол лигасы болып табылады. Заманауи технологиялар спортты жаңа деңгейге көтеріп, ойыншылардың шеберлігін арттыруда үлкен рөл атқарады.

Қорытынды

Баскетбол – дене шынықтыру, психологиялық және әлеуметтік даму үшін маңызды спорт түрі. Ол денсаулықты нығайту, командалық жұмыс дағдыларын дамыту және эмоциялық тұрақтылықты қалыптастыруға көмектеседі. Осындай себептермен балаларға баскетбол ойнау мүмкіндігін жасау маңызды. Спорттың бұл түрі балалардың әлеуметтік, физикалық және психологиялық дамуына мәнді әсер етеді.

Насретхан Индира
Педагог-психолог, педагог-модератор
“Балдәурен” бөбекжайы МКҚК
Ақмола облысы Бұланды ауданы Макинск қаласы

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СЕНСОРЛЫҚ ДАМУЫН ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ

Аннотация

Мақалада инклюзивті білім беру ортасында мектепке дейінгі жастағы балалардың сенсорлық дамуын психологиялық қолдаудың теориялық негіздері, әдістемелік тәсілдері және практикалық ұсыныстары қарастырылады. Сенсорлық тәрбие ақыл-ой дамуының негізі ретінде, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың қабылдау, қозғалыс және эмоциялық саласын дамыту үшін психологиялық-педагогикалық қолдаудың маңызы ашылады. Зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып, сенсорлық интеграция әдістері, дидактикалық ойындар және жеке даму бағдарламалары ұсынылады.

Кіріспе

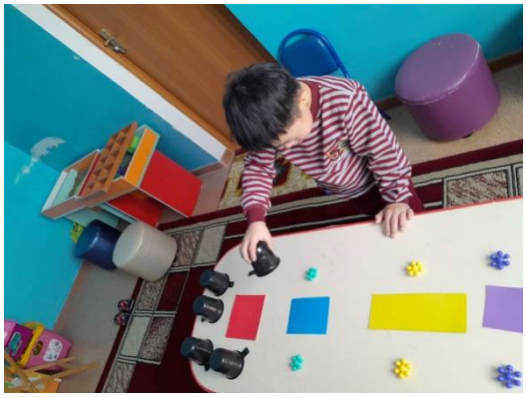
Мектепке дейінгі балалық шақ – баланың сенсорлық жүйесінің қарқынды дамуының кезеңі. Сенсорлық тәрбие (түйсік, қабылдау, қозғалыс) ақыл-ой, эмоциялық-еріктік саланың қалыптасуына негіз болады. Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар (сенсорлық бұзылыстар, аутизм спектрі, даму тежелуі) жалпы топта тәрбиеленеді, сондықтан психологиялық қолдау олардың қоршаған ортаны қабылдауын, бейімделуін және әлеуметтенуін қамтамасыз етеді. Қазақстан Республикасында инклюзивті

білім беруді дамыту тұжырымдамасы (2009) және «Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидалары» (2022) осы мәселенің өзектілігін растайды.

Сенсорлық дамудың теориялық негіздері

Сенсорлық даму – заттардың қасиеттерін (түс, пішін, көлем, құрылым, дыбыс) қабылдау және ажырату қабілетінің қалыптасуы. Л.С. Выготский, А.В. Запорожец, Е.И. Тихеева, М. Монтессори сияқты ғалымдар сенсорлық тәрбиені ақыл-ой дамуының алғы шарты деп санайды. Мектепке дейінгі кезеңде сенсорлық эталондар (түстер шкаласы, геометриялық пішіндер) меңгеріледі, бұл танымдық процестерді (зейін, есте сақтау, ойлау) дамытады.

Ерекше қажеттіліктері бар балаларда сенсорлық интеграция бұзылуы жиі кездеседі (гипер/гипосенсорлық, сенсорлық іздеу). Бұл жағдайда психологиялық қолдау сенсорлық жүйені ұйымдастыруға, эмоциялық реттеуге және әлеуметтік бейімделуге бағытталады.

Инклюзивті білім берудегі психологиялық қолдау

Инклюзивті ортада психологиялық-педагогикалық қолдау мультидисциплинарлық команда (педагог-психолог, дефектолог, логопед, педагог-ассистент) арқылы жүзеге асады. Негізгі бағыттар:

- Психодиагностика (сенсорлық профильді анықтау).
- Түзету-дамыту жұмыстары (сенсорлық интеграция әдістері).
- Эмоциялық қолдау және әлеуметтену.

Сенсорлық бұзылыстары бар балалар үшін:

- Тактильді жолдар, контрастты белгілер, үлкейтілген материалдар (көру қабілеті төмен балаларға).
- Дыбыстық күшейткіштер, визуалды сигналдар (есту бұзылыстарына).
- Сенсорлық бөлмелер мен құралдар (құм терапиясы, кинезиологиялық жаттығулар, ауырлық көрпелері).

Практикалық әдістер мен ұсыныстар

1. Сенсорлық ойындар: құм, су, кинетикалық құм, тактильді панельдер – түйсікті дамытуға.
2. Дидактикалық материалдар (Монтессори құралдары): түс, пішін, көлем эталондары.
3. Сенсорлық интеграция терапиясы: тепе-теңдік тақталары, туннельдер, салмақ жаттығулары.
4. Жеке даму бағдарламасы (ЖДБ): сенсорлық мақсаттарды енгізу, күнделікті режимге енгізу.
5. Ата-аналармен жұмыс: үйде сенсорлық жаттығулар, отбасылық кеңестер.

Мысалы: «Сенсорлық қорап» ойыны – әртүрлі құрылымдағы заттарды сұрыптау, зейін мен қабылдауды дамытады.

Қорытынды

Инклюзивті білім беру жағдайында мектепке дейінгі балалардың сенсорлық дамуын психологиялық қолдау – баланың толыққанды дамуының және әлеуметтік бейімделуінің кілті. Сенсорлық интеграция әдістерін, дидактикалық ойындарды және жеке қолдауды жүйелі қолдану арқылы ерекше қажеттіліктері бар балалардың қабылдау қабілетін жақсартуға, эмоциялық тұрақтылықты қалыптастыруға және жалпы топқа сәтті интеграциялауға болады. Болашақта педагогтарды арнайы дайындау және сенсорлық орталарды жабдықтау мәселесі өзекті болып қала береді

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі жастағы балалардың сенсорлық тәрбиесі... (stud.kz).
2. Лиходедова И. Инклюзивті білім берудің теориясы мен практикасы. – ЕҰУ, 2016.
3. Елисеева. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға психологиялық-педагогикалық қолдау... (special-edu.kz, 2019).
4. Қазақстан Республикасының нормативтік құжаттары (инклюзивті білім беру бойынша).

Жексебаева Айгуль Ерсаиновна
Домбыра пәні педагогы, педагог-сарапшы
«Жетісу облысы білім басқармасының Көксу ауданы бойынша білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Өнер мектебі» коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорыны

ДОМБЫРАДА ҚОЛ ОЙНАТУ ӘДІСТЕРІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Баяндама

Домбырашының отырысы және аспап ұстауы. Орындаушылық қағидалар: қағыстар, саусақтармен жұмыс жасау

Кіріспе

Домбыра орындаушылығы – тек музыкалық дыбыс шығарумен шектелмейтін, күрделі физиологиялық және психологиялық үдерістердің бірлігі болып табылатын өнер түрі. Домбырашының дұрыс отырысы, аспапты дұрыс ұстауы, қағыс пен саусақтардың үйлесімді жұмысы орындаушылық шеберліктің негізін құрайды. Бұл қағидаларды сақтамау дыбыстың сапасына кері әсер етіп қана қоймай, орындаушының физикалық шаршауына, тіпті кәсіби жарақат алуына да себеп болуы мүмкін.

Музыкалық білім беру жүйесінде домбыра үйретудің алғашқы кезеңінен бастап орындаушылық мәдениетті қалыптастыру маңызды. Оқушы аспапты дұрыс ұстап, дене қалпын сақтай отырып ойнауға үйренсе, оның музыкалық дамуы жүйелі әрі тұрақты болады. Сондықтан домбырашының отырысы мен қол қимылы педагогикалық тұрғыдан арнайы зерттеуді қажет ететін мәселе болып табылады.

Домбырашының дұрыс отырысы

Домбыра орындауда ең алдымен дененің жалпы қалпы дұрыс болуы тиіс. Орындаушының отырысы еркін, бірақ жинақы болуы қажет. Арқа түзу, иықтар босаңсыған күйде ұсталады. Дененің шамадан тыс алға еңкеюі немесе артқа шалқаюы тыныс алу мен қол қозғалысына кедергі келтіреді.

Оқушы орындыққа отырғанда аяқтары толық еденге тірелуі тиіс. Тізе деңгейі шамамен орындық биіктігімен тең болғаны дұрыс. Бұл қан айналымының бұзылмауына және дененің тепе-теңдігін сақтауға көмектеседі. Домбырашының отырысы оның психологиялық күйіне де әсер етеді. Дұрыс отырыс орындаушыға сенімділік беріп, сахналық мәдениетті қалыптастырады.

Аспапты ұстау ерекшеліктері

Домбыраны ұстау техникасы дыбыстың сапасына тікелей ықпал етеді. Домбыраның шанағы орындаушының оң жақ санына тіреліп, мойны сәл жоғары бағытталуы керек. Аспап тым төмен немесе тым жоғары орналасса, қол қозғалысы еркін болмайды.

Сол қол домбыра мойнын астынан жеңіл ұстап тұрады. Бас бармақ мойынның артқы жағына тіреліп, қалған саусақтар пернелерді басуға дайын күйде тұрады. Сол қолдың білегі

қатты бүгіліп немесе керісінше шамадан тыс түзу болмауы тиіс. Бұл саусақтардың икемді жұмыс істеуіне мүмкіндік береді.

Оң қол шанақтың үстінде еркін орналасады. Білектің қозғалысы табиғи болуы қажет. Артық кернеу қағыстың сапасын төмендетеді және орындаушыны тез шаршатады.

Орындаушылық қағидалардың маңызы

Домбыра орындаушылығында қағида ұғымы үлкен мәнге ие. Орындаушылық қағидалар – музыкалық шығарманы дұрыс әрі көркем орындауға мүмкіндік беретін ережелер жиынтығы. Бұл қағидаларға отырыс, аспапты ұстау, қол қимылы, дыбыс алу тәсілдері жатады.

Орындаушылық мәдениет тек техникалық дағды ғана емес, эстетикалық талғамды да қалыптастырады. Оқушы әр дыбыстың мәнін сезініп, музыкалық образды жеткізе білуге үйренеді. Сондықтан домбыра сабағында техника мен көркемдік бірлікте қарастырылуы тиіс.

Қағыс түрлері және олардың ерекшеліктері

Қағыс – домбыра дыбысын шығарудың негізгі тәсілі. Қағыс түрлері күйдің мінезін, ырғағын, эмоционалдық мазмұнын айқындайды. Қазақ домбыра өнерінде қағыстың бірнеше түрі қалыптасқан.

Төкпе күй дәстүрінде қағыс кең, серпінді, қарқынды болады. Мұнда оң қолдың қозғалысы белсенді, дыбыс күші жоғары шығады. Шертпе күйде қағыс жұмсақ, нәзік, баяу орындалады. Бұл күйдің лирикалық сипатын ашады.

Қағыс түрлеріне төмен қағыс, жоғары қағыс, іліп қағу, тербеп қағу сияқты тәсілдер жатады. Әр қағыс түрінің өзіне тән дыбыстық бояуы бар. Оқушы қағыс түрлерін меңгере отырып, музыкалық шығарманың мазмұнын дұрыс жеткізуге үйренеді.

Қағысты үйрету барысында педагог оның қол қозғалысының бағытына, күшіне және ырғақтық дәлдігіне ерекше көңіл бөлуі қажет. Дұрыс қалыптаспаған қағыс кейін орындаушылық қателіктерге әкеледі.

Саусақтармен жұмыс жасау техникасы

Сол қолдың саусақтары пернені дәл және таза басуы керек. Саусақ ұшы перненің үстіне тік орналасып, дыбыстың анық шығуын қамтамасыз етеді. Саусақтардың шамадан тыс қатты басылуы қолдың тез шаршауына әкеледі, ал әлсіз басу дыбыстың бұлыңғыр шығуына себеп болады.

Саусақтардың кезектесіп жұмыс істеуі координацияны талап етеді. Әсіресе жылдам шығармаларда саусақтардың дәлдігі мен икемділігі маңызды. Бұл қасиеттер жаттығу арқылы қалыптасады.

Оң қол саусақтары қағыс кезінде бір-бірімен үйлесімді қозғалыста болуы тиіс. Оқушы қолының қозғалысын бақылап, қажетсіз артық қимылдардан арылуы керек. Бұл орындаушылық шеберлікті арттырады.

Орындаушылық дағдыларды қалыптастырудағы педагогикалық тәсілдер

Домбыра үйретуде көрнекілік әдісі маңызды рөл атқарады. Мұғалім өзі дұрыс отырып, аспапты дұрыс ұстап көрсеткенде оқушы соны қайталауға тырысады. Тыңдату әдісі арқылы оқушы дұрыс дыбыс сапасын естіп, оны сезінуге үйренеді.

Қайталау әдісі техникалық дағдыны бекітеді. Әр қағыс пен саусақ қозғалысы бірнеше рет қайталанып, автоматты деңгейге жетуі тиіс. Сонымен қатар, шығармашылық элементтерді енгізу оқушының қызығушылығын арттырады.

Домбыра сабағында жеке ерекшеліктерді ескеру маңызды. Әр оқушының қол құрылысы, физикалық мүмкіндігі әртүрлі. Сондықтан педагог орындаушылық қағидаларды оқушыға бейімдеп үйретуі қажет.

Орындаушылық мәдениет және тұлғалық даму

Домбыра орындау барысында оқушы тек музыкалық қабілетін дамытып қана қоймай, мінез-құлқын, сабырлылығын, жауапкершілігін қалыптастырады. Дұрыс отырыс пен тәртіп орындаушылық мәдениеттің негізін құрайды.

Музыка арқылы оқушы өзін-өзі бақылауға, ішкі тәртіпке үйренеді. Бұл қасиеттер оның жалпы тұлғалық дамуына оң әсер етеді. Домбыра орындаушылығы оқушының эмоциялық әлемін байытып, эстетикалық сезімін тәрбиелейді.

Қорытынды

Домбырашының отырысы мен аспапты ұстауы, қағыс пен саусақтардың үйлесімді жұмысы орындаушылық шеберліктің негізгі тірегі болып табылады. Бұл қағидаларды дұрыс меңгеру дыбыс сапасын арттырып, музыкалық шығарманың көркемдік мазмұнын толық жеткізуге мүмкіндік береді.

Білім беру үдерісінде орындаушылық мәдениетке ерекше көңіл бөлу қажет. Домбыра сабағында техникалық дағдылар мен көркемдік түсінік қатар қалыптасса, оқушының өнерге деген қызығушылығы артып, ұлттық музыкаға құрметі тереңдейді.

Осылайша домбырашының отырысы, аспапты ұстауы және орындаушылық қағидалар тек техникалық мәселе емес, тұлғалық және рухани тәрбиенің маңызды құралы болып табылады.

Серикбаева Самал Дәулетхановна
Тәрбиеші
«Аягөз қалалық №6 бөбекжай-балабақшасы» КМҚК
Абай облысы, Аягөз қаласы

ЖАҢА ЗАМАН БАЛАСЫ – ЕРТЕҢГІ ЕЛІМІЗДІҢ БОЛАШАҒЫ

Баланың рухани өміріне тереңдей қарай алмаған адам,
нағыз тәрбиелеуші бола алмайды.
Василий Сухомлинский

Қазіргі таңда үздіксіз білім беру еліміздің ертеңі өсіп келе жатқан жас ұрпақтың білімінің тереңдігімен өлшенеді. Білімді, жан-жақты қабілетті ұрпақ – ұлтымыздың баға жетпес қазынасы. Білім беру балабақша табалдырығынан басталады десек ешқашан қателеспейміз. Барлық білімнің бастауы – балабақшада. Мектепке дейінгі мекемелерде тәрбие мен білім саласында заманауи педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымның біріне айналды. Ендеше мектепке дейінгі білім беру саласының басты міндеттерінің бірі – өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбие беру үрдісіне заманауи әдістерін енгізу. Әрине бұл үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына педагогтардың заманауи инновациялық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты.

Жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қырсырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай жасау қажет. Біздің балабақшамызда балаларға үздіксіз білім беруде барлық жағдай қарастырылған. Балабақшада балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығы өте жоғары. Осы уақытқа дейін тәрбиеші ретінде

балаларға үздіксіз тәрбие мен білім беруде жаңартылған педагогикалық технологияларды кеңінен қолдануға тырысамын. Себебі қазіргі заман балаларының берілген ақпаратты тез қабылдауынан, есте сақтау қабілеттері жоғары дамығандығын байқауға болады.

Мектепке дейінгі мекеме балаларына үздіксіз тәрбие мен білім беру келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына тікелей әсер ететін балабақша мен тәрбиешілері. Осыған орай мектепке дейінгі мекемелердің тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудің әртүрлі технологиялары енгізілуде. Мәселен, ынтымақтастық педагогикасы, білім беруді ізгілендіру, ойын арқылы оқыту, түсіндіре басқарып оза оқыту, өздігінен оқыту, сын тұрғысынан ойлауды дамыту, оқытудың компьютерлік технологиясы, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, балалардың жан-дүниесіне терең үңіліп оны ұғына білуді талап етеді.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде тәрбиешілердің ұстанымы ауысқан: ол балаларға басшы емес, білім беру қызметінің тең қатысушысы. Мұндай оқыту баланың интеллектуалды қабілеттілігін айтарлықтай шамада анықтайды, балаларға мінезін қалыптастыруға, байланыс тілді, логикалық ойлауды, дүниетанымды дамытуға, сыни ойлауды қалыптастыруға және жеке мүмкіндіктерді беретін дамытушы орта құруға мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі шақ адам өміріндегі ең маңызды кезең болып келеді. Өйткені осы кезде баланың бойындағы табиғи бар дарындылық жан-жақты дами бастайды. Сондықтан осы шақта балалармен анағұрлым жан-жақты дамытушылық әрекеттер жүйелі жүргізілсе, жұмыс соншалықты нәтижелі болады. Тәрбиелі, білімді ұрпақ балабақшадан мектепке дайын шәкірт болып шығады.

Балабақша – барлық тәрбие мен білімнің ең алғашқы баспалдағы іспеттес. Мұндағы тәрбие мен білім балалардың табиғи мінезін, қабілетін ерте жастан дамытады. Бала – болашағымыз, бала – қуанышымыз. Ендеше мектепке дейінгі үздіксіз тәрбиемен, біліммен қамту өзімнің басты мақсаттарымның бірі екенін қуана айта аламын.

Балабақша – баланың жүйелі түрде білім – тәрбие алатын ең алғашқы қоғамдық ошағы. Балабақшаның балаға беретін тәлім – тәрбиесінің қаншалықты мықты болуы, сол балабақшада қызмет ететін педагогикалық ұжымға, нақтырақ айтар болсақ, ұстазға байланысты. Баланын болашаққа қадам алып,жан-жағымен, қоршаған ортасымен танысып,ең бірінші білім, тәрбиемен сусындайтын орны – балабакша. Сондықтан тәрбиешілер бүгінгі күннің жаңалығынан сырт қалмай, үнемі ізденіс үстінде жүру керек. «Мұғалімнің ең жауапты міндет орындайды – ол адамды қалыптастырады.» М.И.Калинин, міне, біздің міндетіміз айқын.Олай болса заман талабынан қалмай, заманауи болашақ жастарымызды тәрбиелейік. Балабақша баланы ең алдымен тәртіпке, жауапкершілікке үйретеді. Бала тәрбиесі бесіктен басталады. Отбасындағы тәрбие мен балабақшадағы тәрбиені ұштастыра отырып, әрі қарай жақсы жолға түсуіне себепкер болады. Қазіргі заманда әр отбасында дүниеге келген сәбиді, өсіп жатқан буынды өзінің ана тілімен сөйлету-ұлттық қасиетіміздің дамуының бірден бір жолы. Мектепке дейінгі тәрбие саласында ұлттық тәрбиенің негізгі міндеттерінің бірі-халқымыздың ежелден келе жатқан салт-дәстүрлерін ана тілінде түрлендіріп, сол арқылы баланың тілін дамыту. Әрбір бөбектің өз ана тілінде тілі шығып, осы тілде ойлау қабілетінің дамуы-ұлттық мінез-құлықтың қалыптасу жолы. Ана тілінің қадір-қасиетін жастайынан түсініп өскен баланың жақсылыққа жаны құмар, таза, пәк, инабатты, биязы болып өсетініне өмір тәжірибесі куә.

«Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан, алдымызға келген әр бір бүлдіршінге балабақшадан бастап тәлім-тәрбие беріп ұлтжандылыққа тәрбиелейік. Балабақша- бақытты ең бірінші баспалдағы, баланың болашағы.

Черубаева Назигуль Максутовна
Педагог-психолог, педагог-модератор
«Аягөз қалалық №6 бөбекжай-балабақшасы» КМҚК
Абай облысы, Аягөз қаласы

БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ, ЭСТЕТИКАЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР

«Бала тәрбиесіндегі ұлттық құндылықтар, эстетикалық құндылықтар» атты баяндамамды Бауыржан Момышұлының « Халықтың ізгі дәстүрі-біздің ең асыл мұрамыз.» деген сөзімен бастағым келіп тұр. Иә, осындай баға жетпес асыл мұрамыздың, ұлттық құндылықтарымыздың негізі-балабақшада. Қазақ халқы өз ұлттық құндылықтарымен өзге ұлттардан өзгешеленіп тұр. Баға жетпес осындай құндылығы бар біздің ел - бақытты ел деп ойлаймын.

Бала тәрбиесі – ұлт болашағының іргетасын қалыптастырудың басты кепілі. Сондықтан ұлттық құндылықтарды балабақшада насихаттау және балалардың санасына сіңіру – аса маңызды мәселе. Өйткені балабақша – баланың тұлға ретінде қалыптасуындағы алғашқы қадамдарының бірі.

Ұлттық құндылық дегеніміз – ұлттың мәдениеті, тілі, дәстүрі, өнері, дүниетанымы және тарихи мұралары. Бұл құндылықтар балабақша тәрбиеленушілеріне өз халқының бай мұрасын түсінуге және оны құрметтеуге жол ашады. Осы ретте Рухани құндылығымызға айналған ұлтымыздың асыл мұраларын, әдет ғұрып, салт дәстүрлерін балаларды тәрбиелеу үрдісінде кеңінен пайдалана отырып, ата бабамыздың ғасырлар бойы қалыптасқан,әсіресе ұмыт болып бара жатқан салт дәстүрлерімізді балалардың бойына жүйелі түрде сіңіру мақсатын алдыға қоя отырып, осы мақсатқа жету жолында балабақшамызда көптеген жұмыстар атқарылуда.

Атап айтсақ, балабақшамызда әжелер ансамбілі құрылып, сонымен қатар педагогтар және балалардың ұйдасуымен ұлттық аспаптар оркестрі құрылған.Ұмыт болып бара жатқан әдет-ғұрып, салт-дәстүр, ырым тиымдарды дәріптеу мақсатында көріністер көрсетіліп , іс-шаралар ұйымдастырылуда. Балабақшамызда 2021-2022 оқу жылынан бастап «Қазақтың салт дәстүрі асыл қазынам» атты үйірмеде балалалармен жұмыс жүргізіліп келеді.Үйірмеге 4-5жастағы балалар қатысады. Үйірме жұмысын жан жақты жүргізуде екі педагог жетекшілік етеміз. Бұл үйірме арқылы балалардың бойына халқымыздың рухани байлығын сіңіре отырып, қазақ халқының ұмыт болып бара жатқан салт-дәстүрлерін білуге,оны ардақтап, құрметтеп мақтан тұтуға үйретеміз. Балабақшамызда дамытушы орталықтар ұлттық нақышта безендірілген, атап айтсақ, Балабақшамызда қазақ бұрышы және қолөнер бұйымдардың көрмесі ұйымдастырылған.Қазақ бұрышы қазақтың ұлттық бұйымдарымен жабдықталып безендірілген, ал көрмемізді балалармен, тәрбиешілермен , ата -аналармен де бірлесіп жасаған қолөнер бұйымдарымен толтырып отырамыз. Жыл басында құрылған жоспарға сәйкес үйірме жұмысы аптаның жұма күндері жүргізіледі.Жоспарға сәйкес үйірме балаларымен өзіміздің қаламыздағы қалалық өлкетану мұражайына саяхатқа барып, өлкетану мұражайының этнографиялық бөлімдегі қазақтың көне баспанасы киіз үй бөліктерімен толықтай таныстырып, қазақтың ұлттық аспаптарын, ұлттық киімдерін, ұлттық бұйымдарын көрсете

отырып, балаларға толық мағлұмат береміз. Және қаламыздағы қалалық кітапхана ұйымдастырған «Қазақтың ұлттық ойындарын білемізбе?» атты сайысқа үйірме балалары белсене қатысып, жүлделі орындарға ие болып, сыйлықтар мен мақтау қағазын алып қайттық.

Үйірменің жоспарына сәйкес үйірме балаларына қазақтың ұлттық ойындарын ойнатып, балабақша ішілік жарыстар ұйымдастырамыз, «Салт -дәстүрім таусылмайтын байлығым» атты мазмұнды іс- шара өтіліп, үйірме балалары өнер көрсетіп, қазақтың салт-дәстүрі тұсау кесу рәсімін көрсетті. Бұл іс- шара ата -аналарға ашық есік күні ұйымдастырылған болатын. Сонымен қатар Үйірмемізде балабақша педагогтарымен іс- шаралар ұйымдастырылып, ата дәстүрімізде ұмыт болып бара жатқан әдет ғұрып салтымызды қайта жаңғырту мақсатында балаларға «Ата- баба дәстүрі –ұрпаққа өнеге» атты қойылымдар сияқты көптеген көріністер көрсетіліп, ұйымдастырылды.

Қорытынды**:** Әлемдік жаһандану үрдісіне қадам басқан жаңа ғасырда әр халық, ұлт дінін, тілін, мәдениетін, тарихын мейлінше сақтап қалуға әрекет етуде. Олай болса салт-дәстүр – өсіп келе жатқан баланың ой-санасын қалыптастыруға, өзінің ұлт өкілі ретінде өсіп, үлгі-өнеге алуына әсерін тигізіп, балалардың қазақтың ұлттық құндылықтары туралы білімін толықтырып, байытып жан-жақты дамуына ықпал етіп, ұлтжанды болуға тәрбиелейді.

Ендеше ұсынылып отырған «Қазақтың салт-дәстүрі асыл-қазынам» атты үйірмесі жұмысы жас ұрпақты тәрбиелеу барысында, олардың қазақтың салт-дәстүрін жетік білуі үшін тигізер пайдасы мол деп есептеймін.

Сеильханова Ажар Нуртаевна
Тәрбиеші, педагог-модератор
«Аягөз қалалық №6 бөбекжай-балабақшасы» КМҚК
Абай облысы, Аягөз қаласы

ОТБАСЫ МЕН БАЛАБАҚША ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ. «ӘЖЕЛЕР МЕКТЕБІ»

Тәрбие – тал бесіктен басталады. Отбасы бала үшін өнеге алатын алғашқы мектеп. Адамның бала күнінде көрген тәлім-тәрбиесі мен ата-анадан алған үлгісі өміріне негіз болатыны сөзсіз. Отбасынан алған мінез-құлық, дағдылар баланың өміріне азық болып, адам болып қалыптасуында орасан зор рөль атқарады.Сол себепті отбасындағы тәрбиені күшейту, ата-ананың бала алдындағы жауапкершілігі сезіндіру өте өзекті.

Отбасында бала тәрбиесі ұрпақтар сабақтастығы арқылы атадан балаға беріліп отыратынын ескерсек, отбасындаға үлкендердің өнегесі мен үлгісінің қаншалықты маңызды, өзекті екендігін ұғынуға болады. Сол себепті отбасындағы тәрбиенің тәлімдік жағы мен өнегелілік сипатын арттыру міндеті алға шығады. Ол үшін отбасына білім беру ұйымдары атап айтсақ, балабақша, мектеп, қоғамдық ұйымдар тарапынан білікті, кәсіби көмек қажет.

Педагогтар мен ата-аналардың өзара ынтымақтасуы арқылы ғана жас ұрпақты туған жерін, халқын, отбасын сүйетін және құрметтейтін, отбасылық құндылықтарды, үлкенді сыйлайтын, саналы, жақсы мен жаманды ажырата алатын азамат етіп тәрбиелеуге мүмкіндік алады.

Отбасымен жұмыс – балабақша үшін өте маңызды іс-шаралардың бірі. Бұл төмендегідей міндеттерді шешуді мақсат етеді. Олар:

- жақсы адамды тәрбиелеуде отбасы мен балабақшаның өзара ынтымақтастық орнату;
- ата-аналарға педагогикалық, психологиялық кеңес беру;
- ата-аналарды балабақшаның қызметімен таныстыру.

Дәстүрлі қазақ отбасында үш ұрпақтың бірге шаңырақ астында өмір сүруі заңды құбылыс. Сол себепті ондағы өнегелі қарым-қатынас үшінші ұрпақты тәрбиелеуде таптырмас құрал болып табылады.

Отбасындағы аталар мен әжелер мектебі, олардың өнегелі өмірі мен өз үлгілері арқылы үшінші ұрпақты тәрбиелеуін балабақшада тәрбие үдерісіне интеграциялау өте тиімді тәсілдердің бірі болып табылатынын уақыт дәлелдеп отыр.

Біздің балабақшада «Әжелер мектебі» тұрақты түрде жоспарлы тәрбие жұмысына қатыстырылып отырады. Әжелер – отбасының немесе тұтастай бір елдің тату-тәтті, бақытты өмір сүруіне негіз болатын тілекші, дана, ақылды аналардың анасы! Әжелер тек қана бір отбасының емес, бүтін бір халықтың ана тілі мен салт-дәстүрін өлтірмей жалғастырушылар! Отбасы мүшелеріне тек жақсы үлгісін көрсетіп, жақсылыққа бастайтын Адам! Сол себепті де парасатты ана – әжелердің сөзі, бізге деген өсиеті мен күнделікті ақылын бұлжытпай орындау бізге міндет болып табылады ,осыған орай біздің балабақшамызда жоспарлы түрде әжелер өз тәлім-тәрбиелерін балаларға және тәрбиешілер мен күтушілерге насихаттап отырады. Балаларды тәрбиелеудегі әжелердің ынтымақтастығы мен жоспарға сәйкес жүйелі жұмыстар жүргізуі балалар бойында жақсы мінез-құлық дағдылардың қалыптасуын қамтамасыз етіп, бақшадағы барлық іс-әрекеттің парасатты, нәтижелі жүруіне негіз болады.

Атап айтсақ, бақшамызда «Отбасының шуағысың – ақ әжем!» тақырыбында әжелердің немерелерімен біреге дайындаған танымдық-музыкалық сайысы өткізілді.

Бұл сайыста әжелер «Мен анамын – ұрпағын әлдилеген», «Қазақы ас мәзірі», «Қазақтың ұлттық салт-дәстүрлері», «Көп жасағаннан емес, көп көргеннен сұра», «Ұлттық киім», «Шебер қолдар» атты бөлімдер бойынша тәлім-тәрбиеге, ұлттық құндылықтар мен салт-санаға бай, олардың өміршеңдігі мен қажеттігін насихаттайтын мазмұнға сай танымдық сайыс болды..

Сайысқа түскен әжелердің алды бүгінде немересін үйлендіріп, шөбере сүйіп отыр. Соған қарамастан әрқайсы өзінің әр нәрсені де ұқсата білетін әмбебап екенін дәлелдеп бағып, жүн түтіп, жіп иірді, ине сабақтап, кесте тікті, баланы бесікке бөлеп, сәбидің тұсауын кесіп, құдаға құрмет көрсетіп те үлгерді.

Сайыс барысында әжелер балалар мен педагогтарға өзгенің жетістігіне, қуаныш, бақытына өз жетістігі мен игілік-бақытындай көріп, қуануға, басқаға көмектесуге басқаны көңілдендіруге, шаттандыруға, қиындықтан құтқаруға әзір тұратын ақ көңілділік пен адалдықты, парасаттылықты дәріптеді.

Байқау қорытындысы бойынша қатысушылар « Үздік ұлттық киім », «Бұлбұл әже», «Өнегелі әже», «Білімпаз әже», «Шебер әже» аталымдары бойынша мақтау қағаздарымен марапатталды.

Қорыта келгенде, балаларды тәрбиелеу ісінде табысқа жетудің шешуші шарттарының бірі тәрбие ошақтарының отбасымен байланысы екенін тәжірибе дәлелдеп отыр. Балабақшамыздағы «Әжелер мектебі» әдет-ғұрыпты яғни, ұлтымыздың мінез-құлқының, тұрмыс тіршілігінің бұлжымас қағидаларына айналған жөн-жосық, жол-жоралғыны, парасаттылық пен әдептілікті, сыпайылық, көрегенділік, инабаттылық, кішіпейілділік және басқа да жақсы қылықтарды дәріптеп, бізге үйренуге мұрындық болды. Ұрпақтар сабақтастығын сақтау, бәріміздің парызымыз деп түсінемін.

Абдрахманова Гульзира Кажыгабыловна
Тәрбиеші, педагог-модератор
Абай облысы білім басқармасы Аягөз ауданы білім бөлімінің
«Аягөз қалалық №6 бөбекжай-балабақшасы» КМҚК

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР

Білім беру саласы: «Коммуникация».
Бөлімі: «Тіл дамыту».
Тақырыбы: «Ұлттық құндылықтар»
Мақсаты: Балаларға қазақ халқының ұлттық құндылықтардың атауын білуге үйрету. Ою - өрнек салу арқылы қолдарын жаттықтырып балалардың есте сақтау қабілетін дамыту. Жұмыс барысында ұқыптылыққа, жинақылыққа тәрбиелеу.
Әдіс-тәсілі: нейрожаттығу, жылулық шеңбері, миға шабул әдісі, сұрақ – жауап, жұмбақ жасыру, топқа бөлу, микрофон әдісі.
Көрнекіліктер: Интерактивті тақта, ұлттық ою - өрнектер, асық, жүн түрлі-түсті
Сөздік жұмыс: Ою - өрнек: қошқар мүйіз, құс қанаты, түйе табан, қызғалдақ.

Әрекет кезеңі	**Тәрбиешінің іс-әрекеті**	**Балалардың іс-әрекеті**
Ұйымдастыру ізденушілік	**Нейрожаттығу :** **Шаттық шеңбері** Бақыт деген - Осы шаттық шеңбері Қол ұстасып тұрайықшы Кел бері. Бақыт деген- Көрмей қалсақ сағынып Мені іздейтін Адал жүрек сендегі. Ал балалар енді отырып жайғасып алыңдар. Балалар мына сандықшаға қараңдаршы, бұл жәй сандық емес. Сандық ашылу үшін біз сиқырлы сөз айтуымыз керек. Алтын сандық ашылсын Ішінен шашу шашылсын Балалар сандықшада қобдиша бар екен, әр қобдишада , әр түрлі та псырма бар. Бұл қобдиша ішінде әшекей бұйымдар бар екен. Әшекей бұйымдарға не жатады ? Сырға, шашбау сөзін буынға бөліп айтады. Ал балалар мына қобдишада не бар деп ойлайсыңдар ? Асықпен ойналатын ойындарды білеміз бе ? Кәне, кім ұлттық аспаптарымызды атап береді.	Балалар бір-біріне жылы лебіздерін білдіреді. Сырға, білесік, шашбау,сақина сөздерін буынға бөледі. Асық

Рефлекция	Балалар ою - өрнектер жануарлардың , өсімдіктер- дің, құстарды ң бейнесінен , пішіндермен байланысты алып заттарды әшекейл еген. -Қане,балалар қандай ою-өрнек түрлерін біледі екенсіңдер? Мен сендерге жұмбақ жасырайын жауабын ойлап табыңдар. **(слайд көрсету)** **1.**Киелі бір жануар,арқасында тауы бар. Иә, дұрыс айтасыңдар.Түйе киелі жануар,сондықтан ата-бабалары мыз түйенің табанына ұқсас түйе табан оюы деп ойлап тапқан екен. **2.** Ай мүйізді,сүйір мүйізді. Аппақ жылы тоны бар. Қошқар мүйізіне қарасақ ай сияқты иіріліп келген, бұны қошқар мүйіз деп ойлап тапқан екен. **3.** Жайнап тұрған көк белде Құлпырады көктемде . **4.** Бақтада,орманда да. Естіртіп үнін бар маңға. Жұрт тыңдайтын тамсанып. Сан құбылтып ән салып. **Сергіту сәті: асық әні (Әуенмен орындайды)** Олай болса қолдарымызды шынықтыра отырып ұлттық оюл ар түрін әшекейлеп жасайық **Топқа бөлу әдісі:** 1– топ «Жүннен қызғалдақ гүлінің бейнесін жаса» 2– топ «Қошқар мүйіз суретін салады» 3 – топ «Асықтан түйе табан бейнесін құрастырады» Жарайсыңдар, балалар өте тамаша. **«Шертпек » , «Тас қала », «Арқан тартыс»** ұлттық ойындарды ойнайды **Кері байланыс:** Микрафон әдісі: Балалар қандай ою - өрнек түрін білесіңдер ? - Қандай ою - өрнектерді жасадық ? -Ұлттық ойындарды атап беріңдерші ? Балаларды мадақтау. -Балалар, бүгін сабақта өте тамаша қатыстыңдар.	Асық ату, ханталапа й, тас қала қол күрес, теңге алу, бәй ге, бестемше. Домбыра ,сырнай, қобыз,дауылпаз түйе қошқар мүйіз Қызғалдақ, Құс қимыл қозғалыс пен орындайды Балалар берілген тапсырманы орындауға кіріседі. микрафон арқылы сұрақтарға жауап береді

Күтілетін нәтиже:
Нені білу керек: Ұлттық құндылықтар туралы білді.
Нені жасай білу керек: Ою – өрнек түрін жасай білді.

Бақытқан Бұлбұл
Химия пәні мұғалімі, педагог-модератор
№11 орта мектеп
Алматы облысы, Алатау қаласы, Жаңаталап ықшам ауданы

STEM БАҒЫТЫНДА БИОНДЫҚ ХИМИЯЛЫҚ ЖОБАЛАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ

Аннотация: мақалада STEM бағыты аясында биондық химиялық жобаларды қолдану арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жолдары қарастырылады. Химияны оқытуда жобалық-зерттеушілік қызметтің рөлі, пәнаралық ықпалдастырудың маңызы және оқушылардың білімді өмірлік жағдаяттарда қолдану дағдыларын қалыптастыру мәселелері талданады. Автор биондық тәсілдің педагогикалық әлеуетін және оның оқу мотивациясын арттырудағы мүмкіндіктерін негіздейді.

Кілт сөздер: STEM білім беру, биондық жобалар, химияны оқыту, функционалдық сауаттылық, жобалық оқыту, пәнаралық байланыс, зерттеушілік дағдылар, экологиялық білім.

Қазіргі білім беру кеңістігі оқушыдан тек пәндік білімді меңгеруді ғана емес, сол білімді өмірлік жағдаяттарда қолдана алу қабілетін талап етеді. Осы тұрғыдан алғанда функционалдық сауаттылық ұғымы мектептегі оқытудың басты нәтижелерінің біріне айналып отыр. Химия пәні бұл міндетті жүзеге асыруда ерекше орын алады, өйткені химиялық білім табиғи құбылыстарды түсіндірумен, тұрмыстық және өндірістік процестерді талдаумен, экологиялық және технологиялық мәселелерді шешумен тығыз байланысты. STEM бағыты аясында биондық химиялық жобаларды қолдану оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың тиімді жолдарының бірі ретінде қарастырылуы заңды.

STEM-білім беру тұжырымдамасы ғылым, технология, инженерия және математиканы кіріктіре оқытуға негізделеді және оқушыны дайын білімді қабылдаушы емес, мәселені шешуші, зерттеуші, жобалаушы тұлға ретінде қалыптастыруды көздейді. Ал биондық тәсіл табиғаттағы құрылымдар мен процестерді үлгі ете отырып, оларды техникалық және химиялық шешімдерде қолдануға бағытталады. Бұл екі бағыттың тоғысуы химия сабағында оқушылардың зерттеушілік ойлауын, практикалық дағдыларын және өмірмен байланысты пайымдау қабілетін жүйелі түрде дамытуға мүмкіндік береді.

Функционалдық сауаттылықтың мәні оқушының алған білімін нақты жағдаяттарда қолдана білуімен, ақпаратты талдап, салыстырып, қорытынды жасай алуымен және өз шешімін дәлелдей алуымен айқындалады. Химияны оқыту барысында бұл қасиеттер тек есеп шығару немесе формулаларды жаттау арқылы емес, шынайы өмірге жақын жобалық тапсырмалар арқылы тиімді қалыптасады. Биондық химиялық жобалар дәл осы талапқа сай келеді, себебі олар табиғи нысандарды зерттеуді, олардың химиялық құрамын, құрылымдық ерекшеліктерін және қызмет ету механизмдерін талдауды қамтиды.

Мысалы, өсімдік жапырағының су өткізбейтін қасиетін зерттеу арқылы оқушылар гидрофобты және гидрофильді беттер туралы түсінікті тәжірибе жүзінде меңгере алады, ал ұлулар қабыршағының құрылымын талдау биоминералдану, кальций тұздарының қасиеттері және беріктік мәселелерін қарастыруға мүмкіндік береді. Мұндай жобаларда оқушы тек бақылаушы ғана емес, мәселе қоятын, гипотеза ұсынатын, тәжірибе жоспарлайтын және алынған нәтижелерді түсіндіретін зерттеуші рөлін атқарады. Бұл өз кезегінде функционалдық сауаттылықтың негізгі компоненттері болып табылатын талдау, интерпретация және қолдану дағдыларын дамытады.

STEM бағытындағы биондық жобалардың тағы бір маңызды артықшылығы – пәндер арасындағы байланыстың күшеюі. Химиялық құбылыстарды биологиямен, физикамен және технологиямен ұштастыра қарастыру оқушының дүниетанымын кеңейтеді және білімді фрагменттелген күйде емес, біртұтас жүйе ретінде қабылдауына ықпал етеді. Мысалы,

фотосинтез процесін зерттеу барысында оқушылар химиялық реакциялардың жүруін, энергияның түрленуін және биологиялық жүйелердің бейімделуін қатар қарастырады, ал бұл білімді экологиялық немесе энергетикалық жобаларда қолдану олардың функционалдық сауаттылығын нақты өмірлік контексте нығайтады.

Биондық химиялық жобалар оқушылардың эксперименттік мәдениетін қалыптастыруда да маңызды рөл атқарады. Зертханалық жұмыстарды жобалық форматта ұйымдастыру өлшеу, бақылау, салыстыру, қауіпсіздік ережелерін сақтау және нәтижелерді рәсімдеу сияқты дағдыларды жүйелі түрде дамытуға мүмкіндік береді. Бұл дағдылар тек химия пәні үшін ғана емес, жалпы өмірлік құзыреттер тұрғысынан да аса құнды, өйткені олар оқушыны жауапкершілікке, дәлдікке және дәлелді ойлауға үйретеді.

Функционалдық сауаттылықтың маңызды көрсеткіштерінің бірі – ақпаратпен жұмыс істей алу қабілеті. STEM жобалары аясында оқушылар әртүрлі дереккөздерден мәлімет жинайды, оларды салыстырады, сенімділігін бағалайды және өз жобасының мазмұнына сәйкес іріктейді. Бұл үдерісте мұғалім бағыттаушы және кеңесші рөлін атқарып, оқушыларды дайын шешімге емес, өз бетінше ой қорытуға жетелейді. Нәтижесінде оқушыда сын тұрғысынан ойлау, дәлелді пікір айту және ғылыми тілде өз ойын жеткізу дағдылары қалыптасады.

Биондық бағыттағы химиялық жобалар экологиялық тәрбиемен де тығыз байланысты. Табиғи жүйелердің тиімділігі мен тұрақтылығын зерттеу арқылы оқушылар ресурстарды ұтымды пайдалану, қалдықтарды азайту және қоршаған ортаны қорғау мәселелеріне саналы көзқарас қалыптастырады. Мысалы, табиғаттағы өздігінен тазару механизмдерін модельдеу арқылы су тазарту жүйелерінің химиялық негіздерін түсіну немесе өсімдік пигменттерін зерттеу арқылы экологиялық таза бояғыштар жасау идеяларын талқылау оқушылардың білімін өмірмен тікелей байланыстырады.

Мұндай жобалық қызметте бағалау жүйесі де дәстүрлі бақылау жұмысынан өзгеше сипат алады. Оқушының тек соңғы нәтижесі ғана емес, бүкіл жұмыс барысындағы ізденісі, қойылған мәселені түсінуі, шешу жолдарын ұсынуы және қорытынды жасай алуы ескеріледі. Бұл тәсіл оқушының оқу мотивациясын арттырып, өз еңбегінің құндылығын сезінуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар мұғалім үшін де әр оқушының функционалдық сауаттылық деңгейін нақты әрекет арқылы бақылауға жағдай жасалады.

Дегенмен STEM бағытында биондық химиялық жобаларды енгізу белгілі бір әдістемелік дайындықты талап етеді. Мұғалім тек пәндік біліммен ғана шектелмей, жобалық оқыту технологиясын, пәнаралық ықпалдастыру тәсілдерін және зерттеушілік әдістерді меңгеруі қажет. Сонымен бірге қауіпсіздік техникасын сақтау, уақытты тиімді жоспарлау және оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеру де маңызды шарттардың бірі болып табылады. Осы талаптар орындалған жағдайда ғана жобалық жұмыс шынайы білім беру нәтижесіне қол жеткізеді.

STEM бағытында биондық химиялық жобаларды ұйымдастыру кезінде мұғалім үшін ең маңызды мәселелердің бірі – жобаның оқу бағдарламасымен үйлесімділігі және оның нақты оқу нәтижелеріне бағытталуы болып табылады. Жобалық жұмыс тек қызықты тәжірибе ретінде ғана емес, оқушының химиялық ұғымдарды түсінуін тереңдететін, оларды өмірлік жағдаяттармен байланыстыратын құрал ретінде құрылуы тиіс. Сондықтан әрбір жоба оқу мақсаттарымен, бағалау критерийлерімен және күтілетін нәтижелермен алдын ала сәйкестендіріліп жоспарланғаны жөн. Бұл тәсіл оқыту процесінің жүйелілігін сақтауға және функционалдық сауаттылықты мақсатты түрде қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Биондық химиялық жобалардың тиімділігін арттыру үшін оларды кезең-кезеңімен ұйымдастыру ұсынылады. Алдымен оқушыларға нақты өмірден алынған проблема ұсынылады, мысалы табиғи материалдардың беріктігі, су өткізбейтін беттердің қасиеттері немесе биологиялық пигменттердің химиялық табиғаты. Кейін оқушылар бұл мәселені шешу үшін қандай химиялық білім қажет екенін анықтайды, гипотеза құрады және зерттеу жоспарын жасайды. Осы үдерістің өзінде-ақ оқушылар ақпаратты талдау, жоспарлау және болжау дағдыларын дамытады, ал бұл функционалдық сауаттылықтың маңызды құрамдас бөліктерінің бірі болып саналады.

Жобаны орындау барысында тәжірибелік жұмысқа ерекше көңіл бөлінеді. Оқушылар тек дайын нұсқаулықты орындап қоймай, өлшеу әдістерін таңдайды, айнымалыларды анықтайды, бақылау жүргізеді және нәтижелерді тіркейді. Мұндай жұмыс форматы оқушыларды ғылыми ойлаудың элементтерімен таныстырып қана қоймай, олардың дәлдікке, жауапкершілікке және қауіпсіздік ережелерін сақтауға деген көзқарасын қалыптастырады. Бұл қасиеттер кейіннен күнделікті өмірде де, болашақ кәсіби қызметінде де қажет болатын әмбебап дағдыларға жатады.

Функционалдық сауаттылықты дамыту тұрғысынан алғанда, жобаның қорытынды кезеңі ерекше маңызға ие. Оқушылар өз нәтижелерін тек мұғалімге ғана емес, сыныптастарына да ұсынуы, оларды түсіндіріп, дәлелдеп, сұрақтарға жауап беруі тиіс. Бұл кезеңде ғылыми тілде сөйлеу, деректерді интерпретациялау, қорытынды жасау және өз көзқарасын қорғау дағдылары қалыптасады. Сонымен қатар, жобалық қорғау оқушылардың коммуникативтік құзыреттерін дамытып, командалық жұмыстың маңызын түсінуге ықпал етеді.

Биондық бағыттағы жобаларды жүзеге асыруда мектептің материалдық-техникалық мүмкіндіктерін ескеру де маңызды. Қымбат құрал-жабдықтарды талап етпейтін, бірақ ғылыми мәні бар қарапайым тәжірибелерді таңдау оқушылардың қолжетімді ресурстармен де зерттеу жүргізе алатынын көрсетеді. Мысалы, өсімдік жапырағының бетін зерттеу, табиғи желімдердің қасиеттерін салыстыру немесе тұрмыстық материалдардың коррозияға төзімділігін бақылау сияқты жұмыстар оқушылардың күнделікті өмірмен байланысты ойлауын қалыптастырады және химиялық білімнің практикалық құндылығын айқын көрсетеді.

STEM жобаларын бағалау жүйесінде де дәстүрлі «дұрыс-бұрыс» қағидасынан гөрі, оқушының ойлау процесі, зерттеу логикасы және қолданған әдістері ескерілуі тиіс. Бұл оқушыларды нәтижеден гөрі үдерістің өзіне жауапкершілікпен қарауға үйретеді және қателікті дамудың табиғи кезеңі ретінде қабылдауға мүмкіндік береді. Мұндай көзқарас оқушының оқу мотивациясын сақтауға және өзіндік сенімділігін арттыруға оң әсер етеді.

Мұғалім үшін биондық химиялық жобалар кәсіби дамудың да маңызды құралы бола алады. Жобалық оқыту форматын қолдану педагогты жаңа әдістемелік шешімдер іздеуге, пәнаралық байланыстарды тереңірек қарастыруға және оқу процесін шығармашылық тұрғыдан ұйымдастыруға ынталандырады. Сонымен қатар, бұл тәсіл мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты серіктестік деңгейіне көтеріп, білім беру процесін бірлескен ізденіс алаңына айналдырады.

Осылайша, STEM бағытында биондық химиялық жобаларды қолдану химия сабағын өмірмен байланысты, мағыналы және әрекетке бағытталған оқу кеңістігіне айналдырады. Бұл тәсіл оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға, яғни алған білімін нақты жағдаяттарда қолдана білуіне, мәселені талдап, шешім ұсынуына және өз ойын дәлелдей алуына жағдай жасайды. Ең бастысы, мұндай оқыту форматы оқушыны болашақта өзгермелі әлемге бейім, ойлай алатын және жауапты тұлға ретінде қалыптастыруға қызмет етеді.

STEM бағыты мен биондық химиялық жобаларды ұштастыра қолдану оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың тиімді педагогикалық тетігі болып табылады. Бұл тәсіл білімді тек теориялық деңгейде меңгерумен шектелмей, оны тәжірибеде қолдануға, өмірлік мәселелерді шешуге бағыттайды. Жобалық-зерттеушілік қызмет арқылы оқушылардың танымдық белсенділігі артып, пәнге деген қызығушылығы күшейеді, ал мұғалім үшін оқу үдерісін жаңаша ұйымдастырудың кең мүмкіндіктері ашылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. Москва, 2018.
2. Роберт И. В. Информационные и цифровые технологии в образовании. Москва, 2021.
3. Полат Е. С. Проектная и исследовательская деятельность учащихся. Москва, 2020.
4. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. Москва, 2019.
5. Bybee R. W. STEM Education: Innovation and Implementation. New York, 2019.

Мансурова Бахарям Мансуровна
География пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Алматы обылысы білім басқармасының Ұйғыр ауданы бойынша білім бөлімі мемлекеттік мекемесінің Ғ.Садвақасов атындағы Үлкен Ақсу орта мектебі КММ
Алматы обылысы, Ұйғыр ауданы, Үлкен Ақсу ауылы

ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ ҚОЛДАНУ

Аннотация: мақалада география сабағында цифрлық технологияларды қолданудың теориялық және практикалық аспектілері қарастырылған. Заманауи білім беру үдерісінде интерактивті құралдар мен виртуалды платформалардың рөлі талданған. Мақалада визуализация, деректерді өңдеу, онлайн-сымуляциялар, жобалық жұмыстар және интерактивті бағалау жүйелері арқылы оқушылардың зерттеушілік дағдыларын, сыни ойлау қабілетін және коммуникативтік қасиеттерін дамыту жолдары ұсынылған. Сонымен қатар, цифрлық технологияларды тиімді қолдану арқылы сабақтарды жоспарлау, оқыту және бағалау үдерістерін жетілдіру тәсілдері сипатталған.

Кілт сөздер: география, цифрлық технологиялар, интерактивті сабақ, виртуалды турлар, деректерді визуализациялау, зерттеушілік дағдылар, оқыту әдістері, білім беру инновациялары.

Қазіргі заманғы білім беру процесі күрделі әрі динамикалық сипатқа ие, және оның тиімділігін арттыруда цифрлық технологиялардың рөлі ерекше маңызды болып отыр. География пәні оқушыларға жер бетінің құрылымы, табиғи ресурстар, климат, халық және экономикалық аймақтар туралы кешенді білім беруімен қатар, олардың аналитикалық ойлау, ақпаратты өңдеу және шешім қабылдау қабілеттерін дамытуға бағытталған. Дәстүрлі оқыту әдістерімен салыстырғанда, цифрлық технологиялар географияны тек теориялық емес, сонымен қатар практикалық, визуалды және интерактивті пәнге айналдырады.

Цифрлық технологиялардың мектептегі география сабағында қолданылуы бірнеше негізгі бағыттарда жүзеге асады. Біріншіден, бұл визуализация құралдары мен географиялық ақпараттық жүйелерді (ГИС) пайдалану арқылы оқу материалын нақты көрсету. Мысалы, интерактивті карталар, 3D модельдер, виртуалды турлар мен спутниктік суреттер оқушыларға жер бедерін, табиғи ландшафтты және урбанизацияның даму динамикасын нақты көруге мүмкіндік береді. Мұндай визуализация оқу процесін қызықты етеді, ақпаратты қабылдауды жеңілдетеді және логикалық ойлау қабілетін дамытады.

Екіншіден, цифрлық технологиялар арқылы оқушылардың **зерттеушілік және аналитикалық дағдылары** жетілдіріледі. Мысалы, деректерді жинау, өңдеу және талдау үшін арнайы бағдарламалық өнімдерді қолдану арқылы оқушылар климаттық өзгерістерді, экологиялық жағдайды немесе халық санының динамикасын есептеуді үйренеді. Бұл процесс олардың ғылыми зерттеу әдістерін меңгеруіне, сандық ақпаратпен жұмыс істеу қабілеттерін дамытуға және шешім қабылдау дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді.

Үшіншіден, цифрлық технологияларды қолдану топтық және интерактивті сабақтарды ұйымдастыруға жол ашады. Виртуалды зертханалар, онлайн симуляциялар және интерактивті тапсырмалар арқылы оқушылар бірлесіп жұмыс істеу, өзара талқылау және тәжірибе алмасу мүмкіндігіне ие болады. Бұл әсіресе география сабағында аймақтық зерттеулер, экономикалық және әлеуметтік көрсеткіштерді талдау кезінде маңызды, өйткені оқушылар нақты жағдайларды модельдей отырып, өз көзқарастарын дәлелдей алады.

Цифрлық технологияларды енгізу мұғалімнің кәсіби қызметіне де жаңа талаптар қояды. География пәні мұғалімі енді тек ақпаратты жеткізуші емес, сонымен қатар оқушыларға ақпараттық ресурстарды тиімді пайдалануды үйрететін, сабаққа инновациялық әдістерді енгізетін, интерактивті тапсырмаларды жоспарлай білетін педагогқа айналады. Мұғалімнің

рөлі трансформативті сипатқа ие болып, ол оқушылардың жеке даму траекториясын ескере отырып, білім беру ортасын жобалайды және әр баланың қабілеттерін барынша ашуға жағдай жасайды. Сонымен қатар, цифрлық технологияларды қолдану география сабағында **бағалау жүйесін жаңғыртуға** мүмкіндік береді. Мысалы, онлайн тесттер, интерактивті есептер және жобалық жұмыстар арқылы оқушылардың білімін объективті және жедел бағалау мүмкіндігі туады. Бұл тек академиялық көрсеткіштерді емес, сонымен қатар сыни ойлау, креативтілік және топтық жұмыс дағдыларын да бағалауға мүмкіндік береді.

География сабағында цифрлық технологияларды қолдану қазіргі білім беру жүйесінің негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Бұл оқушылардың тек ақпаратты қабылдауы мен есте сақтауы емес, сонымен қатар олардың белсенді зерттеушілік іс-әрекетін, сыни ойлауын және шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Заманауи цифрлық құралдардың кең спектрі – виртуалды турлар, интерактивті карталар, онлайн-симуляциялар және деректерді визуализациялау бағдарламалары – география пәнінің мазмұнын толыққанды меңгеруге қолдау көрсетеді. Мысалы, Google Earth немесе ArcGIS Online платформалары арқылы оқушылар әлемнің әртүрлі аймақтарының физикалық және экономикалық ерекшеліктерін зерттеп, нақты деректерге сүйене отырып, картографиялық және аналитикалық қабілеттерін жетілдіреді. Бұл процесс оқушыларға географиялық ақпаратты сыни тұрғыдан талдауға, салыстырып, қорытынды жасауға және кеңістік-уақыттық ойлауды дамытуға мүмкіндік береді.

Цифрлық технологияларды сабақта тиімді қолдану үшін мұғалімге бірнеше стратегияны меңгеру қажет. Біріншіден, сабақ материалын виртуалды ресурстармен интеграциялау оқушыларға ақпаратты көрнекі түрде ұсынуға, табиғи құбылыстар мен географиялық процестерді нақты көрсетуге мүмкіндік береді. Екіншіден, интерактивті карталар мен инфографика қолдану оқушылардың аналитикалық дағдыларын дамытуға көмектеседі: олар деректерді өңдеу, салыстыру, графиктер мен диаграммалар құру арқылы өз қорытындыларын шығара алады. Үшіншіден, онлайн-сымуляциялар мен жобалық жұмыстар оқушыларды өз бетімен зерттеу жүргізуге және топтық жұмыс арқылы әлеуметтік дағдыларын жетілдіруге ынталандырады. Бұл тәсіл әсіресе жасөспірімдер үшін тиімді, себебі ол оларға өз пікірін білдіру, командада жұмыс жасау, мәселені шешу және шығармашылық қабілеттерін қолдану мүмкіндігін береді.

Бағалау жүйесін цифрлық технологиялармен байланыстыру арқылы сабақтағы мониторинг пен кері байланысты тиімді ұйымдастыруға болады. Мысалы, Kahoot, Quizizz немесе Socrative платформаларын пайдалана отырып, мұғалім оқушылардың білім деңгейін нақты уақыт режимінде бағалай алады, сондай-ақ оқушылар өздерінің жетістіктерін көріп, қай аспектілерге қосымша көңіл бөлу керектігін түсінеді. Бұдан бөлек, Google Forms немесе Microsoft Forms арқылы тапсырмаларды онлайн орындау оқушылардың өз бетінше жұмыс істеу қабілетін, жауапкершілігін және ақпараттық сауаттылығын арттыруға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл сабақтағы уақытты тиімді пайдалануға, оқушының прогресін бақылауға және индивидуалды қолдауды қамтамасыз етуге жағдай жасайды.

Цифрлық технологияларды география сабағында қолданудың тағы бір маңызды аспектісі – олардың интеграциялық мүмкіндігі. Мұғалім тек географиялық деректерді оқып қана қоймай, басқа пәндермен байланыс орнатуға, мысалы, математика арқылы деректерді талдау, тарих арқылы халықтардың қоныстануы мен миграциясын түсіндіру, биология арқылы экожүйелерді зерттеу мүмкіндігін пайдалана алады. Осылайша, цифрлық технологиялар пәндер аралық интеграцияны қамтамасыз етіп, оқушылардың кешенді ойлау қабілеттерін дамытады.

Сабақта цифрлық құралдарды қолданудың тиімділігі олардың тек қана көрнекілік құралы емес екенін көрсетеді. Бұл әдістің маңызды ерекшелігі – оқушылардың зерттеушілік әрекетін ұйымдастыруы, сыни ойлау мен логикалық талдау қабілетін дамытуы, практикалық дағдыларды меңгертуі. Сонымен қатар, оқушылардың қызығушылығын арттыру, олардың пәнге деген ынтасын ояту және білім беру процесін эмоционалды тұрғыдан байыту мүмкіндігі бар. Цифрлық технологиялардың мүмкіндіктерін толық пайдаланған жағдайда география

сабағы тек білім берудің бір бөлігі ғана емес, сонымен қатар оқушылардың аналитикалық, зерттеушілік және коммуникативтік дағдыларын қалыптастыратын кешенді оқу тәжірибесіне айналады.

Осылайша, география сабағында цифрлық технологияларды қолдану қазіргі заманғы білім беру талаптарына толық сәйкес келеді. Олар оқушылардың білім алу мотивациясын арттырады, ақпаратты қабылдау процесін жеңілдетеді, зерттеушілік дағдыларын дамытады және мектептегі интерактивті оқу мәдениетін қалыптастырады. Болашақта цифрлық құралдарды тиімді пайдалану география пәнін заманауи, креативті және практикалық бағытталған пәнге айналдырады, бұл оқушылардың әлеуметтік, академиялық және кәсіби қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев, Н. Ж. Современные цифровые технологии в образовании. – Алматы: Білім, 2021. – 256 с.
2. Сайфуллин, А. Р. Интерактивные методы обучения в географии: теория и практика. – Астана: Фолиант, 2020. – 312 с.
3. Семенова, Т. В. Геоинформационные системы в школьном обучении. – Москва: Просвещение, 2019. – 224 с.
4. OECD. PISA 2018 Assessment and Analytical Framework: Science, Reading, Mathematics and Financial Literacy. – Paris: OECD Publishing, 2019. – 148 p.
5. Miller, J. Using Technology in the Geography Classroom. – London: Routledge, 2018. – 192 p.

Данкенова Айгуль Хамзатовна[1]
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, педагог-шебер
Муханова Саулегул Куандыковна[2]
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, педагог-сарапшы
[1,2]Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласының білім бөлімінің №17 жалпы білім беретін мектебі» КММ

ОРЫС МЕКТЕПТЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН АРТТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ТЕГІТТЕРІ

(«Тіл ұстарту» авторлық бағдарламасының тәжірибесі негізінде)

Аңдатпа: Мақалада орыс тілді мектептердің жоғары сыныптарында қазақ тілін оқытудың өзекті мәселелері қарастырылады. Оқушылардың тілдік кедергілерін жою, сөйлеу әрекетін жандандыру және «Тіл ұстарту» әдістемелік кешенінің практикалық тиімділігі ғылыми тұрғыдан негізделеді.

Түйін сөздер: қатысымдық құзыреттілік, лингвистикалық тұлға, диалогтік сөйлесім, жағдаяттық оқыту, деңгейлік оқыту, дидактикалық материал.

1. Кіріспе: Тілдік білімнен – тілдік қатынасқа

Қазіргі таңда Қазақстанның білім беру жүйесінде мемлекеттік тілді оқыту пән ретінде ғана емес, стратегиялық маңызы бар әлеуметтік құрал ретінде қарастырылады. ҚР Білім беруді дамытудың 2025-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы мен «Тіл саясаты» бағдарламасы аясында мектеп түлегінің қазақ тілінде еркін коммуникация жасай алуы басты нәтиже болып белгіленген.

Алайда, практикада орыс мектептеріндегі оқушылардың көбі грамматикалық ережелерді жақсы білгенімен, шынайы өмірлік жағдаяттарда сөйлеуге келгенде қиналады. Бұл «Тілдік

кедергі» (language barrier) феноменімен байланысты. Сондықтан, коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру – оқу үдерісінің басты мақсаты болуы тиіс.

2. Коммуникативтік құзыреттіліктің құрылымы

Ғалым Ф.Ш. Оразбаеваның тұжырымдамасы бойынша, тілдік қатынас – бұл тек ақпарат алмасу емес, бұл әлеуметтік-психологиялық процесс. Коммуникативтік құзыреттілік бірнеше компоненттен тұрады:

- **Лингвистикалық:** сөздік қор мен грамматикалық нормаларды меңгеру.
- **Әлеуметтік-лингвистикалық:** тілдік формаларды жағдаятқа сай қолдану (ресми/бейресми).
- **Стратегиялық:** тілдік білім жетпеген жағдайда паралингвистикалық құралдарды (ым-ишара, синонимдер) қолдана алу.

3. «Тіл ұстарту» бағдарламасының инновациялық мазмұны

Біздің авторлық ұжым әзірлеген «Тіл ұстарту» әдістемелік құралы мен диалогтік сөздігі осы компоненттерді кешенді дамытуға бағытталған. Бағдарламаның құрылымы мынадай бағыттарды қамтиды:

А) Жағдаяттық-тақырыптық блоктар: Сабақтар «Менің кәсіби таңдауым», «Қазіргі қоғамдағы этикет», «Цифрлық Қазақстан» сияқты жоғары сынып оқушыларының қызығушылығын тудыратын тақырыптарға бөлінген. Әр тақырып аясында оқушыға дайын фразалар мен конструкторлар ұсынылады.

Ә) Диалогтік сөздіктің қолданылуы: Дәстүрлі сөздіктерден айырмашылығы – мұнда жеке сөздер емес, **«сөйлеу интенциялары»** (ниеттері) беріледі. Мысалы: «келісу/келіспеу», «ұсыныс тастау», «күмән келтіру», «қолдау білдіру». Бұл оқушыға өз ойын логикалық тұрғыдан жүйелі жеткізуге көмектеседі.

Б) Тыңдалым және бейне-материалдар: Қазіргі оқушылар ақпаратты визуалды түрде тез қабылдайды. Бағдарламаға енгізілген қысқа бейнероликтер мен подкастар тілдің табиғи үнін (интонация, темп) естуге және түсінуге бағытталған.

4. Оқыту әдістемесіндегі тиімді тәсілдер

Мақалада оқушы белсенділігін арттырудың келесі әдістеріне талдау жасалады:

1. **«Scaffolding» (тірек) әдісі:** Оқушыға сөйлем құрауға көмектесетін қаңқалар (frame) беру. Бұл бастапқы кезеңдегі қорқынышты сейілтеді.
2. **Проблемалық оқыту:** Оқушыға жай мәтін оқытпай, «Егер сенің орныңда болсам...» деген сияқты проблемалық сұрақтар қою арқылы оның жеке көзқарасын білдіруге итермелеу.
3. **Белсенді оқыту (Active Learning):** Сабақтың басым бөлігі жұптық (Pair work) және топтық (Group work) пікірталастарға құрылады.

5. Эксперименталды нәтижелер

Қостанай қаласының №16 және №17 мектептеріндегі сынақ кезеңі көрсеткендей, «Тіл ұстарту» кешенін қолданған сыныптарда:

- Оқушылардың сөйлеу белсенділігі 35%-ға артты;
- Тілдік кедергісі бар оқушылар саны екі есе азайды;
- Мемлекеттік емтихан тапсыру кезіндегі «Айтылым» бөлімінің көрсеткіштері жоғарылады.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, орыс мектептеріндегі қазақ тілі сабағы – бұл тек пән емес, бұл оқушыны болашақ кәсіби ортаға дайындайтын полимәдениеттік алаң. «Тіл ұстарту» әдістемелік жинағы – осы мақсатқа жетудің нақты құралы. Ұсынылып отырған тәсілдерді оқу үдерісіне кеңінен енгізу оқушылардың қазақ тіліне деген оң көзқарасын қалыптастырып, олардың функционалдық сауаттылығын арттыратыны сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2021.
2. Оразбаева Ф. Ш. Тілдік қатынас: теориясы мен әдістемесі. – Алматы, 2005.
3. Құрман Н. Ж. Қазақ тілін оқытудың әдістемелік негіздері. – Алматы: Мектеп, 2018.

Жакипов Жусипхан Жумаханович
Арнайы пән оқытушысы (араб тілі пәнінің оқытушысы), педагог-модератор
Сарыағаш медресе колледжі
Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Жарты төбе ауылдық округі

АРАБ ТІЛІН ОҚЫТУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ ТИІМДІЛІГІ МЕН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІ

Аннотация. Мақалада медресе колледжінде араб тілін оқыту үдерісінде жасанды интеллекттің педагогикалық әлеуеті және тиімділігі жан-жақты қарастырылады. Автор жасанды интеллект технологияларының тіл үйренушінің сөздік қорын байытудағы, грамматикалық құрылымдарды меңгерудегі, дұрыс дыбысталу мен жазу дағдыларын қалыптастырудағы мүмкіндіктерін ғылыми тұрғыдан талдайды. Мақалада жасанды интеллект құралдарының араб тілін оқытудағы әдістемелік негіздері, жеке білім траекториясын құрудағы рөлі, оқыту мен тәрбиелік мақсаттардың үйлесімділігі көрсетіледі. Сонымен қатар интеллектуалды платформалар мен виртуалды ассистенттердің тілдік интерактивтілікті арттырудағы тиімділігі, оқушының коммуникативтік қабілеттерін дамытудағы педагогикалық маңызы баяндалады. Жасанды интеллекттің араб тілін оқытудағы қолдану барысында педагогикалық жауапкершілік, технологияны мақсат емес, құрал ретінде қолдану қажеттігіне ерекше көңіл бөлінеді. Мақала білім беру сапасын арттыруға бағытталған инновациялық тәсілдерді нақты мысалдармен түсіндіреді.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, араб тілі, медресе колледжі, тіл үйрету технологиялары, педагогикалық инновация, дербестендірілген оқыту, интерактивті оқыту.

Араб тілін оқытуда жасанды интеллекттің педагогикалық тиімділігін қарастыру барысында бұл технологияның тілдік дағдыларды қалыптастырудағы әлеуеті ерекше мәнге ие екенін атап өту қажет. Интеллектуалды платформалар оқушының сөздік қорын жан-жақты дамытуға бағытталған әртүрлі тапсырмалар ұсына алады, оның ішінде семантикалық байланыстарды анықтау, сөздердің контекстегі мәнін түсіну, жаңа лексикалық бірліктерді есте сақтау дағдыларын қалыптастыру бар. Мұндай жүйелер оқушының алдыңғы білім деңгейін талдай отырып, жеке оқу траекториясын қалыптастырады, әрбір студентке арнайы тапсырмалар мен жаттығулар береді. Бұл әдіс оқушыны тек механикалық жаттауға емес, сөздің мағынасын терең түсінуге ынталандырады. Араб тілінің фонетикалық ерекшеліктерін меңгеруге арналған интерактивті диктанттар, дыбыстық талдау модульдері оқушының дұрыс дыбысталуын бақылап, түзетуге мүмкіндік береді. Оқушы мұндай ортаны пайдаланған кезде тіл үйрену үдерісін өздігінен ұйымдастыруға, өз білімін бағалауға үйренеді. Педагог үшін бұл жүйелер оқушының жеке дамуын қадағалаудың тиімді құралын ұсынады. Жасанды интеллект оқытушының білім беру процесін толықтырып, студенттің оқу белсенділігін арттыратын құрал ретінде қызмет етеді, ал мұғалім сабақ мазмұнын инновациялық тәсілдермен байытуға мүмкіндігі бар.

Араб тілін үйретуде жасанды интеллекттің тиімділігінің тағы бір қыры – грамматикалық құрылымдарды меңгеруді жеңілдету болып табылады. Күрделі араб тілінің синтаксисі мен морфологиясын оқушы үшін түсінікті форматта көрсету интелектуалды жүйелердің негізгі міндеттерінің бірі. Платформалар грамматикалық ережелерді визуалды схемалармен, интерактивті жаттығулармен және автоматты түзету механизмдерімен үйлестіріп ұсына алады. Бұл оқушының абстрактілі заңдылықтарды тез меңгеруіне, қатесіз сөйлем құрастыру қабілетін қалыптастыруға ықпал етеді. Сонымен қатар жүйелер оқушының қателерін нақты талдай отырып, олардың себебін көрсету арқылы өздігінен түзетуге ынталандырады. Мұндай тәсіл оқушының логикалық ойлауын жетілдіріп, тілдік нормаларды саналы түрде меңгеруге көмектеседі. Педагог үшін бұл әдіс сабақ жоспарлау мен оқыту әдістемесін жетілдірудің жаңа мүмкіндіктерін ашады. Жасанды интеллект тек тапсырмаларды ұсынушы ғана емес, оқушының даму динамикасын қадағалайтын және білім сапасын объективті бағалай алатын көмекші құрал болып табылады. Осылайша араб тілін оқыту үдерісі дәстүрлі әдістерден алшақтай отырып, инновациялық сипат алады, студенттің мотивациясы мен пәнге деген қызығушылығы артады.

Коммуникативтік дағдыларды дамытуда жасанды интеллекттің педагогикалық мүмкіндіктері ерекше айқын көрінеді. Интерактивті чат-боттар, виртуалды ассистенттер және сөйлеу тану жүйелері оқушыға араб тілінде нақты тілдік жағдайларда сөйлесуге мүмкіндік береді. Бұл технологиялар оқушының сөйлеу, тыңдау, жазу және оқу қабілеттерін кешенді дамытуға бағытталған, себебі олар нақты уақыт режимінде қателерді анықтап, түзетулер ұсына алады. Мұндай әдіс тілдік ортаға виртуалды түрде ену арқылы коммуникативтік сенімділікті арттырады. Оқушы өздігінен диалог құрастыра алады, араб тіліндегі сөз тіркестерін тәжірибеде қолдану арқылы есте сақтайды. Мұғалім бұл жағдайда бақылаушы және бағыттаушы ретінде әрекет етеді, яғни оқушының өз бетімен тілдік әрекет жасауын қолдап, педагогикалық кеңес береді. Жасанды интеллект оқушының тілдік қателіктерін талдай отырып, оқыту процесін дербестендіруге мүмкіндік береді, бұл әрбір студенттің коммуникативтік дағдыларын тиімді дамытуға ықпал етеді.

Жасанды интеллекттің араб тілін оқытудағы тәрбие элементіне қосатын үлесі де аз емес. Бұл технологиялар оқушының өзін-өзі бағалау қабілетін, жауапкершілігін, пәнге деген ынтасын арттырады. Студент өзінің жетістіктерін нақты көре алады, қатесін түсініп, оны түзету жолдарын іздеуге дағдыланады. Бұл тәрбие процесіне белсенді қатысуды талап етеді, себебі оқушының нәтижелері өз әрекетіне тікелей байланысты болады. Араб тілін оқыту кезінде мұндай әдіс оқушының мотивациялық деңгейін арттырады, өз бетімен оқу дағдысын қалыптастырады, тіл үйрену процесін саналы және мақсатты түрде басқаруға ықпал етеді. Сонымен қатар ақпараттық технологиялар арқылы жұмыс істеу ақпараттық сауаттылықты дамытып, студентті сандық ортаға дайындайды. Мұғалім үшін бұл тәсіл сабақтағы тәрбиелік мақсаттарды жүзеге асырудың тиімді жолын ұсынады, себебі оқушы тек тілдік дағдыны емес, оқу мәдениеті мен өзін-өзі басқару қабілетін де дамытады.

Технологияларды енгізу барысында педагогикалық жауапкершілік мәселесі ерекше маңызды болып табылады. Мұғалім жасанды интеллект ұсынған ақпаратты автоматты түрде қабылдамауы тиіс, себебі әрбір алгоритм нақты деректерге сүйеніп жұмыс істейді, бірақ оқушының жеке психологиялық, когнитивтік және эмоционалдық ерекшеліктерін толық есепке алмайды. Сондықтан педагог оқыту үдерісіндегі адам факторының рөлін ескеріп, технологияны тиімді қолданудың теңгерімін сақтауы қажет. Араб тілін оқыту кезінде тек сөздерді жаттау немесе грамматикалық құрылымдарды меңгеру жеткіліксіз, оқушының ойлау мәдениетін, тілдік логикасын дамыту басты міндет болып табылады. Егер мұғалім жасанды интеллект құралдарын тек тапсырма орындау үшін қолданса, оқушының шығармашылық ойлау қабілеті шектелуі мүмкін, сөйлеу еркіндігі мен тілдік қиял дамуы тежеледі. Бұл жағдай әсіресе медресе колледждеріндегі араб тілі сабақтарында маңызды, себебі студенттер тек тілдік дағдыны емес, сонымен бірге мәдени және рухани контексті түсіну қабілетін де меңгерулері тиіс. Педагогтың мұндай жағдайда міндеті – технологияны оқу үдерісін қолдау

құралы ретінде пайдаланып, оның шектеулерін ескеру. Тек осы тәсіл оқушының тілдік дамуы мен жеке шығармашылығын үйлестіріп, сапалы білім нәтижесін қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар мұғалімнің әдістемелік дайындығы жасанды интеллекттің тиімділігін қамтамасыз етудің негізгі шарты болып саналады. Тек техникалық сауаттылық жеткіліксіз, педагогикалық талдау, шығармашылық тәсіл және студенттің психологиялық ерекшеліктерін терең түсіну қабілеті қажет. Жасанды интеллектпен жұмыс істей отырып, мұғалім әрбір оқушының жеке қажеттіліктеріне бейімделген тапсырмалар таңдай білуі тиіс, олардың даму динамикасын тұрақты бақылап, қажетті түзетулер енгізу мүмкіндігіне ие болуы қажет. Мұндай тәсіл араб тілін оқыту үдерісін мазмұндық, интерактивті және тәрбие аспектілерімен толықтырады, себебі оқушы өз бетінше білім алушы ретінде қалыптасып, өзінің оқу жетістіктеріне жауапкершілікпен қарай бастайды. Интеллектуалды жүйелер мұғалімнің қызметін алмастыратын құрал емес, оқытуды қолдайтын серіктес ретінде әрекет етеді, бірақ педагогтың бақылауы мен интервенциясысыз оқу процесі толық тиімді болмайды.

Бұл үдерісте педагогикалық шеберліктің жаңа деңгейін талап ететін тағы бір аспект – жасанды интеллекттің көрсеткен нәтижелерін оқу үдерісінде дұрыс қолдану. Оқушының тілдік прогресін бағалауда тек автоматты нәтижелерге сүйену жеткіліксіз, мұғалім алгоритмнің ұсынымдарын талдап, олардың педагогикалық мәнін бағалауы тиіс. Мысалы, сөздік жаттау немесе грамматикалық қателерді түзету бойынша ұсыныстар оқушының оқу ерекшеліктерін ескермей берілген жағдайда, оның мотивациясын төмендетуі мүмкін немесе қате түсінік қалыптастыруы ықтимал. Сондықтан мұғалім жасанды интеллекттің деректерін сын тұрғысынан қарастырып, студенттің жеке оқу стилін, оқу қарқынын және тілдік қабілеттерін ескеретін жағдайларды құруы қажет. Араб тілін оқыту үдерісінде мұндай әдіс оқушының шығармашылық сөйлеуін, аударма дағдыларын және мәтінді түсіну қабілетін дамытуға мүмкіндік береді, себебі ол технологияны тек құрал ретінде қолдану арқылы студентті өз бетімен ойлауға ынталандырады.

Ақпараттық технологияларды араб тілін оқытуда тиімді қолданудың тағы бір аспектісі – оқушының дербестендірілген оқу дағдыларын қалыптастыру. Жасанды интеллект платформалары әр студенттің тілдік қабілеттерін талдай отырып, грамматика, лексика, фонетика және аударма бойынша жеке тапсырмалар ұсынады. Мұндай жүйелер студенттің қателіктерін талдап қана қоймай, оларды түзету жолдарын көрсетеді, бұл оқушының өздігінен оқу қабілетін арттырады. Педагог мұнда бағыттаушы және кеңес беруші рөлін атқарады, әрбір студенттің даму деңгейін нақты бақылап, қажетті түзетулер енгізеді. Бұл тәсіл араб тілін оқытуды дәстүрлі жаттау әдістерінен ерекшелендіріп, интерактивті, нәтижелі, мотивациялық тұрғыдан байытады. Студент өз оқу үдерісіне жауапкершілікпен қарай бастайды, ол тек ақпаратты қабылдаушы емес, белсенді қатысушыға айналады. Мұғалім бұл жағдайда жасанды интеллект құралдарын сабаққа орынды кіріктіріп, студенттің коммуникативтік, грамматикалық және аударма дағдыларын кешенді дамытуға жағдай жасайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Өмірзақ, Г.Т. Шет тілдерін оқытудың заманауи әдістемесі: инновациялар мен трендтер / Г.Т. Өмірзақ // Шетел тілдері. – 2023. – № 1(45). – Б. 55-62.

2. Тілдік білім беруде жасанды интеллект технологияларын қолданудың педагогикалық аспектілері / С.М. Ахметова, Б.Т. Нұрғалиев // Қазақстандағы шет тілдері: тәжірибе және инновациялар. – 2022. – № 4. – Б. 30-38.

3. Воронцов, А.В. Искусственный интеллект в образовании: от адаптивного обучения к персонализированной педагогике / А.В. Воронцов // Информационные технологии в образовании. – 2021. – № 3(55). – С. 45-53.

4. Ибрагимов, И.М. Цифровые инструменты в преподавании арабского языка: теория и практика / И.М. Ибрагимов. – М.: Восток-Запад, 2020. – 192 с.

5. Коряковцева, Н.Ф. Теория обучения иностранным языкам: продуктивные образовательные технологии / Н.Ф. Коряковцева. – М.: Академия, 2019. – 192 с.

Абді Бексұлтан Ғабитұлы
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, жалпы пән мұғалімі
Сарыағаш медресе колледжі
Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Ынтымақ ауылы

МЕДРЕСЕ-КОЛЛЕДЖ СТУДЕНТТЕРІНІҢ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНІҢ ОРНЫ

Аннотация.
Мақалада медресе-колледж студенттерінің ұлттық құндылықтарын қалыптастыру үдерісіндегі қазақ әдебиетінің рухани-тәрбиелік әлеуеті ғылыми-публицистикалық тұрғыда жан-жақты талданады. Қазақ әдебиетінің ғасырлар бойы жинақталған адамгершілік, имандылық, отансүйгіштік, ұлттық болмыс пен тарихи жадыны сақтаудағы қызметі медресе-колледж білім кеңістігі аясында қарастырылады. Автор діни білім мен ұлттық дүниетанымның үйлесімділігін қамтамасыз етудегі көркем сөздің рөліне назар аудара отырып, әдеби мәтіндердің студент тұлғасын қалыптастырудағы тәрбиелік ықпалын негіздейді. Мақалада классикалық және заманауи қазақ әдебиеті үлгілерін оқытудың әдістемелік маңызы ашылып, олардың ұлттық сана мен рухани тұтастықты дамытудағы орны көрсетіледі.

Кілт сөздер: ұлттық құндылықтар, қазақ әдебиеті, медресе-колледж, рухани тәрбие, әдеби білім, ұлттық сана.

Қазіргі жаһандану жағдайында ұлттық болмысты сақтау мәселесі білім беру жүйесінің барлық деңгейінде өзекті сипатқа ие болып отыр. Әсіресе медресе-колледж сияқты рухани бағыттағы оқу орындарында бұл мәселе ерекше мәнге ие, себебі мұнда студент тек кәсіби білім алушы ғана емес, ұлттық және діни құндылықтарды бойына сіңіретін тұлға ретінде қалыптасады. Осындай ортада қазақ әдебиеті тәрбиелік ықпалы зор пәндердің бірі болып саналады. Қазақ әдебиеті ғасырлар бойы халықтың рухани тәжірибесін, дүниетанымын, моральдық ұстанымдарын жинақтап келген мәдени мұра ретінде студент санасына терең әсер етеді. Әдеби мәтіндер арқылы ұлттық мінез, ар-ождан, имандылық, үлкенге құрмет, кішіге ізет сияқты қасиеттер көркем бейнелер арқылы ұсынылады. Бұл қасиеттер діни тәрбиемен үндесе отырып, тұтас рухани жүйе қалыптастырады. Медресе-колледж студенті үшін әдебиет тек эстетикалық ләззат көзі емес, өмірлік бағдар беретін рухани мектеп қызметін атқарады. Осы тұрғыдан алғанда қазақ әдебиетін оқыту ұлттық тәрбиенің негізін құрайды. Әдеби шығармалардағы кейіпкерлер тағдыры студенттің өзіндік пайымдауына жол ашады. Нәтижесінде білім беру үдерісі тұлғалық мәнге ие болады.

Қазақ әдебиетінің ұлттық құндылықтарды қалыптастырудағы орны оның мазмұндық тереңдігімен тікелей байланысты. Халық ауыз әдебиетінен бастап классикалық жазба әдебиетке дейінгі шығармаларда ұлттық дүниетанымның негізгі категориялары көрініс табады. Батырлар жыры, дастандар, термелер мен қиссаларда отанға адалдық, ерлік, әділдік, сабырлылық сияқты қасиеттер дәріптеледі. Бұл ұғымдар медресе-колледж студенттерінің

рухани дүниесін байытуда ерекше маңызға ие. Себебі діни білім мен ұлттық тәрбие бір-бірін толықтыратын ұғымдар ретінде қабылданады. Қазақ әдебиетіндегі имандылыққа негізделген ойлар исламдық этикамен табиғи үйлесім табады. Әдеби кейіпкерлердің моральдық таңдауы студентті өзін-өзі тануға жетелейді. Мұндай мәтіндер арқылы студент өз әрекетіне жауапкершілікпен қарауға үйренеді. Әдебиеттегі ұлттық идеялар студент санасында тұрақты құндылықтарға айналады. Бұл үдеріс бір сәттік емес, жүйелі оқу нәтижесінде қалыптасады. Сондықтан әдеби білім рухани тәрбиенің маңызды тетігі ретінде қарастырылады.

Медресе-колледж жағдайында қазақ әдебиетін оқыту ерекше әдістемелік көзқарасты талап етеді. Себебі мұнда діни білім мазмұны мен ұлттық әдеби мұраның өзара сабақтастығы сақталуы тиіс. Әдеби шығармаларды талдау барысында олардың рухани-этикалық қырларына басымдық беріледі. Бұл студенттің мәтінді тек сюжеттік деңгейде емес, мағыналық тереңдікте қабылдауына мүмкіндік береді. Әдеби кейіпкерлердің мінез-құлқын талдау арқылы студент моральдық өлшемдерді салыстырады. Бұл оның ішкі рухани сұранысын қалыптастырады. Оқытушы үшін әдебиетті оқыту тек білім беру емес, тәрбиелік миссия атқарады. Әдеби сабақтарда ұлттық сана мен діни танымның үйлесімділігі айқын көрінеді. Мұндай сабақтар студенттің рухани тұрақтылығын арттырады. Қазақ әдебиеті арқылы ұлттық тілге, мәдениетке деген құрмет қалыптасады. Бұл медресе-колледж түлектерінің болашақта қоғам алдындағы жауапкершілігін күшейтеді.

Қазақ әдебиеті студенттердің тарихи жадысын қалыптастыруда ерекше мәдени-моральдық қызмет атқарады, өйткені көркем мәтіндер тарихи деректерді құрғақ баяндаудан гөрі адам тағдыры арқылы ұғындырады. Әдеби шығармаларда қоғамдық күйзелістер, елдік мүдделер, рухани дағдарыстар көркем бейнелер арқылы беріледі, бұл студенттің тарихи оқиғаларды эмоционалдық әрі танымдық тұрғыдан қабылдауына мүмкіндік жасайды. Тарихи кезеңдер әдебиетте тек уақыт шеңберінде ғана емес, адам санасындағы өзгерістер арқылы көрініс табады. Осындай көркем бейнелеу тәсілі студенттің тарихи санасын жандандырады. Ұлттың өткені тек болған оқиғалар тізбегі ретінде емес, рухани тәжірибе ретінде қабылдана бастайды. Әдеби кейіпкерлердің ішкі қақтығысы мен таңдауы тарихи жағдайдың күрделілігін терең сезінуге жетелейді. Бұл үдеріс студенттің өткенге бейтарап көзқарас ұстануына жол бермейді. Тарихи әдебиет арқылы студент ұлттық құндылықтардың қандай сыннан өткенін түсінеді. Мұндай түсінік тарихи жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Нәтижесінде қазақ әдебиеті тарихи жадыны жандандыратын рухани құралға айналады.

Медресе-колледж жағдайында тарихи жадының қалыптасуы рухани тұтастықпен тығыз байланысты. Студент діни білім алу барысында адамзат тарихының мәнін тереңірек пайымдауға ұмтылады. Қазақ әдебиеті осы ізденіске ұлттық өлшем береді. Әдеби шығармаларда діни сенім, адамгершілік ұстаным, тағдырға көзқарас тарихи жағдаймен астасып жатады. Бұл студентке тарихты тек әлеуметтік құбылыс ретінде емес, рухани тәжірибе ретінде қабылдауға мүмкіндік береді. Әдебиеттегі тарихи бейнелер студент санасында ұлттың рухани сабақтастығын қалыптастырады. Ұлттық тарих пен руханияттың біртұтастығы айқын сезіледі. Мұндай тұтастық тұлғаның дүниетанымдық негізін күшейтеді. Студент өзін белгілі бір тарихи-мәдени кеңістіктің өкілі ретінде сезіне бастайды. Бұл сезім ұлттық жауапкершілікке жетелейді. Осылайша қазақ әдебиеті тарихи сананы рухани деңгейде қалыптастыратын пәрменді құрал ретінде қызмет атқарады.

Қазақ әдебиетін оқыту үдерісінде тілдік құндылықтарды қалыптастыру ұлттық тәрбиенің маңызды құрамдас бөлігі болып саналады. Әдеби тіл студентке ойды жүйелі жеткізу, мағынаны терең түсіну, сөз астарын аңғару қабілетін дарытады. Көркем мәтіндердегі бейнелі сөздер мен тұрақты тіркестер ұлттық ойлау жүйесінің ерекшелігін көрсетеді. Бұл студенттің тілге деген сезімталдығын арттырады. Ана тіліндегі көркемдік үлгілер арқылы студент ұлттық дүниетанымның логикасын меңгереді. Әдеби тіл ойды дәл әрі әсерлі жеткізудің үлгісі ретінде қабылданады. Мұндай қабылдау студенттің сөйлеу мәдениетін жетілдіреді. Тілдік нормалар мен стильдік ерекшеліктерді меңгеру тұлғаның интеллектуалдық дамуына ықпал етеді. Әдебиет арқылы тіл тек қарым-қатынас құралы емес, рухани құндылық ретінде танылады. Бұл ұлттық сананың тереңдеуіне жағдай жасайды.

Медресе-колледж студенті үшін тілдің рухани мәні ерекше сипатқа ие, себебі ол діни және ұлттық білімнің түйіскен нүктесінде орналасқан. Қазақ әдебиеті осы екі бағытты тіл арқылы үйлестіреді. Әдеби шығармалардағы тілдік нақыш ұлттық эстетиканы қалыптастырып, сөз өнеріне деген құрметті арттырады. Бұл студенттің рухани әлемін байытады. Тіл арқылы ұлттық мінез, салт-дәстүр, дүниетаным көрініс табады. Әдеби тілдің байлығы студентті ұлттық мәдени мұраға жақындатады. Бұл үдеріс тілге деген жауапкершілікті қалыптастырады. Студент сөздің тәрбиелік қуатын сезіне бастайды. Мұндай сезім ұлттық бірегейліктің нығаюына ықпал етеді. Қазақ әдебиетіндегі тілдік өрнек тұлғаның ішкі мәдениетін қалыптастырады. Осы тұрғыдан алғанда әдеби білім тілдік әрі рухани тәрбиенің тұтас жүйесін құрайды.

Қорытындылай келе, медресе-колледж студенттерінің ұлттық құндылықтарын қалыптастыруда қазақ әдебиетінің орны айрықша екені анық байқалады. Ол рухани тәрбие мен ұлттық сананы ұштастыратын әмбебап құрал ретінде көрініс табады. Қазақ әдебиеті студент тұлғасын имандылыққа, отансүйгіштікке, адамгершілікке тәрбиелейді. Әдеби білім арқылы ұлттық болмыс сақталып, рухани тұтастық қалыптасады. Медресе-колледж оқытушысы үшін әдебиет пәні тәрбиелік әлеуеті зор пән ретінде ерекше жауапкершілік жүктейді. Бұл пәнді оқыту барысында ғылыми негізділік пен рухани мазмұн үйлесім табуы тиіс. Ұлттық әдеби мұраны саналы түрде меңгерген студент болашақта қоғамның рухани тірегіне айналады. Сондықтан қазақ әдебиетін оқыту медресе-колледж білім беру жүйесінің стратегиялық бағыты ретінде қарастырылуы қажет. Бұл бағыт ұлттық құндылықтарды сақтаудың сенімді жолы болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Сеитов, К.Т. Педагогические условия формирования национального самосознания студентов / К.Т. Сеитов // Профессиональное образование в Казахстане. – 2021. – № 2. – С. 33-39.

2. Kazakh Literature in the Context of National Identity Formation / Ed. by A. Nurpeisova. – Astana: International Center for Cultural Studies, 2021. – 167 p.

3. Абильдаева, Г.С. Формирование ценностных ориентаций студентов через призму национальной литературы / Г.С. Абильдаева // Высшее образование в Казахстане. – 2020. – № 3. – С. 45-51.

РОЛЬ КАЗАХСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ФОРМИРОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ СТУДЕНТОВ МЕДРЕСЕ-КОЛЛЕДЖА

Аннотация.

В статье в научно-публицистическом аспекте всесторонне анализируется духовно-воспитательный потенциал казахской литературы в процессе формирования национальных ценностей студентов медресе-колледжа. Рассматривается роль казахской литературы, на протяжении веков аккумулировавшей нравственные, духовные, патриотические ценности, национальную идентичность и историческую память, в образовательном пространстве медресе-колледжа. Автор акцентирует внимание на значении художественного слова в обеспечении гармоничного единства религиозного образования и национального мировоззрения, обосновывая воспитательное влияние литературных текстов на формирование личности студента. В статье раскрывается методическое значение преподавания произведений классической и современной казахской литературы, а также показана их роль в развитии национального сознания и духовной целостности.

Ключевые слова: национальные ценности, казахская литература, медресе-колледж, духовное воспитание, литературное образование, национальное сознание.

Маутбекова Ақерке Шыңғысқызы
Арнайы пәндер оқытушысы, педагог, «бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі» мамандығы бойынша магистратура студенті
Сәрсен Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан Университеті» Ке АҚ жоғары колледж
Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ӘРЕКЕТ МОТИВАЦИЯСЫН АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР НЕГІЗІНДЕ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аннотация: мақалада бастауыш сынып оқушыларының зерттеушілік әрекет мотивациясын ақпараттық технологиялар негізінде қалыптастыру мәселелері қарастырылады. Зерттеу барысында ақпараттық технологияларды сабақта тиімді қолдану жолдары, интерактивті тапсырмалар, виртуалды зертханалар, мультимедиялық құралдар және топтық жобалық жұмыстар арқылы оқушылардың зерттеушілік қабілеттері мен функционалдық сауаттылығы қалай дамитыны талданады. Мақалада сонымен қатар шығармашылық тапсырмалар, кейстік зерттеулер және мектептен тыс практикалық іс-шаралар арқылы мотивацияны арттыру әдістері ұсынылған. Ақпараттық технологияларды қолдану зерттеушілік әрекетті ынталандырып, оқушылардың сыни ойлау, аналитикалық және практикалық дағдыларын дамытуға септігін тигізетіні дәлелденген. Мақала педагогикалық теория мен практиканы біріктіріп, бастауыш сынып мұғалімдері үшін нақты қолданбалы ұсыныстар береді.

Кілт сөздер: бастауыш сынып, зерттеушілік әрекет, мотивация, ақпараттық технология, функционалдық сауаттылық, интерактивті сабақ, мультимедиялық құралдар, топтық жобалар, шығармашылық тапсырмалар, кейстік зерттеу.

Бастауыш сынып оқушыларының зерттеушілік әрекет мотивациясын қалыптастыру – қазіргі білім беру үдерісінің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады. Оқу барысында балалардың табиғатқа, қоршаған ортаға, ғылымға деген қызығушылығын ояту олардың танымдық белсенділігін арттырады және шығармашылық қабілеттерін дамытады. Ақпараттық технологиялар (АТ) осы үдерісте маңызды рөл атқарады, себебі олар оқу процесін көрнекі, интерактивті, қызықты және нәтижелі етеді, сонымен қатар зерттеушілік әрекетке тікелей мотивация береді. АТ арқылы балалар деректерді жинау, талдау, салыстыру және қорытынды жасау сияқты маңызды дағдыларды игереді, бұл олардың сыни ойлау қабілетін жетілдіреді.

Зерттеушілік әрекет мотивациясын қалыптастыруда интерактивті ресурстардың маңызы зор. Мысалы, виртуалды зертханалар, онлайн симуляциялар және мультимедиялық презентациялар балаларға тәжірибе жасауға мүмкіндік береді, сонымен қатар қауіпсіз және тиімді ортада өз тәжірибелерін бақылауға, деректер жинауға және нәтижелерін талдауға мүмкіндік туады. Балалар өздері жасайтын зерттеулердің нәтижесін көріп, талдап, қорытынды шығару арқылы әрекетке қызығушылығы артады, бұл олардың зерттеушілік ұмтылысын тұрақты етеді.

Мультимедиялық тапсырмалар зерттеушілік әрекетті ынталандырудың тағы бір тиімді жолы болып табылады. Мысалы, «Күллі әлемнің құпиясы», «Құмырсқалар мен өсімдіктер әлемі» немесе «Судың айналымы» сияқты визуалды және анимациялық тапсырмалар балаларға ғылыми тұжырымдарды тәжірибе арқылы түсінуге мүмкіндік береді. Мұндай тапсырмалар оқушылардың ақпаратты қабылдау қабілетін арттырып қана қоймай, олардың бақылау және салыстыру дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, визуалды деректерді талдау балалардың логикалық ойлауын жетілдіреді және олардың зерттеушілік әрекетке деген ынтасын күшейтеді.

Интерактивті ойындар зерттеушілік мотивацияны қалыптастыруда ерекше рөл атқарады. Оқушылар рөлдік, зерттеушілік немесе жобалық ойындар арқылы өз әрекеттерінің нәтижесін көре алады. Мысалы, «Микробтарды зерттеу», «Өсімдіктердің өсуін бақылау» немесе «Эко-детектив» сияқты ойындар балаларға ғылыми әдістерді қолдануды, болжам жасау мен тәжірибе жүргізуді үйретеді. Ойындар барысында балалар өз зерттеулерімен бөлісіп, қорытындыларын топқа түсіндіреді, бұл олардың коммуникациялық және әлеуметтік дағдыларын дамытуға септігін тигізеді.

Топтық зерттеулер мен командалық жобалар балалардың ынтымақтастығын, өзара әрекеттесуін және жауапкершілігін арттырады. Мысалы, «Эко-жоба» немесе «Мини-лаборатория» тақырыптары бойынша жұмыс жасаған кезде оқушылар деректерді жинап, талдап, шешім шығарады және нәтижелерін қорғауға үйренеді. Бұл олардың зерттеушілік мотивациясын нығайтып қана қоймай, сыни ойлау, логикалық қорытынды жасау және практикалық дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Ақпараттық технологиялар арқылы балалар деректермен жұмыс істеуді, оларды өңдеуді және график, кесте немесе диаграмма түрінде көрсету дағдыларын меңгереді. Мысалы, мектеп ауласындағы өсімдіктердің өсуін бақылап, мәліметтерді электронды кестелерде тіркеу немесе су құрамындағы өзгерістерді график түрінде көрсету арқылы балалар зерттеу процесін жүйелі түрде жүргізуді үйренеді. Бұл олардың аналитикалық ойлау, ақпаратты құрылымдау және қорытынды жасау қабілеттерін дамытады.

Мектептен тыс іс-шаралар зерттеушілік мотивацияны бекітуге көмектеседі. Экологиялық экскурсиялар, бақша күтімі, қоршаған ортаны зерттеу жобалары және шағын ғылыми тәжірибелер оқушылардың алған білімін практикада қолдануға мүмкіндік береді. Балалар өз зерттеулері арқылы нақты нәтижелерді көріп, олардың ғылыми маңызды екенін түсінеді, бұл зерттеушілік әрекетке деген ынтаны арттырады.

Шығармашылық тапсырмалар мен кейстік ойындар зерттеушілік мотивацияны әртараптандыруға мүмкіндік береді. Балалар экологиялық, биологиялық немесе физикалық тақырыптағы шағын кейстерді талдап, альтернативті шешімдер ойлап, қорытынды шығарады. Мысалы, «Су ресурстарын сақтау», «Өсімдіктерді қорғау» немесе «Қоқысты сұрыптау» сияқты кейстер балаларға проблемаларды шешуді тәжірибе арқылы үйретеді, бұл олардың зерттеушілік іс-әрекетін тереңдетеді.

Зерттеушілік әрекет мотивациясын арттыруда ақпараттық технологияларды қолданудың келесі кезеңінде оқушылардың өздігінен танымдық әрекет жасауға мүмкіндігі кеңейеді. Мысалы, балалар виртуалды зертханаларда деректер жинап қана қоймай, оларды топтық талқылауда қолдана алады, бұл өзара пікір алмасуды және тәжірибелік қорытынды шығаруды ынталандырады. Ақпараттық құралдар арқылы ұсынылатын гипотезаларды тексеру процесі балаларға эксперименттік ойлауды үйретеді, себебі олар әр қадамын бақылап, нәтижені дәлелдермен негіздеуге мәжбүр болады.

Цифрлық платформалар мен мобильді қосымшаларды пайдалану зерттеу үрдісін қызықты және интерактивті етеді. Мысалы, «Мини-экспедиция» немесе «Эко-детектив» форматындағы бағдарламалар балаларға нақты уақыт режимінде деректер жинауға, бақылау жүргізуге және қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Мұндай құралдар оқушылардың ақпараттық сауаттылығын арттырып қана қоймай, олардың өз тәжірибесіне сенімділігін күшейтеді және зерттеушілік ынтасын тұрақтандырады.

Балалардың зерттеушілік әрекет мотивациясын дамытуда шығармашылық интеграцияның маңызы зор. Мысалы, олар өз зерттеу тақырыбын таңдап, тәжірибе жүргізу үшін жоспар құрады, деректер жинайды, нәтижені кесте, график немесе инфографика түрінде ұсынады. Мұндай әрекеттер балаларға тек ғылыми әдісті меңгеруге емес, өз идеяларын нақты көрсетуге, ақпаратты жүйелі өңдеуге және презентация жасауға мүмкіндік береді. Жеке және топтық жобалар балалардың зерттеушілік қызығушылығын күшейтіп, өзін-өзі бағалау және жауапкершілік сезімін дамытады.

Мектептен тыс зерттеу тәжірибелері зерттеушілік мотивацияны бекітуге ерекше ықпал етеді. Экологиялық экскурсиялар, шағын ғылыми жобалар немесе бақша күтімі балалардың алған білімін нақты өмірмен байланыстырып, практикалық нәтижелерін бақылауға мүмкіндік береді. Бұл іс-әрекеттер оқушылардың зерттеу қабілеттерін жетілдіріп қана қоймай, олардың қоршаған ортаға деген көзқарасын, жауапкершілігін және экологиялық мәдениетін тереңдетеді. Сонымен бірге, мұндай тәжірибелер балаларға нақты мәселені шешуге бағытталған логикалық ойлау мен әрекет жасау дағдыларын дамытуға жағдай жасайды.

Кейстік тапсырмалар мен зерттеушілік сценарийлер мотивацияны әртараптандырады және тәжірибелік маңызы бар контекст береді. Мысалы, «Қоқысты дұрыс сұрыптау», «Су ресурстарын сақтау» немесе «Орман экожүйесін қорғау» тақырыптарындағы сценарийлер балаларды зерттеу процесіне белсенді тартуға, альтернативті шешімдерді ойлауға және қорытынды жасауға үйретеді. Бұл олардың сыни ойлау қабілетін дамытып, тәжірибелік нәтижелерді талдауға және бағалауға мүмкіндік береді.

Топтық зерттеулер балалардың ынтымақтастығын, өзара әрекеттесуін және әлеуметтік дағдыларын нығайтады. Мысалы, «Эко-жоба» немесе «Мини-лаборатория» тақырыптарында жұмыс жасаған кезде оқушылар деректерді жинап, талдап, қорытынды жасайды және нәтижелерін қорғауды үйренеді. Бұл процесс олардың коммуникациялық дағдыларын, жауапкершілікті бөлісу қабілетін дамытып қана қоймай, зерттеушілік әрекет мотивациясын тұрақтандыруға көмектеседі.

Ақпараттық технологияларды зерттеушілік мотивацияны қалыптастыруда кешенді қолдану балалардың функционалдық сауаттылығын арттырады, сыни ойлау қабілетін дамытады, шығармашылық шешім қабылдауға мүмкіндік береді және өз әрекеттерін бағалау мен талдау дағдыларын қалыптастырады. Мұғалім зерттеу үдерісін ұйымдастырушы және бағыттаушы ретінде балалардың қызығушылығын сақтау, тәжірибелік нұсқаулық беру және олардың дербес зерттеулерін қолдау арқылы олардың зерттеушілік мотивациясын жүйелі түрде дамыта алады. Осылайша, бастауыш сынып оқушылары ақпараттық технологиялар арқылы зерттеу үдерісіне белсенді қатысып, өз білімін практикалық әрекет арқылы қолдануды үйренеді.

Ақпараттық технологияларды қолдану арқылы қалыптасқан зерттеушілік мотивация балалардың білім алуға деген қызығушылығын тұрақты етеді, олардың функционалдық сауаттылығын, сыни ойлау қабілетін және шығармашылық дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Мұғалімнің рөлі осы үдерісті ұйымдастырушы, бағыттаушы және тәжірибелік нұсқаулық беру арқылы жүзеге асады, нәтижесінде балалар зерттеу үдерісін тиімді меңгеріп, өз әрекеттерінің нәтижесін түсінуге және бағалауға қабілетті болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

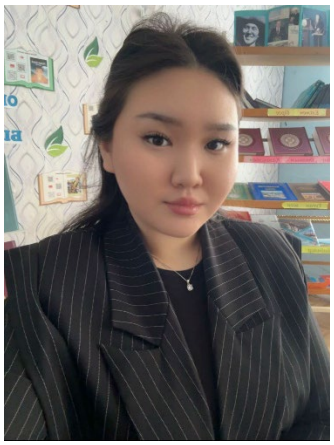
1. Бектемісова А.Қ. Бастауыш сыныпта зерттеушілік әрекетті қалыптастыру технологиялары. Алматы: Білім, 2021. 128 б.

2. Ермекова С.А. Ақпараттық технологияларды мектепте қолдану әдістемесі. Нұр-Сұлтан: Ғылым, 2020. 144 б.

3. Назарбаев И.Ж. Функционалдық сауаттылық пен зерттеушілік мотивация. Алматы: Педагогика, 2019. 112 б.

4. Рахимова Г.Ж. Интерактивті және мультимедиялық әдістерді бастауыш сыныпта қолдану. Алматы: Білім инновациялары, 2022. 136 б.

Ертуганова Арайлым Талгатовна
Қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі, педагог
“Ақмола облысы білім басқармасының Жақсы ауданы бойынша білім бөлімі
Терісаққан ауылының негізгі орта мектебі” КММ
Ақмола облысы, Жақсы ауданы, Терісаққан ауылы

ӘДЕБИ ШЫҒАРМАЛАРДЫ ОҚЫТУДА ОҚУ СТРАТЕГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ

Аннотация. Мақалада әдеби шығармаларды оқыту үдерісінде оқу стратегияларын қолданудың педагогикалық, әдістемелік және тәрбиелік маңызы жан-жақты қарастырылады. Автор әдеби білім берудің қазіргі талаптарын ескере отырып, оқушының мәтінді қабылдау, түсіну, талдау және бағалау қабілеттерін дамытуда оқу стратегияларының шешуші рөл атқаратынын ғылыми тұрғыдан негіздейді. Мақалада оқу стратегияларының оқырмандық мәдениетті қалыптастырудағы ықпалы, әдеби мәтінмен жұмыс жасау барысында оқушының сыни ойлауын дамыту мүмкіндіктері кеңінен талданады. Әдеби шығарманы оқытуда дәстүрлі түсіндіру әдістерінен тұлғалық-бағдарлы, әрекетке негізделген тәсілдерге көшу қажеттілігі публицистикалық сипатта баяндалады. Сонымен бірге оқу стратегияларын жүйелі қолдану арқылы оқушының рухани дүниесін байыту, көркем мәтінді терең сезіне қабылдау қабілетін жетілдіру мәселелері қозғалады.

Кілт сөздер: әдеби шығарма, оқу стратегиялары, мәтінмен жұмыс, оқырмандық мәдениет, сыни ойлау, әдеби білім.

Қазіргі білім беру кеңістігінде әдеби шығармаларды оқыту мәселесі бұрынғыдай тек мазмұнды меңгертумен шектелмей, оқушының тұлғалық дамуына бағытталған күрделі педагогикалық үдеріс ретінде қарастырылады. Әдебиет пәні арқылы оқушы тек көркем мәтінді танып қана қоймай, адам болмысының терең қырларын, қоғамдық құндылықтарды, рухани бағдарларды ұғынады. Осы тұрғыдан алғанда оқу стратегияларын қолдану әдеби шығармаларды оқытудағы негізгі әдістемелік тетікке айналып отыр. Оқу стратегиялары оқушының мәтінді механикалық оқудан саналы қабылдауға көшуіне мүмкіндік береді. Мұндай тәсілде оқушы пассив тыңдаушы емес, мәтінмен белсенді әрекеттесетін субъект ретінде қалыптасады. Әдеби мәтінмен жұмыс барысында оқушы өз ойымен, сезімімен, өмірлік тәжірибесімен мәтін мазмұнын салыстырады. Бұл үдеріс көркем шығарманың тәрбиелік әлеуетін толық ашуға жағдай жасайды. Мұғалім үшін оқу стратегиялары сабақты құрылымдаудың, оқушыны қызықтырудың тиімді құралына айналады. Әдебиет сабағы осылайша дайын ақпарат беретін орта емес, ой алмасу, пікірталас, талдау алаңына айналады. Мұндай өзгеріс білім сапасына тікелей ықпал етеді.

Әдеби шығармаларды оқытуда оқу стратегияларын қолдану ең алдымен оқушының мәтінді түсіну деңгейін тереңдетуге бағытталады. Көп жағдайда оқушылар көркем мәтінді

оқығанымен, оның астарлы мағынасын, авторлық позицияны, кейіпкерлер психологиясын толық аша алмай жатады. Оқу стратегиялары осы олқылықтың орнын толтыруға мүмкіндік береді. Мәтінді болжау, сұрақ қою, маңызды тұстарды белгілеу, ішкі монолог құру сияқты тәсілдер оқушыны ойлануға мәжбүр етеді. Әдеби шығарма оқушы үшін дайын мағына емес, біртіндеп ашылатын күрделі құрылым ретінде қабылданады. Бұл оқырмандық тәжірибені байытады. Әр оқушы мәтінмен жеке қарым-қатынас орнатады. Мұндай жағдайда әдебиет сабағында бір ғана дұрыс жауап болмайды, әр пікір дәлел арқылы құнды бола бастайды. Мұғалім осы пікірлерді жүйелеуші, бағыттаушы рөлін атқарады. Оқу стратегиялары арқылы мәтінді терең түсіну оқушының тілдік қорын да кеңейтеді. Себебі ол өз ойын көркем әрі дәл жеткізуге ұмтылады.

Оқу стратегияларын қолдану әдеби шығармаларды оқытуда сыни ойлауды қалыптастырумен тығыз байланысты. Сыни ойлау – ақпаратты қабылдап қана қоймай, оны талдау, салыстыру, бағалау қабілеті. Әдеби мәтін бұл қабілетті дамыту үшін ең қолайлы материал болып табылады. Кейіпкерлер әрекетіне баға беру, автор көзқарасын анықтау, мәтіндегі идеяны қазіргі өмірмен байланыстыру барысында оқушы өз ұстанымын қалыптастырады. Бұл үдерісте оқу стратегиялары оқушыға ойлау жолын ұйымдастыруға көмектеседі. Мәтінді бөліктерге бөлу, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау, символдық мағыналарды ашу сияқты әрекеттер сыни ойлаудың негізін қалайды. Мұғалім үшін бұл тәсіл оқушының ішкі ойлау механизмін көруге мүмкіндік береді. Әдебиет сабағы осылайша жаттанды пікірлерден арылып, интеллектуалдық талдауға негізделеді. Мұндай ортада оқушы еркін ой айтуға үйренеді. Бұл дағды оның басқа пәндердегі оқу әрекетіне де оң әсер етеді. Сыни ойлай алатын оқушы көркем мәтінді өмірлік тәжірибемен ұштастыра алады.

Әдеби шығармаларды оқытуда оқу стратегиялары арқылы оқырмандық мәдениетті қалыптастыру оқушының ішкі оқу мотивациясын тереңдетумен тығыз байланысты. Қазіргі білім алушы ақпаратты жылдам тұтынуға бейімделген ортада өмір сүріп отырғандықтан, көркем мәтінді баяу әрі ойланып оқуға дағдыланбағаны байқалады. Бұл жағдай әдеби шығарманың көркемдік табиғатын толық сезінуге кедергі келтіреді. Оқу стратегиялары оқушыны мәтінді бір сәттік ақпарат емес, ойлануды талап ететін рухани кеңістік ретінде қабылдауға жетелейді. Әдеби мәтінмен ұзақ уақыт жұмыс істеу барысында оқушы оқиғаның дамуын, кейіпкер мінезінің өзгеруін, авторлық идеяның біртіндеп ашылуын аңғара бастайды. Мұндай қабылдау көркемдік талғамның қалыптасуына негіз болады. Оқырмандық мәдениет дегеніміз тек көп оқу емес, оқығанын терең түсіну, оған эмоциялық әрі интеллектуалдық жауап бере алу қабілеті екені осы үдерісте айқындалады. Әдеби шығарманы қайта оқу қажеттілігі туындаған кезде оқушы мәтінге басқаша көзқараспен қарайды. Бұл оның ойлау икемділігін арттырады. Нәтижесінде әдебиет сабағы оқушы үшін рухани тәжірибе алаңына айналады. Мұндай тәжірибе тұлғалық дамудың маңызды құрамдас бөлігі болып саналады.

Оқырмандық мәдениеттің қалыптасуы оқушының эстетикалық қабылдауымен де тығыз сабақтас. Әдеби шығармамен жүйелі жұмыс жүргізілген жағдайда оқушы сөздің көркемдік қуатын, тілдік бейнелеу құралдарының мәнін терең сезіне бастайды. Бұл үдеріс әдеби талдаумен шектелмей, оқушының жалпы мәдени деңгейіне ықпал етеді. Көркем мәтінді саналы қабылдаған оқушы өмірдегі құбылыстарды да бейнелі ойлау арқылы түсінуге бейімделеді. Оқу стратегиялары осы бейнелі ойлауды дамытуға жағдай жасайды. Әдеби шығармадағы образдар мен символдарды түсіну арқылы оқушы абстрактілі ойлауға дағдыланады. Бұл қабілет тек әдебиет пәнінде ғана емес, басқа оқу салаларында да маңызды. Оқырмандық мәдениеті қалыптасқан оқушы кітапты ақпарат көзі емес, өзін-өзі танудың құралы ретінде қабылдайды. Мұндай көзқарас оқуға деген тұрақты қызығушылықты қамтамасыз етеді. Әдебиет сабағы осылайша уақытша оқу міндетінен өмірлік құндылықтарды танытатын кеңістікке айналады. Мұғалім үшін бұл нәтиже тәрбиелік тұрғыдан аса маңызды жетістік болып саналады.

Оқу стратегияларын тиімді қолдану мұғалімнің кәсіби шеберлігімен тікелей байланысты екені сөзсіз. Әдеби мәтінмен жұмыс істеуде мұғалім тек дайын әдісті қолданушы емес, оқу үдерісін жобалаушы тұлға ретінде әрекет етеді. Әрбір сыныптың қабылдау деңгейі,

оқушылардың психологиялық ерекшелігі, тілдік қоры әртүрлі болғандықтан, бір стратегия барлық жағдайда бірдей нәтиже бермейді. Мұғалім осы ерекшеліктерді ескере отырып, оқу әрекетін икемді ұйымдастыруы тиіс. Бұл үдеріс педагогтен терең әдістемелік ойлауды талап етеді. Әдеби шығарманың мазмұнына сәйкес таңдалған стратегия оқушының мәтінге қызығушылығын арттырады. Сабақта оқушының белсенді қатысуы қамтамасыз етілген жағдайда ғана стратегия өз нәтижесін береді. Мұғалім оқушыны дайын жауапқа емес, ойлануға жетелеуі қажет. Осындай сабақтарда оқушы өзін бағаланатын тұлға ретінде сезінеді. Бұл оның оқу әрекетіне деген жауапкершілігін арттырады. Мұғалім үшін бұл кәсіби қанағат сезімін тудыратын маңызды көрсеткіш болып табылады.

Оқу стратегияларын саналы түрде қолдану мұғалімнің кәсіби дамуына да елеулі ықпал етеді. Әрбір сабақта жаңа тәсілдерді енгізу педагогті шығармашылық ізденіске итермелейді. Мұғалім өз тәжірибесіне сыни көзқараспен қарап, сабақты үнемі жетілдіруге ұмтылады. Бұл үдеріс кәсіби тоқырауға жол бермейді. Әдебиет сабағында диалогтық оқыту қалыптасқан жағдайда мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас серіктестік сипат алады. Мұғалім бақылаушы емес, пікір алмасушы тұлғаға айналады. Бұл оқушылардың еркін ой айтуына мүмкіндік береді. Әдеби шығарманы талқылау барысында әртүрлі көзқарастардың болуы сабақтың мазмұнын байытады. Мұғалім осы пікірлерді жүйелеп, ортақ қорытынды жасауға бағыттайды. Нәтижесінде оқу үдерісі жанданып, әдебиет сабағы оқушы үшін мәнді әрі қызықты болады. Мұндай ортада білім сапасының артуы заңды құбылыс ретінде көрінеді.

Қорытындылай келе, әдеби шығармаларды оқытуда оқу стратегияларын қолдану білім беру үдерісін сапалық жаңа деңгейге көтереді деп айтуға толық негіз бар. Бұл тәсіл оқушының мәтінді түсінуін тереңдетіп қана қоймай, оның ойлау мәдениетін, сөйлеу дағдысын, рухани дүниесін дамытуға ықпал етеді. Әдебиет сабағы осылайша тек білім беру емес, тұлға қалыптастыру алаңына айналады. Оқу стратегиялары арқылы оқушы көркем мәтінді өз өмірімен байланыстырып қабылдайды. Бұл әдебиеттің тәрбиелік әлеуетін толық ашуға мүмкіндік береді. Мұғалім үшін бұл тәсіл кәсіби қызметін жаңаша ұйымдастыруға жол ашады. Әдеби білім берудің болашағы осындай әрекетке негізделген, оқушыны орталыққа қоятын әдістермен тығыз байланысты. Сондықтан оқу стратегияларын жүйелі әрі саналы қолдану қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімінің негізгі әдістемелік бағыты болуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

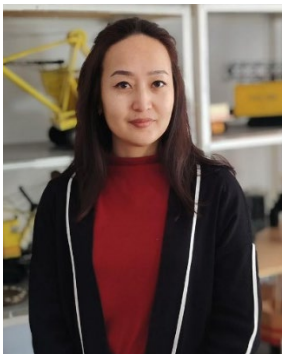
1. Әдебиет сабағында оқу стратегияларын қолдану әдістемесі / Құрастырған: А.Т. Нұртазина. – Алматы: Білім, 2019. – 176 б.

2. Сұлтанбаева, К.А. Мәтінмен жұмыс: оқу стратегиялары мен әдіс-тәсілдер / К.А. Сұлтанбаева. – Шымкент: Әлем, 2021. – 143 б.

3. Граник, Г.Г. Как учить школьников работать с учебным текстом / Г.Г. Граник, С.М. Бондаренко // Русский язык в школе. – 2019. – № 3. – С. 25-31.

4. Зимакова, Л.А. Стратегиальный подход к анализу художественного текста на уроках литературы / Л.А. Зимакова // Литература в школе. – 2020. – № 5. – С. 18-23.

Калмуратова Алтынгуль Куатовна
Арнайы пәндер оқытушысы
Екібастұз политехникалық колледжі
Павлодар облысы, Екібастұз каласы

АШЫҚ КЕН ОРЫНДАРЫНДА ПАЙДАЛЫ ҚАЗБАЛАРДЫ ӨНДІРУДЕ ЗАМАНАУИ БҰРҒЫЛАУ-ЖАРЫЛЫС ЖҰМЫСТАР ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Аннотация. Мақалада ашық кен орындарында пайдалы қазбаларды өндіру үдерісіндегі заманауи бұрғылау-жарылыс жұмыстары технологияларының теориялық және өндірістік негіздері кешенді түрде қарастырылады. Автор пайдалы қазбаларды ашық тәсілмен өндірудің тиімділігін арттыруда бұрғылау-жарылыс жұмыстарының шешуші рөлін ғылыми-публицистикалық тұрғыда талдай отырып, қазіргі қолданылып жүрген техникалық құралдар мен технологиялық шешімдердің ерекшеліктерін сипаттайды. Мақалада бұрғылау-жарылыс параметрлерін оңтайландыру, жарылыс энергиясын тиімді пайдалану, тау жыныстарының физика-механикалық қасиеттерін ескеру мәселелері кеңінен ашылады. Сонымен бірге экологиялық қауіпсіздік, өндірістік қауіпсіздік және еңбек қорғау талаптарының заманауи технологиялармен өзара байланысы көрсетіледі. Материал колледждің арнайы пәндер оқытушыларына арналған әдістемелік-танымдық сипатта ұсынылып, теория мен өндірістік тәжірибе арасындағы сабақтастыққа ерекше назар аударылады.

Кілт сөздер: ашық кен орны, бұрғылау-жарылыс жұмыстары, пайдалы қазбалар, тау-кен технологиясы, өндірістік қауіпсіздік, заманауи техника.

Ашық кен орындарында пайдалы қазбаларды өндіру тау-кен өнеркәсібінің ең кең таралған және экономикалық тұрғыдан тиімді салаларының бірі болып саналады. Бұл әдіс пайдалы қазбалар жер бетіне салыстырмалы түрде жақын орналасқан жағдайда кеңінен қолданылады және өндірістің жоғары өнімділігін қамтамасыз етеді. Ашық тәсілмен өндіру үдерісінде тау жыныстарын қопару, аршу, тасымалдау және қайта өңдеу кезеңдері бір-бірімен тығыз байланысты кешенді технологиялық жүйе ретінде жүзеге асырылады. Осы жүйеде бұрғылау-жарылыс жұмыстары бастапқы әрі шешуші кезең болып табылады, себебі ол кейінгі барлық өндірістік операциялардың тиімділігіне тікелей әсер етеді. Жынысты дұрыс бұрғылап, ғылыми негізде жару кен массасының қажетті ұсақталуын қамтамасыз етеді. Бұл өз кезегінде тиеу-тасымалдау техникасының өнімділігін арттырады. Егер бұрғылау-жарылыс жұмыстары сапасыз орындалса, өндірістік шығындар көбейіп, техникаға түсетін жүктеме артады. Сондықтан қазіргі тау-кен өндірісінде бұл жұмыстарға ерекше инженерлік және технологиялық талаптар қойылады. Колледж деңгейінде болашақ мамандарды даярлау барысында осы үдерістердің мәнін терең түсіндіру маңызды.

Заманауи бұрғылау технологиялары ашық кен орындарындағы өндірістің техникалық деңгейін жаңа сатыға көтерді. Қазіргі уақытта жоғары өнімді бұрғылау қондырғылары тау жыныстарының қаттылығы мен құрылымдық ерекшеліктерін ескере отырып жұмыс істей

алады. Автоматтандырылған және жартылай автоматтандырылған бұрғылау қондырғылары бұрғылау дәлдігін арттырып, адам факторына тәуелділікті азайтады. Мұндай техникаларда бұрғылау тереңдігі, диаметрі және орналасу торы алдын ала есептелген параметрлер бойынша орындалады. Бұл жарылыс энергиясының жынысқа біркелкі таралуын қамтамасыз етеді. Бұрғылау сапасының жоғары болуы жарылыс нәтижесінде алынатын кен массасының түйіршік құрамына тікелей әсер етеді. Нәтижесінде ұсақтау-өңдеу сатыларындағы энергия шығыны төмендейді. Заманауи бұрғылау машиналары өндірістік қауіпсіздік талаптарына сай жетілдірілген. Олар оператордың жұмыс жағдайын жеңілдетіп, еңбек өнімділігін арттырады. Арнайы пәндер оқытушысы үшін бұл технологиялардың құрылымын, жұмыс принципін және қолдану ерекшеліктерін студенттерге түсіндіру кәсіби дайындықтың маңызды бөлігі болып табылады.

Жарылыс жұмыстары ашық кен орындарындағы ең күрделі әрі жауапты технологиялық операциялардың бірі болып саналады. Жарылыс кезінде қолданылатын энергия тау жынысын қажетті дәрежеде қопаруға бағытталуы тиіс. Заманауи жарылғыш заттар өзінің қуаттылығы мен қауіпсіздік деңгейі бойынша бұрынғы дәстүрлі материалдардан айтарлықтай ерекшеленеді. Қазіргі өндірісте эмульсиялық және суға төзімді жарылғыш заттар кеңінен қолданылады. Бұл материалдар жарылыс энергиясын тиімді пайдалануға мүмкіндік береді. Жарылыс параметрлерін дұрыс таңдау жыныстың артық ұсақталуын немесе керісінше жеткіліксіз қопарылуын болдырмайды. Жарылыс толқынының таралуын басқару өндірістік аймақтың қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. Мұндай технологиялар инженерлік есептеулер мен геологиялық деректерге сүйене отырып жүзеге асырылады. Жарылыс үдерісін жобалау барысында жыныстың тығыздығы, жарықшақтылығы және ылғалдылығы ескеріледі. Бұл білім колледж студенттері үшін теория мен тәжірибені ұштастыратын маңызды тақырып болып табылады.

Ашық кен орындарындағы бұрғылау-жарылыс жұмыстарының экологиялық қауіпсіздігі қазіргі тау-кен өндірісінде стратегиялық маңызға ие мәселелердің бірі ретінде қарастырылады. Жарылыс үдерісі табиғи ортаның тепе-теңдігіне әсер ететін техногендік факторлармен тікелей байланысты болғандықтан, оны ғылыми тұрғыда негіздеу міндетті болып табылады. Әсіресе ашық карьерлерде атмосфералық ауаның ластануы өндірістік аймақтан тыс аумақтарға да таралу қаупін тудырады. Жарылыс кезінде бөлінетін қатты бөлшектер өсімдік жамылғысына, топырақ құрылымына және су көздеріне әсер етуі мүмкін. Осыған байланысты заманауи технологиялар экологиялық тәуекелдерді алдын ала болжауға мүмкіндік беретін модельдеу жүйелерін қолдануға бағытталған. Мұндай жүйелер жарылыс параметрлерін нақты есептеуге жағдай жасайды. Нәтижесінде қоршаған ортаға түсетін жүктеме ғылыми негізде шектеледі. Экологиялық қауіпсіздік талаптары өндірістік жоспарлау кезеңінде ескерілуі тиіс. Бұл талаптарды елемеу ұзақ мерзімді экологиялық зардаптарға алып келуі мүмкін. Сондықтан тау-кен кәсіпорындары табиғи ортаны қорғау шараларын технологиялық үдерістің ажырамас бөлігі ретінде қарастырады. Экологиялық мониторинг жүргізу өндірістің тұрақты дамуына ықпал етеді. Мұндай бақылау деректері технологияны жетілдірудің негізі ретінде қолданылады. Колледж деңгейінде бұл мәселелерді оқыту болашақ мамандардың экологиялық санасын қалыптастырады. Студент экологиялық қауіпсіздікті абстрактілі ұғым емес, нақты кәсіби міндет ретінде қабылдайды. Осы тұрғыдан алғанда экологиялық талаптарды сақтау инженерлік мәдениеттің көрсеткіші болып табылады.

Экологиялық қауіпсіздікке бағытталған заманауи тәсілдер өндірістік тиімділікпен үйлесімді жүзеге асырылуы тиіс. Қазіргі уақытта жарылыс нәтижелерін болжауға арналған сандық модельдер кеңінен қолданылады. Бұл модельдер тау жыныстарының құрылымдық ерекшеліктерін ескере отырып есеп жүргізеді. Жарылыс энергиясының таралуын бақылау арқылы артық діріл мен шу деңгейін төмендетуге болады. Мұндай тәсілдер өндірістік аймаққа жақын орналасқан елді мекендердің қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. Экологиялық нормаларды сақтау кәсіпорынның әлеуметтік жауапкершілігін де көрсетеді. Өндіріс пен қоғам арасындағы сенім осы факторларға байланысты қалыптасады. Табиғи ресурстарды игеру барысында оларды қалпына келтіру мүмкіндігі де ескерілуі тиіс. Жер бедерін рекультивациялау жарылыс

жұмыстарынан кейінгі маңызды кезең болып табылады. Бұл үдеріс табиғи ландшафтыны қалпына келтіруге бағытталған. Экологиялық талаптарды орындау өндірістік шығынды арттырады деген пікір біржақты көзқарас болып табылады. Керісінше ұзақ мерзімді перспективада бұл шаралар экономикалық тұрақтылықты қамтамасыз етеді. Колледж оқытушысы бұл мәселелерді студенттерге нақты өндірістік мысалдар арқылы түсіндіруі қажет. Экологиялық ойлау кәсіби құзыреттіліктің құрамдас бөлігі ретінде қалыптасуы тиіс. Нәтижесінде болашақ маман табиғи орта мен өндіріс арасындағы тепе-теңдікті сақтай алатын шешім қабылдауға қабілетті болады.

Өндірістік қауіпсіздік ашық кен орындарындағы бұрғылау-жарылыс жұмыстарының барлық кезеңін қамтитын кешенді ұғым болып табылады. Бұл саладағы қауіпсіздік талаптары адамның өмірі мен денсаулығын қорғауға бағытталған нақты нормалармен реттеледі. Жарылыс материалдарымен жұмыс істеу кезінде техникалық тәртіптің сақталмауы ауыр салдарға әкелуі мүмкін. Сондықтан қауіпсіздік ережелері формальды талап емес, өндірістік мәдениеттің негізі ретінде қабылдануы тиіс. Заманауи бұрғылау-жарылыс технологиялары қауіпті факторларды барынша азайтуға бағытталған. Арнайы сенсорлар мен бақылау жүйелері өндірістік үдерісті үздіксіз қадағалауға мүмкіндік береді. Бұл жүйелер қауіпті жағдай туындаған сәтте жедел әрекет етуге жағдай жасайды. Қашықтан басқарылатын технологиялар адамның қауіпті аймақта болуын барынша шектейді. Мұндай шешімдер еңбек қауіпсіздігінің сапалы жаңа деңгейін қалыптастырады. Дегенмен кез келген техника адам бақылауын толық алмастыра алмайды. Сондықтан маманның кәсіби дайындығы шешуші фактор болып қала береді. Қауіпсіздік мәдениеті теориялық біліммен қатар практикалық машықтар арқылы қалыптасады. Колледжде бұл бағыттағы дайындық жүйелі түрде жүргізілуі тиіс. Студенттер әрбір технологиялық әрекеттің ықтимал қауіптілігін алдын ала бағалауға үйренуі қажет. Бұл дағды болашақта өндірістегі жауапты шешім қабылдаудың негізі болады.

Өндірістік қауіпсіздікті қамтамасыз ету тек техникалық шаралармен шектелмейді, ол ұйымдастырушылық және тәрбиелік аспектілерді де қамтиды. Қауіпсіздік талаптарын орындау қызметкердің жеке жауапкершілігімен тығыз байланысты. Жарылыс жұмыстарында ұжымдық үйлесім ерекше маңызға ие. Әрбір қызметкер өз әрекетінің басқаларға әсерін түсінуі тиіс. Осы тұрғыдан алғанда қауіпсіздік ережелерін сақтау кәсіби этиканың бір бөлігі ретінде қалыптасады. Колледж оқытушысы студенттерге бұл құндылықтарды жүйелі түрде сіңіруі қажет. Теориялық сабақтарда нақты өндірістік жағдайларды талдау тиімді әдіс болып табылады. Мұндай талдау қауіп факторларын алдын ала анықтауға үйретеді. Қауіпсіздік бойынша тренингтер практикалық тәжірибені тереңдетеді. Студент өндірістік ортадағы тәртіптің маңызын ерте кезеңде түсінеді. Бұл оның кәсіби мінез-құлқын қалыптастырады. Қауіпсіздік талаптарын сақтайтын маман еңбек нарығында жоғары бағаланады. Себебі мұндай маман өндірістің тұрақты жұмыс істеуіне үлес қосады. Қауіпсіздік мәдениеті ұжымдағы сенім мен тәртіпті нығайтады. Нәтижесінде бұрғылау-жарылыс жұмыстары тиімді әрі адам өміріне қауіп төндірмейтін жағдайда жүзеге асырылады.

Қорытындылай келе, ашық кен орындарында пайдалы қазбаларды өндірудегі заманауи бұрғылау-жарылыс жұмыстары технологиялары тау-кен өндірісінің тиімділігі мен қауіпсіздігін айқындайтын басты факторлардың бірі болып табылады. Бұл технологиялар ғылыми негізделген инженерлік шешімдерге сүйеніп дамып келеді. Өндірістік тәжірибе мен теорияның өзара байланысы жаңа технологиялық деңгейге шығуға мүмкіндік береді. Колледждің арнайы пәндер оқытушысы үшін бұл бағыттағы білім беру кәсіби кадрларды даярлаудың стратегиялық міндеті болып саналады. Студенттерге заманауи техниканың мүмкіндіктерін түсіндіру арқылы олардың өндірістік ойлау қабілеті қалыптасады. Бұрғылау-жарылыс жұмыстарын кешенді тұрғыда қарастыру болашақ мамандардың кәсіби біліктілігін арттырады. Технологиялық сауаттылық еңбек нарығында сұранысқа ие кадрларды даярлаудың негізі болып табылады. Ашық кен орындарындағы инновациялық шешімдер тау-кен саласының тұрақты дамуына жол ашады. Осы тұрғыдан алғанда аталған тақырыптың білім беру үдерісіндегі маңызы ерекше.

Пайдаланылған әдебиеттер
1. Гриньков, А.Г. Современные технологии буровзрывных работ на карьерах / А.Г. Гриньков, В.И. Паничев. – М.: Горная книга, 2021. – 368 с.
2. Ржевский, В.В. Технология добычи полезных ископаемых открытым способом / В.В. Ржевский, И.Е. Котиев. – СПб.: Недра, 2022. – 542 с.
3. Тау-кен ісі терминдігі / Жауапты редакторы Қ.Қ. Қабылбаев. – Алматы: Эверо, 2019. – 415 б.
4. Atlas Copco. Surface drilling and blasting – techniques and technologies. – 4th ed. – Stockholm: Atlas Copco, 2021. – 218 p.

Изтлеуова Арайлым Базарбаевна
Тәрбиеші
"Жұлдыз" облыстық арнайы балабақшасы" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Ақтөбе қаласы

ИНКЛЮЗИВТІ МӘДЕНИЕТКЕ ИЕ ҚОҒАМ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚАЖЕТ

Инклюзивті білім берудің басты аспектілерінің бірі болып есептелетін инклюзивті саясаттың соңғы жылдары елімізде қарқынды түрде дамып келе жатқандығын да байқауымызға болады. Атап айтар болсақ, бірқатар құжаттар ратификацияланды, заңнамалық және нормативтік құқықтық актілерге өзгерістер енгізілуде, барлық мүдделі тараптардың қатысуымен әртүрлі деңгейлерде талқылаулар іске асуда.

2021 жылдың 26 маусымында Мемлекет басшысы Қ.К.Тоқаев «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заңға қол қойды. Оның негізінде білім беру ұйымдарында психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі реттеледі. Құжат сондай-ақ білім беру ұйымы басшыларына мүгедектігі бар балаларды білім беру ұйымдарына оқуға қабылдауды бұзғаны үшін немесе білім үшін арнаулы жағдайлар жасамағаны үшін жауапкершілік жүктейді [2]. Халықаралық сарапшылардың пікірінше, әлемдегі әлеуметтік тұрғыдан осал балалардың жергілікті мектептерде қолжетімді білім алуын қамтамасыз ету үшін білім беру жүйесі мен білім беру саласында жұмыс істейтін барлық адамның құндылықтары мен принциптерін түбегейлі өзгерту қажет Сонымен қатар инклюзивті білім беруге қатысты жоғары экономикалық дәлелдерді де атап өту қажет. Ерекше қажеттілігі бар балаларға білім беру жақсы инвестиция болып есептеледі. Дүниежүзілік банк баяндамасына сәйкес (2005 ж.), бұл әлеуметтік қажеттіліктерге шығындарды азайтуға және адамның мемлекетке тәуелділігін төмендетуге мүмкіндік береді. ЮНЕСКО-ның 2009 жылғы зерттеуі көрсеткендей, Еуропа мен Орталық Азиядағы тұрғындардың еңбекке қабілетсіздігінен келетін шығын жалпы әлемдік ЖІӨ-нің 35%-ынан кем емес. Сонымен қатар инклюзивті білім беру отбасы мүшелерін күтім көрсетуден босатып, өндірістік қызметтің өзге түрлерімен

айналысуға немесе өз ісіне уақыт бөлуге мүмкіндік береді. Жалпы халықаралық тәжірибеге сүйенетін болсақ, инклюзивті білім берудің барлық бала үшін пайдасы зор. Себебі ол мектептегі білім беруді жоспарлау мен іске асыру әдістеріне маңызды өзгерістер енгізеді, адам құқығын қамтамасыз ету құралы ретінде қызмет етеді және қоғам мен білім беру саласында демократия мен дербестендіру процестеріне үлес қосады.

Қазақстанда берілген бағдарды ұстана отырып және әлемдік және отандық тәжірибені ескеріп, Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі ұлттық даму жоспарында инклюзивті білім беру мәселелеріне көп көңіл бөлінді, ондай маңызды міндеттердің бірі ретінде барлық білім беру ұйымдарында инклюзивті білім беру үшін жағдай жасау болып айқындалған [3]. Аталған міндеттерді шешу үшін инклюзивті саясатты әзірлеу, инклюзивті мәдениетті құру, инклюзивті практиканы дамыту мәселелеріне қатысты мәселелер кешенін зерттеу қажет. Білім және ғылым министрлігінің тапсырысы негізінде Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Инклюзивті білім беру орталығы қызметкерлерімен Қазақстанның орта білім беру ұйымдарында инклюзивті білім беру жағдайына зерттеу жүргізілді.Зерттеудің әдіснамасы мен құралдарын әзірлеу үшін ҚР БҒМ Ақпараттық-талдау орталығының «Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беру мониторингінің бірыңғай шеңбері» материалдары[4] мен инклюзивті білім беруді дамыту бойынша отандық практиканы зерделеу, сонымен қатар инклюзия индексін әзірлеу бойынша халықаралық тәжірибені зерттеу негіз болды. Зерттеудің сәйкестілігін және сенімділігін жоғарылату мақсатында әдіснама мен құралдарды әзірлеуде триангуляция әдісі – сандық және сапалық әдістерді қатар пайдаланып, нәтижесінде екі әдіснаманың да артықшылықтарының бірігуіне алып келетін әдіс негізге алынды.

Қазақстанның орта білім беру ұйымдарындағы инклюзивті білім берудің жағдайын зерттеу еліміздің орта білім беру ұйымдарындағы инклюзивтілік қағидаттарын іске асыруда қол жеткізілген процестерге баға беруді қамтиды. Зерттеу нәтижелерін ескере отырып, алынған деректерді талдау нәтижелері бойынша қазіргі заманғы қазақстандық мектепте инклюзивті білім беру ортасын ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар ұсынылды.

Зерттеудің мақсатты аудиториясын республикалық маңызы бар 14 облыс пен 3 қаладан педагогтер, ата-аналар, ПМПК және ППТК мамандары қатарынан барлығы 70 720 респондент құрады. қолдауға мұқтажбын» деп жауап берді. Респонденттердің 6%-ы оқытудағы қиындықтарының себептерін анықтау үшін кәсіби біліктіліктері жеткіліксіз екендіктерін білдірді.Қазақстанда әлемнің дамыған өзге елдері секілді мемлекеттің білім беруді дамыту саласындағы маңызды міндеті – әрбір баланың сапалы білімге тең қолжетімділігін қамтамасыз ету.Бірінші кезекте, педагогтер барлық білім алушыларды қолжетімді және сапалы біліммен қамтамасыз ету жөніндегі мемлекеттік міндет балалардың ешқайсысын жоққа шығармайтынын түсініп, қабылдауы қажет. Инклюзивті білім беру барлық балалардың жеке мүмкіндіктерін кеңейте түседі, адамгершілікке, төзімділікке баулиды, құрдастарына көмектесуге дайын болуға көмектеседі. Мектептегі инклюзия қоғамдағы инклюзияның көрсеткіші болып табылады. Сол себепті инклюзивті білім беру балалардың әртүрлілігін қабылдаудан, балалармен жұмыс істеуге, олардың ерекше қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерін анықтауға дайындықтан, олардың отбасыларымен жеке білім беру маршрутын құрудан, мұндайда баланың толыққанды әлеуметтік кірігуі үшін қажетті мамандар мен жергілікті атқарушы органдар тарапынан сыртқы қолдауды қамтамасыз етуден басталуы тиіс. Барлық педагогикалық қауымдастық,білім беру жүйесі, ата-аналар жас ұрпақ тығыз байланыста дамитын мәдени құнарлы қабатты құруы тиіс. Мектептегі инклюзивті мәдениетті дамыта келе барлығына бірдей жоғары инклюзивті мәдениетке ие қоғамды қалыптастыруға талпыну қажет.

Идрисова Дамели Бауржановна
Бастауыш сынып мұғалімі
№10 Жалпы орта білім беретін мектеп
Ақмола облысы, Көкшетау қаласы

ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аннотация: мақалада бастауыш сынып оқушыларының экологиялық мәдениетін қалыптастырудағы ойын технологияларының педагогикалық мүмкіндіктері қарастырылады. Рөлдік, зерттеушілік, жобалық және командалық ойындар, цифрлық ресурстар және мектептен тыс іс-шаралар арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін, функционалдық сауаттылығын, сыни ойлау және әлеуметтік дағдыларын дамыту жолдары талданады. Ойын технологияларының экологиялық білім берудегі тиімділігі мен практикалық мәні көрсетіледі.

Кілт сөздер: ойын технологиясы, экологиялық мәдениет, бастауыш сынып, рөлдік ойын, зерттеушілік ойын, жобалық тапсырма, функционалдық сауаттылық, цифрлық ресурстар, табиғатты қорғау.

Бастауыш сынып кезеңі оқушының тұлғалық және әлеуметтік дағдыларының негізі қаланатын маңызды кезең болып табылады, ал осы кезеңде экологиялық мәдениетті қалыптастыру олардың қоршаған ортаға деген көзқарасын, табиғатқа жауапкершілігін және тұрақты даму құндылықтарын дамытуға негіз болады. Ойлау, қабылдау және әрекет ету қабілеттері әлі қалыптасып келе жатқан жас ерекшеліктеріне байланысты бастауыш сынып оқушылары үшін білім беру процесінде ойын технологияларының рөлі ерекше маңызды болып саналады. Ойын – бұл тек көңіл көтеру құралы ғана емес, ол оқу үдерісін белсенді, қызықты және тиімді етеді, сонымен қатар экологиялық тәрбиені жан-жақты жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Ойын технологиясы арқылы экологиялық мәдениетті дамыту оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады. Мысалы, «Экологиялық миссия» немесе «Табиғатты қорғау батырлары» сияқты рөлдік ойындарда балалар белгілі бір міндеттерді орындау барысында қоршаған ортаны қорғаудың негізгі қағидаларын үйренеді, топтық тапсырмаларды орындау кезінде бір-бірімен өзара әрекеттеседі, өз пікірін білдіруді үйренеді және дұрыс шешім қабылдауға бейімделеді. Мұндай ойындар оқушыларды тек ақпаратпен қамтамасыз етпей, олардың тәжірибелік дағдыларын, сыни ойлауын және шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Экологиялық дағдыларды қалыптастыруда ойын технологияларының көрнекілігі мен тәжірибелік мәні аса маңызды. Мысалы, мектеп ауласында жасыл бұрыштарды ұйымдастыру, өсімдіктерді күту, қоқысты сұрыптау немесе «су циклын» көрсетуге арналған мини-модельдермен жұмыс жасау арқылы оқушылар табиғаттағы процестерді өздері көріп, сезіне

алады. Бұл тәжірибелер олардың экологиялық түсінігін нақты өмірмен байланыстырады, табиғатты қорғау және оны дұрыс пайдалану қажеттілігін терең меңгеруге септігін тигізеді.

Сабақта қолданылатын ойын тапсырмалары оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға да ықпал етеді. Мысалы, «Эко-пазл» немесе «Жануарлар әлемі» ойындары арқылы балалар экожүйелердегі ағзалардың рөлін, қоректік байланыстарды және олардың тіршілік ортасына әсерін зерттейді. Бұл балалардың ақпаратты талдау, салыстыру және қорытынды жасау дағдыларын дамытып, табиғаттағы себеп-салдарлық байланыстарды түсіну қабілетін қалыптастырады. Сонымен қатар, ойын барысында алынған тәжірибелік дағдылар оқушылардың өз әрекеттерінің салдарын бағалауға, қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауға үйретеді.

Ойын технологиялары арқылы пәнаралық байланыстарды дамыту да оң нәтиже береді. Мысалы, математикамен біріктірілген экологиялық ойындарда оқушылар өсімдіктердің өсуін бақылап, деректерді кестеге түсіріп, график салу арқылы талдайды. Сол арқылы балалар ғылым мен практика арасындағы байланысқа көз жеткізіп, ақпаратты жүйелі өңдеуді үйренеді. Ал көркем еңбекпен интеграцияланған ойындар арқылы олар табиғи материалдардан макеттер жасау, суреттер салу немесе экологиялық тақырыптағы көркем шығарма дайындау арқылы шығармашылық қабілеттерін дамытады.

Топтық және командалық ойындар арқылы әлеуметтік дағдылар қалыптасады. Балалар бір-бірімен пікір алмасуды, міндеттерді бөлісуді, ортақ мақсатқа жету үшін бірлесе әрекет етуді үйренеді. Мысалы, «Эко-құтқарушылар» немесе «Қалдықтарды сұрыптау марафоны» сияқты ойындар балаларға қоршаған ортаны қорғауда өз рөлін түсінуге мүмкіндік береді, командалық жұмысқа бейімделу және жауапкершілікті бөлісу дағдыларын қалыптастырады.

Цифрлық технологияларды қосу ойын процессін байытады. Интерактивті қосымшалар, виртуалды экскурсиялар, мультимедиялық ресурстар арқылы оқушылар экожүйелердің күрделілігін көрнекі түрде түсінеді, табиғаттағы процестерді бақылап, олардың себеп-салдарлық байланыстарын бағалауға үйренеді. Мысалы, «Виртуалды орман саяхаты» немесе «Су ресурстарын сақтау» симуляциялары балалардың ақпаратпен жұмыс істеу, талдау және шешім қабылдау қабілеттерін дамытады.

Мектептен тыс іс-шаралар да ойын технологиясын қолдануды толықтырады. Табиғатты қорғауға бағытталған сенбіліктер, бақша немесе гүлзар күтімі, экологиялық экскурсиялар және қоршаған ортаны зерттеу жобалары балаларға алынған білімді практикада қолдануға мүмкіндік береді. Бұл әрекеттер экологиялық мәдениеттің өмірлік маңызын көрсетіп, балалардың табиғатқа жауапкершілік сезімін күшейтеді.

Ойын технологиясы арқылы қалыптасатын экологиялық мәдениет тек білім мен дағдыны ғана емес, балалардың құндылықтық бағдарын да қамтиды. Олар биоалуантүрліліктің бірегейлігін, табиғи ресурстардың шектеулігін және адам әрекетінің экожүйелерге әсерін түсініп, экологиялық тәртіпті өмірлік ұстаным ретінде қабылдайды. Сонымен қатар, ойын процесі балалардың қызығушылығын арттырып, олардың оқуға деген мотивациясын күшейтеді және сыни ойлау, шығармашылық қабілеттерін дамытуға септігін тигізеді.

Бастауыш сынып оқушыларының экологиялық мәдениетін қалыптастыруда ойын технологиясының рөлі ерекше маңызды, себебі бұл жас кезеңде балалардың танымдық қабілеттері, сезімталдық және тәжірибелік дағдылары әлі қалыптасып келе жатыр. Ойын арқылы балалар қоршаған ортаны зерттейді, табиғаттағы тіршілік байланыстарын сезінеді және экологиялық жауапкершілікті меңгереді, сонымен қатар сабақ процесі олардың қызығушылығын арттырып, оқуға деген мотивациясын күшейтеді. Мысалы, рөлдік ойындар кезінде балалар «Ағаш қорғаушы», «Су ресурстарын сақтаушы» немесе «Жануарларды қорғаушы» рөлін атқара отырып, табиғатқа қамқорлық жасаудың әртүрлі аспектілерін өз тәжірибесінде байқайды, бұл олардың эмпатиясын дамытып, қоршаған ортаға сезімталдық қалыптастырады.

Зерттеушілік ойындар оқушыларға шағын эксперименттер жасауға мүмкіндік береді: мектеп ауласындағы топырақ түрлерін салыстыру, өсімдіктердің өсуін бақылау, су құрамындағы элементтердің өзгерісін өлшеу сияқты әрекеттер балалардың аналитикалық

ойлау қабілетін қалыптастырады және экожүйелердің бір-бірімен байланысын түсінуге септігін тигізеді. Жобалық ойындар балаларды топтық жұмысқа, бірлесіп шешім қабылдауға және нақты экологиялық мәселелерді шешуге баулиды; мысалы, «Эко-марафон» немесе «Қалдықтарды сұрыптау акциясы» жобалары оларды қоршаған ортаны қорғау стратегияларын ойлауға үйретеді. Сонымен қатар, интерактивті және цифрлық ойындар арқылы балалар экожүйелердің күрделілігін көрнекі түрде түсінеді, виртуалды экскурсиялар мен симуляциялар экологиялық өзгерістерді бақылауға, себеп-салдарлық байланыстарды түсінуге мүмкіндік береді. Топтық және командалық ойындар балалардың коммуникативтік және әлеуметтік дағдыларын дамытады, олар бір-бірімен пікір алмасып, міндеттерді бөлісіп, ортақ мақсатқа жетуді үйренеді.

Мектептен тыс іс-шаралар, мысалы, сенбіліктер, бақша күтімі, экологиялық экскурсиялар және табиғатты зерттеу жобалары, ойын арқылы алынған білімді практикада бекітуге мүмкіндік береді, оқушылардың экологиялық санасын нығайтып, қоршаған ортаға жауапкершілігін арттырады. Ойын арқылы қалыптасатын экологиялық мәдениет балаларға биоалуантүрліліктің бірегейлігін, ресурстардың шектеулігін және адамның табиғатқа әсерін түсінуге мүмкіндік береді, олар экологиялық тәртіпті өмірлік ұстаным ретінде қабылдайды. Сонымен бірге, ойын балалардың шығармашылық қабілетін, сыни ойлауын және проблемаларды шешу дағдыларын дамытады, ал өзін-өзі бағалау мен «Эко-күнделік» сияқты бақылау құралдары олардың прогресін бақылауға және жетілдіруге септігін тигізеді. Ойын технологиясы бастауыш сыныпта экологиялық білім беруді қызықты әрі тиімді етуге, балалардың танымдық, әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын кешенді түрде дамытуға мүмкіндік береді, осылайша олар табиғатқа жауапты, саналы және экологиялық мәдениетті азамат ретінде қалыптасады.

Осылайша, бастауыш сыныпта экологиялық мәдениетті қалыптастыруда ойын технологияларының рөлі шешуші болып табылады. Олар оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, экологиялық түсініктерді нақты өмірмен байланыстырады, функционалдық және әлеуметтік дағдыларды дамытады. Зерттеушілік, жобалық және командалық ойындар, цифрлық ресурстар мен мектептен тыс іс-шаралар арқылы оқушылар экологиялық мәдениетті жан-жақты меңгереді, қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауға үйренеді және табиғатты қорғау құндылықтарын өз өмірлік ұстанымына айналдырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Выготский Л. С. Психология развития человека. Москва, 2019.
2. Занков Л. В. Оқыту және даму. Алматы, 2018.
3. Полат Е. С. Инновационные педагогические технологии. Москва, 2020.
4. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals. Paris, 2021.
5. OECD. Education and Environmental Awareness. Paris, 2022.
6. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. Москва, 2018.
7. Назарбаев Зияткерлік мектептері. Экологиялық білім беру әдістемелері. Астана, 2021.
8. Смирнова Е. В. Игровые технологии в начальной школе. Санкт-Петербург, 2020.

Абдрахманов Жаслан Кабдешулы
Учитель физики, магистр естественных наук, педагог-модератор
КГУ «Общеобразовательная школа №6 отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области

КАЧЕСТВЕННЫЕ И КОЛИЧЕСТВЕННЫЕ ЗАДАЧИ КАК СРЕДСТВО ИЗУЧЕНИЯ ОСНОВНЫХ РАЗДЕЛОВ КУРСА ФИЗИКИ 11 КЛАССА

Аннотация.
В данной статье рассматривается роль качественных и количественных задач как ключевого инструмента формирования знаний и умений учащихся в рамках курса физики 11 класса. Автор акцентирует внимание на том, что задачи различного типа не только развивают аналитическое и логическое мышление, но и способствуют формированию системного понимания физических законов, интеграции знаний из разных разделов курса, а также развитию навыков самостоятельного поиска решения и аргументации. В статье подробно анализируются педагогические возможности применения качественных и количественных задач для стимуляции познавательной активности, формирования навыков критического мышления, обоснования гипотез и проведения качественных экспериментов в учебной деятельности. Представленные материалы раскрывают методические подходы к выбору задач, построению их последовательности и интеграции в учебный процесс таким образом, чтобы учащиеся могли глубоко осмысливать изучаемый материал, сопоставлять теорию и практику, а также развивать собственные стратегии решения проблем. Особое внимание уделяется психологическим аспектам восприятия сложных задач, мотивации учеников и формированию устойчивого интереса к предмету.

Ключевые слова: качественные задачи, количественные задачи, физика 11 класса, учебные методы, развитие логического мышления, педагогические технологии, системное понимание физики.

Изучение физических законов в старшей школе невозможно без активного использования разнообразных задач, которые служат не только средством закрепления теоретического материала, но и инструментом формирования критического и системного мышления учащихся. Качественные задачи позволяют ученикам сосредоточиться на качественных закономерностях явлений, стимулируя умение формулировать выводы, делать прогнозы и объяснять физические процессы без непосредственного расчета числовых значений, что способствует формированию целостного восприятия предмета. Количественные задачи, напротив, развивают навыки точного вычисления, анализа количественных зависимостей, выявления функциональных взаимосвязей между физическими величинами и закономерностями, что требует от учеников применения комплексного подхода к решению, включающего подбор методов, проверку гипотез и обоснование шагов вычислений. При этом последовательное чередование качественных и количественных задач позволяет педагогам формировать у учащихся гибкость мышления, обеспечивая способность переходить от

качественного анализа к количественному решению и обратно, что является важнейшим компонентом профессиональной подготовки будущих выпускников и развития их аналитических навыков.

Эффективное использование качественных и количественных задач требует от учителя физики продуманной методической стратегии, включающей не только отбор задач по сложности и тематике, но и их интеграцию в общую структуру курса, что позволяет учащимся видеть взаимосвязь между различными разделами физики, такими как механика, электродинамика, оптика и термодинамика. Важно, чтобы задачи стимулировали учеников к поиску нестандартных решений, побуждали к формулировке собственных вопросов и гипотез, анализу ошибок и самопроверке, а также способствовали развитию навыков аргументированного объяснения результатов. Качественные задачи играют роль психологического подготовителя к более сложным количественным вычислениям, помогая учащимся осмысливать физические принципы без перегрузки формулами и расчетами, что значительно повышает их мотивацию и уверенность в собственных силах. Количественные задачи, в свою очередь, закрепляют теоретические знания, формируют математическую точность и внимание к деталям, а также развивают умение структурировать решение, выявлять закономерности и применять законы физики в практических и экспериментальных ситуациях. Таким образом, последовательное применение обеих категорий задач создает синергетический эффект, позволяя учащимся не только освоить материал, но и выстроить системное понимание физики как науки.

Методическое значение качественных и количественных задач проявляется также в их способности формировать навыки самостоятельного учебного труда, что является критически важным для старшеклассников, готовящихся к итоговой аттестации и внешнему независимому оцениванию. Развитие самостоятельности начинается с систематического анализа качественных характеристик физических явлений, когда ученик учится вычленять ключевые элементы, выявлять причинно-следственные связи, формулировать гипотезы и планировать последовательность действий без немедленного обращения к формальному расчету. Подобный подход формирует у учащихся умение структурировать информацию, прогнозировать результаты и делать логические выводы на основе наблюдаемых закономерностей, что создает прочную основу для успешного решения последующих количественных задач. В этом контексте качественные задачи становятся своеобразной подготовительной платформой, на которой формируются когнитивные стратегии, необходимые для работы с более сложными вычислительными моделями. Кроме того, систематическая практика самостоятельного анализа явлений повышает устойчивость внимания, развивает способность к длительной концентрации и последовательному планированию действий, что критически важно при выполнении комплексных лабораторных работ и проектных заданий. Ученики, освоившие этот подход, становятся способными интегрировать различные источники информации, сопоставлять теоретические знания с экспериментальными данными и оценивать корректность своих решений на всех этапах учебного процесса, что значительно повышает уровень их научной компетентности.

Количественные задачи требуют от старшеклассников не только внимательности и логической последовательности, но и способности к критическому сопоставлению вычисленных результатов с физической реальностью, что развивает аналитическое мышление, точность и аккуратность, необходимые для решения нестандартных задач, исследовательских проектов и комплексных задач повышенной сложности. Использование современных компьютерных симуляторов и виртуальных лабораторий значительно расширяет возможности работы с такими задачами, позволяя ученикам визуализировать сложные процессы, проводить численные эксперименты и моделировать различные сценарии физического поведения систем. Это способствует формированию навыков интеграции знаний из разных разделов физики, выявлению закономерностей и выявлению зависимостей, которые могут быть неочевидны при традиционном подходе к обучению. Одновременно развивается способность к аргументированному объяснению результатов, выработке собственной

стратегии решения и самостоятельной оценке ошибок, что формирует у учащихся уверенность в своих силах и способность принимать обоснованные решения в новых учебных или исследовательских ситуациях. В совокупности все перечисленные умения создают условия для формирования глубинного понимания физических процессов и превращают учебный процесс в активно познавательную деятельность, где теория, практика и аналитическая работа взаимосвязаны и дополняют друг друга, обеспечивая высокий уровень подготовленности выпускников к дальнейшему обучению и профессиональной деятельности.

Практическая ценность качественных и количественных задач проявляется в их способности связывать учебный материал с реальной жизнью и экспериментальной практикой, создавая условия для формирования у учащихся системного мышления и навыков научного анализа. Качественные задачи позволяют оценивать поведение физических систем в изменяющихся условиях, моделировать различные сценарии и прогнозировать последствия корректировок параметров, развивая умение интерпретировать графики, диаграммы, зависимости и закономерности, что в свою очередь способствует формированию аналитической гибкости и способности адаптировать решения к новым обстоятельствам. Такие задачи стимулируют учащихся размышлять о причинно-следственных связях, планировать шаги решения и самостоятельно корректировать стратегию в процессе работы, что повышает их ответственность за результат и мотивирует к активной познавательной деятельности.

Количественные задачи укрепляют навыки работы с формулами, расчётами, преобразованием единиц и анализом ошибок, формируя у старшеклассников системный подход к решению учебных и практических задач и способствуя выработке устойчивых когнитивных моделей, которые могут быть применены в новых ситуациях. Совместное использование качественных и количественных задач позволяет ученикам сформировать целостное представление о физических законах, видеть взаимосвязи между различными явлениями, анализировать последствия своих решений и разрабатывать собственные подходы к решению сложных проблем.

Таким образом, качественные и количественные задачи представляют собой универсальный инструмент педагогического воздействия, обеспечивающий формирование у учащихся ключевых компетенций, необходимых для успешного освоения курса физики 11 класса и дальнейшей профессиональной подготовки. Использование этих задач в учебном процессе позволяет создавать сбалансированную систему обучения, где теория и практика, анализ и расчет, прогноз и эксперимент органично взаимодействуют, что способствует развитию самостоятельности, критического мышления, исследовательских навыков и системного восприятия физического мира. Учитель, грамотно используя задачи различного типа, формирует у учеников не только знания и навыки, но и когнитивные структуры, которые станут фундаментом для их дальнейшего образования и профессиональной деятельности. В условиях современной образовательной среды, где акцент смещается на компетентностный подход, качественные и количественные задачи становятся важнейшим элементом стратегии обучения, обеспечивая баланс между усвоением материала, развитием мыслительных способностей и воспитанием научной культуры.

Использованные литературы

1. Бугаев, А.И. Методика преподавания физики в средней школе / А.И. Бугаев. – М.: Просвещение, 2020. – 288 с.

2. Генденштейн, Л.Э. Физика. 11 класс. В 2 ч. / Л.Э. Генденштейн, Ю.И. Дик. – М.: Мнемозина, 2021. – 432 с.

3. Касьянов, В.А. Физика. 11 класс. Базовый уровень / В.А. Касьянов. – М.: Дрофа, 2022. – 304 с.

4. Малинин, А.Н. Сборник качественных задач по физике. 10-11 классы / А.Н. Малинин. – М.: ВАКО, 2019. – 192 с.

Аблезқызы Зухра
Мектеп директоры, 3-санатты басшы
"Медеу орта мектебі" КММ
Абай облысы, Абай ауданы, Медеу ауылы

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕЛГЕН МЕКТЕП БАСҚАРУ ТӘЖІРИБЕСІ

Аннотация: мақалада ұлттық құндылықтарға негізделген мектеп басқару тәжірибесі қарастырылады. Зерттеу барысында директордың көшбасшылық рөлі, стратегиялық жоспарлау, педагогикалық ұжымның кәсіби дамуы, ата-аналар мен қоғаммен серіктестік, инновациялық технологияларды қолдану және мониторинг жүргізу әдістері талданады. Мақала мектеп басқару үдерісін ұлттық мәдениет пен дәстүрлерге сүйене отырып жетілдіру жолдарын көрсетеді. Ұлттық құндылықтарға негізделген басқару мектептің жалпы тиімділігін арттыруға, оқушылардың рухани және әлеуметтік дамуына ықпал етеді.

Кілт сөздер: мектеп басқару, ұлттық құндылықтар, педагогикалық көшбасшылық, стратегиялық жоспарлау, инновациялық технологиялар, мектеп мәдениеті, педагогикалық ұжым, ата-аналар серіктестігі, мониторинг, білім сапасы.

Ұлттық құндылықтарға негізделген мектеп басқару тәжірибесі қазіргі білім беру саласында стратегиялық бағыт ретінде ерекше мәнге ие. Мектептің мәдениеті, педагогикалық ұстанымы, оқыту мен тәрбиенің тиімділігі ұлттық құндылықтарды білім беру процесіне интеграциялауға тікелей байланысты. Директор мектепте ұлттық дәстүрлерді, қоғамның рухани және моральдық нормаларын сақтай отырып, білім беру бағдарламаларын ұйымдастырады, оқушылардың тұлғалық және интеллектуалдық дамуын қамтамасыз етеді. Ұлттық құндылықтарға негізделген басқару мектептің қызметін жүйелі түрде бағыттап, педагогикалық ұжымның біртұтас мәдени ортаны қалыптастыруына мүмкіндік береді.

Мектеп басқарудағы стратегиялық жоспарлау ұлттық құндылықтарды ескере отырып жүзеге асады. Директор білім беру үрдісінің ұзақ мерзімді мақсаттарын, мектептің даму бағыттарын және педагогикалық ұжымның кәсіби өсуін ұлттық тәрбие қағидаларына сүйене отырып анықтайды. Бұл жоспарлау оқушылардың ұлттық мәдениетке құрметпен қарауын, өз тілін меңгеруін және ұлттық дәстүрлерді тәжірибеде қолдануды қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, стратегиялық жоспарлау арқылы мектеп ресурстарын тиімді пайдалану, оқу-әдістемелік материалдарды ұлттық мазмұнмен толықтыру, инновациялық және заманауи технологияларды енгізу бағыттары белгіленеді.

Ұлттық құндылықтарды мектеп басқару тәжірибесіне интеграциялау барысында директордың көшбасшылық рөлі айрықша маңызды. Директор тек әкімшілік қызметкер емес, сонымен қатар педагогикалық көшбасшы ретінде де әрекет етеді. Ол ұжымда ұлттық тәрбие қағидаларын насихаттап, мұғалімдерге бағыт-бағдар береді, оқушылар мен ата-аналарды ұлттық құндылықтарды сақтау мен дамытуға тарту стратегияларын жүзеге асырады.

Мектептегі көшбасшылық ұлттық құндылықтарға сүйенген педагогикалық мәдениетті қалыптастырады, әрбір оқушының жеке тұлғалық өсуін және әлеуметтік бейімділігін қамтамасыз етеді.

Ұлттық құндылықтарға негізделген басқару процесінде оқушылардың рухани және моральдық дамуына басымдық беріледі. Директор мектептің тәрбие саясатын қалыптастырып, әрбір сабақ, іс-шара және мектептік дәстүрлерде ұлттық идеяларды көрсетуге жағдай жасайды. Мысалы, қазақ халқының салт-дәстүрлері, тарихи оқиғалары, ұлттық мерекелерді оқу процесіне енгізу оқушылардың рухани санасын, патриоттық сезімін және әлеуметтік жауапкершілігін дамытуға мүмкіндік береді. Осылайша, мектептегі басқару жүйесі ұлттық құндылықтарды балалардың күнделікті тәжірибесімен байланыстырып, олардың өмірлік дағдыларын қалыптастырады.

Педагогикалық ұжымның кәсіби дамуы мен ынтымақтастығы ұлттық құндылықтарға негізделген мектеп басқарудың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Директор мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттыру, олардың шығармашылық әлеуетін дамыту және ұлттық тәрбие қағидаларын сабақта тиімді қолдануға үйрету шараларын ұйымдастырады. Ұжымдық жоспарлау, бірлескен жобалар, әдістемелік бірлестіктер арқылы мұғалімдер арасында тәжірибе алмасу және үздік тәжірибелерді енгізу жүзеге асады. Бұл мектептегі біртұтас мәдени ортаны қалыптастыруға, білім сапасын арттыруға және ұлттық құндылықтарды тұрақты түрде насихаттауға мүмкіндік береді.

Ұлттық құндылықтарды мектеп басқару тәжірибесіне енгізу барысында ата-аналармен және қоғаммен серіктестік ерекше маңызды. Директор ата-аналар мен жергілікті қоғамдастықты мектептің ұлттық құндылықтарды насихаттау қызметіне тарту арқылы оқушылардың тәрбиесіне ықпал етеді. Мектеп пен отбасының бірлескен жұмысы балалардың рухани, моральдық және әлеуметтік дағдыларын қалыптастырады. Сонымен қатар, қоғаммен байланыс ұлттық дәстүрлерді, мәдениетті және патриоттық тәрбиені мектеп өміріне кіріктіруге мүмкіндік береді, бұл басқару тәжірибесінің нәтижелілігін арттырады.

Ақпараттық және инновациялық технологияларды пайдалану ұлттық құндылықтарға негізделген басқаруды тиімді етеді. Мектеп директоры электрондық ресурстар, онлайн платформалар және интерактивті құралдар арқылы педагогикалық үрдісті қадағалап, оқушылар мен мұғалімдердің белсенділігін арттыра алады. Мысалы, виртуалды музейлер, электрондық оқу материалдары, мультимедиялық презентациялар арқылы ұлттық тарих, дәстүрлер және мәдениет сабақтарға енгізіледі. Ақпараттық технологияларды қолдану мектептегі басқару үдерісін тиімді, көрнекі және заманауи етеді.

Мектептегі ұлттық құндылықтарға негізделген басқару тәжірибесі жүйелі мониторинг пен бағалау арқылы жетілдіріледі. Директор оқушылардың білім деңгейін, педагогикалық ұжымның кәсіби қызметін, мектептегі тәрбие мен мәдени ортаны үнемі бақылап, нәтижелер бойынша түзетулер енгізеді. Мониторинг ұлттық құндылықтарды енгізу сапасын, оқушылардың патриоттық және рухани дамуын бағалауға мүмкіндік береді. Бұл басқарудың динамикалық, адаптивті және нәтижеге бағытталған жүйесін қалыптастырады.

Сондай-ақ, ұлттық құндылықтарға негізделген басқару тәжірибесі мектептің стратегиялық имиджін қалыптастыруға ықпал етеді. Директор мектептің қоғамдағы беделін, ата-аналардың сенімін арттырады және педагогикалық ұжымның ынтасын нығайтады. Ұлттық дәстүрлерді, мәдени ерекшеліктерді және рухани құндылықтарды тиімді интеграциялау арқылы мектеп әлеуметтік серіктестердің назарын тартып, білім беру сапасын арттырады. Бұл басқару тәжірибесі мектептің тұрақты дамуын қамтамасыз етеді және ұжымның кәсіби мәдениетін нығайтады.

Ұлттық құндылықтарға негізделген мектеп басқару тәжірибесін жетілдіруде директордың стратегиялық ойлау қабілеті мен басқару стилінің үйлесімділігі шешуші рөл атқарады. Мектептегі күнделікті іс-шараларды, сабақ жоспарларын, қосымша білім беру бағдарламаларын ұлттық дәстүрлер мен моральдық нормаларға сүйене отырып ұйымдастыру арқылы директор оқушылардың патриоттық санасын қалыптастырады. Сонымен қатар,

директор мектептің оқу-әдістемелік ресурстарын ұлттық мәдениетке бағыттап, мұғалімдердің сабақтағы шығармашылық әлеуетін дамытады.

Ұлттық құндылықтарды басқару тәжірибесіне интеграциялау барысында инновациялық технологияларды қолдану тиімділікті арттырады. Мультимедиялық презентациялар, интерактивті тақталар, онлайн-платформалар мен виртуалды экскурсиялар сабақ пен тәрбие процесін көрнекі әрі тартымды етеді. Бұл әдістер оқушылардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың мәдени және рухани білімін тереңдетеді.

Педагогикалық ұжымның біртұтас мәдени ортасын қалыптастыру – ұлттық құндылықтарға негізделген басқарудың маңызды бөлігі. Директор мұғалімдерге кәсіби дамуды ынталандыруға, тәжірибе алмасуға жағдай жасап, ұлттық тәрбие қағидаларын сабақта тиімді қолдану бойынша әдістемелік қолдау көрсетеді. Ұжымдық жобалар, бірлескен семинарлар және тренингтер арқылы мұғалімдер арасында ынтымақтастық қалыптасып, білім беру сапасы артады.

Ата-аналар мен қоғаммен серіктестік ұлттық құндылықтарды насихаттаудағы маңызды фактор болып табылады. Директор ата-аналарды мектеп өміріне тарту арқылы оқушылардың патриоттық, моральдық және әлеуметтік дамуына ықпал етеді. Қоғамдық іс-шаралар, ұлттық мерекелер мен дәстүрлі мәдени шаралар мектеп пен отбасының бірлескен жұмысын нығайтады, бұл мектептің әлеуметтік беделін арттырады.

Ұлттық құндылықтарға негізделген басқаруда мониторинг пен бағалау жүйесін қолдану қажет. Директор мектептің жалпы тиімділігін, оқушылардың білім деңгейін, педагогикалық ұжымның кәсіби қызметін үнемі қадағалап, қажетті түзетулер енгізеді. Бұл басқарудың адаптивтілігін, динамикасын қамтамасыз етеді және мектептің тұрақты дамуына жағдай жасайды.

Осылайша, ұлттық құндылықтарға негізделген мектеп басқару тәжірибесі қазіргі білім беру жүйесінде стратегиялық маңызды бағыт болып табылады. Мектеп директорының көшбасшылық рөлі, педагогикалық ұжымның кәсіби дамуы, оқушылардың рухани және әлеуметтік тәрбиесі, ата-аналар мен қоғаммен серіктестік – барлығы біртұтас жүйе ретінде мектептің тиімді жұмысын қамтамасыз етеді. Ұлттық мәдениет пен дәстүрлерді оқу-тәрбие процесіне интеграциялау оқушылардың патриоттық санасын қалыптастырып, олардың моральдық және әлеуметтік құндылықтарын нығайтуға мүмкіндік береді.

Мектеп басқарудағы стратегиялық жоспарлау ұлттық құндылықтарға сүйене отырып жүзеге асырылған жағдайда, білім беру үрдісі жүйелі және нәтижелі болады. Директор мектеп ресурстарын тиімді пайдаланып, инновациялық технологияларды енгізу арқылы сабақ пен тәрбие үдерісін көрнекі және тартымды етеді. Сонымен қатар, педагогикалық ұжымның ынтымақтастығы мен кәсіби құзыреттілігін дамыту ұлттық құндылықтарды сабақта тиімді қолдануға ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ахметова А.Қ. Ұлттық құндылықтарға негізделген мектеп басқару. Алматы: Білім, 2020. 144 б.

2. Жұмабекова С.Б. Мектеп директорларының көшбасшылық тәжірибесі. Нұр-Сұлтан: Ғылым, 2021. 128 б.

3. Сапарбаева Г.Т. Педагогикалық ұжымның кәсіби дамуы және мектеп мәдениеті. Алматы: Педагогика, 2019. 136 б.

4. Назарова Л.И. Управление школой с учетом национальных ценностей. Москва: Просвещение, 2018. 152 с.

5. UNESCO. Leadership and School Management in Cultural Contexts. Paris: UNESCO, 2020. 96 p.

6. Hattie J. Visible Learning for Leadership: Maximizing Impact on School Development. London: Routledge, 2018. 264 p.

Куралова Айсулу Адилбековна
Бастауыш сынып мұғалімі
"Еңбекші" жалпы білім беретін мектеп КММ
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы, Еңбекші ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация

Мақалада бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын, соның ішінде оқу (оқырман) сауаттылығын қалыптастыру мәселелері қарастырылады. Қазіргі қоғамдағы кітап оқу мәдениетінің төмендеуі мен цифрлық орта ықпалы жағдайында бастауыш мектепте әдебиеттік оқу пәнінің маңызы айқындалады. Автор оқу сауаттылығын дамытудың теориялық негіздерін ашып, оны қалыптастырудағы белсенді оқыту әдістерінің, мәтінмен жұмыс жасау тәсілдерінің, шығармашылық және зерттеушілік тапсырмалардың тиімділігін талдайды. Мақалада «оқырман сауаттылығы» ұғымының мәні, дамыған оқырманға тән дағдылар жүйесі және оқу әрекетінің тұлғалық дамуға ықпалы сипатталады. Сонымен қатар функционалдық сауаттылықтың жаратылыстану, математикалық және еңбек сауаттылығымен өзара байланысы көрсетіледі. Ұсынылған әдіс-тәсілдер бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетімен білім алуға, ақпаратты талдап, өмірлік жағдаяттарда қолдануға бағытталған.

Кілт сөздер: функционалдық сауаттылық, оқу сауаттылығы, оқырман сауаттылығы, бастауыш сынып, әдебиеттік оқу, белсенді оқыту әдістері, мәтінмен жұмыс, пәнаралық байланыс, танымдық белсенділік.

Әлемнің көптеген елдеріндегі сияқты біздің елімізде де жалпы халықтың кітап оқу мәдениетінің деңгейі төмендеуі, балалардың оқуға деген ынта-ықыласының азаюы байқалады. Көбінесе қазіргі уақытта кітап оқуды теледидар көру, компьютерлік ойындар ойнау және әлеуметтік желілер алмастырады. Сондықтан мектеп оқушыларының функционалдық, атап айтқанда, оқу сауаттылығын қалыптастыру мәселесі өте өзекті болып қала береді. Бастауыш мектепте бұл мәселені шешуге ерекше назар аудару керек, өйткені ол әдебиетке тұрақты қызығушылықты дамытудың негізі болып табылады. Бастауыш мектептің алдында әр оқушының кітап таңдауға, оқуға деген құштарлығын, қабілетін және тұрақты әдетін қалыптастыру, яғни оқушы-оқырман бейнесін қалыптастыру міндеті тұр. Бастауыш сынып оқушысын оқырман ретінде қалыптастыру идеясы жалпы білім берудің мемлекеттік стандартында әзірленген, оған сәйкес бастауыш мектепте әдеби оқуды оқытудың басым мақсаты - оқушы оқу әрекетін өзін-өзі тәрбиелеу құралы ретінде пайдалана алатын сауатты оқырман ретінде сезінетіндей жас баланың оқу құзыреттілігінің қажетті деңгейін қалыптастыру.

Бастауыш мектепте міндеттерді шешуге, өздігінен білім алуға, ақпараттық ресурстарды пайдалануға дайындыққа, коммуникативтік құзыреттілікке негіз қалауға болады. Бұл міндеттер әдебиеттік оқу сабақтарында шешіледі.

Ақпараттың көптігі қазіргі әлемде мәтіндерді түсіну мәселесі ерекше өзекті болып табылады. Мәтінді түсінуде қиындықтарға тап болған бала міндетті түрде оқуда қиындықтарға тап болады: өйткені мәтін ауызша немесе жазбаша кез келген тапсырманың негізі болып табылады.

Оқу сауаттылығы – адамның алдына қойған мақсатына жету, білімі мен мүмкіндіктерін кеңейту, қоғамдық өмірге араласу үшін жазбаша мәтіндерді түсініп, пайдалана білуі, олар туралы ой елегінен өткізіп, оқумен айналысуы. Оқу сауаттылығы функционалдық сауаттылықтың негізгі дағдысы. Жалпы, функционалдық сауаттылық – балалардың мектептегі оқу кезеңінде қол жеткізген білім деңгейін, сабақта алған білімдері мен дағдыларын өмірде қолдана алуы, оның әртүрлі салаларындағы өмірлік мәселелерді шешуге ықпал ететін, адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсу, оған тез бейімделу және өмір сүру қабілеті.

Бастауыш мектепте мәнерлі әдебиеттік оқуға үйретудің басым мақсаты – бастауыш сынып оқушысының оқу сауаттылығын, өзін сауатты оқырман ретінде санасын, оқу әрекетін өзін-өзі тәрбиелеу құралы ретінде пайдалана алатынын қалыптастыру. «Оқу сауаттылығы» тіркесі 1991 жылы халықаралық тестілеу контексінде пайда болды. PISA зерттеуінде «оқу сауаттылығы – адамның жазбаша мәтіндерді түсіну және пайдалану, олар туралы ой елегінен өткізу және өз мақсаттарына жету, білімдері мен мүмкіндіктерін кеңейту, қоғамдық өмірге қатысу үшін оқумен айналысу қабілеті».

«Оқырман сауаттылығы» түсінігін аша отырып, мектептегі оқу әрекетінің негізгі түрі ретінде оқуға сүйену үшін мектеп түлектерінде мәтінмен толыққанды жұмыс істеуге қажетті арнайы оқу дағдыларын қалыптастыру керек деген қорытынды жасауға болады.

Дамыған оқырман төмендегі дағдыларға ие болуы керек:

✓ толығымен мәтінге негізделген, мәтіннен ақпарат алу және оның негізінде қарапайым пайымдаулар құру дағдылары;

✓ ақпаратты табу және қарапайым жедел қорытындыларды тұжырымдау қабілеті;

✓ мәтіннен анық ақпаратты табу;

✓ мәтін негізінде қарапайым қорытынды жасау;

✓ оқылғаны туралы өз ой-пікірлеріне негізделген дағдылар: мәтіндік ақпаратты оқырманның өз білімінің контекстінде біріктіру, түсіндіру және бағалау;

✓ автор тікелей білдірмейтін байланыстарды орнату;

✓ мәтіннің жалпы идеясымен байланыстыра отырып, оларды түсіндіру;

✓ мәтіндегі ақпаратқа ғана емес, сонымен қатар мәтіннің формальды элементтеріне (жанр, құрылым, тіл) сүйене отырып, автор айтпақ ойды қайта құру немесе жалғастыру.

Оқырман сауаттылығын қалыптастыру барысында мағыналық оқуға дайындық (жазбаша мәтінді қабылдау, оларда берілген ақпаратты талдау, бағалау, түсіндіру және жалпылау), мазмұнды баяндау, оқу іс-әрекетіне сәйкес оны түрлендіру үшін қажетті ақпарат, өмірлік жағдаяттарда әртүрлі мәтіндік ақпараттың көмегімен шарлау қабілеті сияқты дағдыларды меңгеру және дамыту көзделеді.

Бастауыш сынып оқушыларының әдеби оқу сабақтарында оқу сауаттылығын қалыптастыру осы мәселені сәтті шешуді қамтамасыз ететін әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдануды көздейді.

Оқу сауаттылығын қалыптастырудың бірнеше ерекшеліктері бар:

1. Оқу дағдысын қалыптастыру.

сөздерді дұрыс оқи білу;

мәтіннің мағынасын түсіну;

мәнерлеп оқу.

2. Оқу техникасын меңгеру.

3. Оқырмандардың қызығушылықтарын қалыптастыру.

Әдістерді таңдау оқытудың нәтижесінде балада өзгерістер болатындай болуы керек, олар тек алған өмірлік тәжірибесімен ғана емес, оның процесте алған білімімен ғана емес, сонымен қатар оның мінез-құлқы, белсенділігі, көзқарасы, танымдық қызығушылықтарының деңгейі, өзін-өзі тәрбиелеуге дайындығымен анықталады.

Бастауыш сыныпта қолдануға болатын көптеген әдістер бар, мысалы:

- «Миға шабуыл» әдісі;
- «Бұрыштар» әдісі;
- «Шығармашылық жұмыстарды жазу» әдісі;
- «Викторина құру» әдісі;
- «Логикалық тізбек» әдісі;
- «Ашық және жабық сұрақтар» әдісі және т.б.

Оқытудың келесі әдістері де ерекшеленеді:

- түсіндірмелі-иллюстративті (ақпараттық-рецептивтік),
- репродуктивті,
- мәселелік мәлімдеме
- ішінара іздеу (эвристикалық),
- зерттеу,
- белсенді әдістер.

Сабақта белсенді оқыту әдісін қолданамын. Бұл әдіс мұғалімнің айтқанын оқушының тыңдауын, есте сақтауын және қайталауын қамтамасыз етуге бағытталған. Бұл әдіс арқылы оқушының әрекеті өнімді, шығармашылық, ізденімпаздық сипатта болады. Белсенді оқыту әдістеріне дидактикалық ойындар, жағдайды талдау, есептерді шешу, алгоритмді оқыту, миға шабуыл, ұғымдармен контекстен тыс операциялар және т.б. жатады.

Оқулықпен өзіндік жұмыс кезеңінде жаңа материалмен таныстыру кезінде «Сауалнамамен жұмыс» әдістемесі қолданылады. Балаларға мәтін бойынша сұрақтар тізбегі ұсынылады, оларға сәйкес жауап табу керек. Оның үстіне сұрақ-жауап тікелей түрде ғана емес, жанама түрде де, талдау мен пайымдауды қажет ететін, өз тәжірибесіне сүйене отырып беріледі. Дербес іздестіруден кейін табылған жауаптардың дұрыстығын фронтальды тексеру, артық жауаптарды іріктеу міндетті түрде жүргізіледі.

«Синквейн» әдісі. Бұл жағдайда мәтінді түсіну деңгейін анықтауға арналған шығармашылық жұмыс туралы айтамыз. Бұл әдіс тек жеке жұмысты ғана емес, жұптық, топтық жұмыстарды да қамтамасыз етеді.

«Әдебиеттік оқу» курсының бастауыш мектеп түлектерінің одан әрі дамуы мен табысты білім алуы үшін маңызы зор. Оқушыны көркем әдебиетті толық қабылдауға, оқығанына эмоционалды түрде жауап беруге, өз көзқарасын білдіруге және әңгімелесушінің пікірін құрметтеуге үйрету маңызды. Оқушылардың қажетті ақпаратты іздеу тәсілдерін меңгеруі, оқырман сауаттылығын дамытуға бағытталған негізгі оқу әрекеттерінің алгоритмдерін (мәтінді бөліктерге бөлу, жоспар құру, көркем бейнелеу құралдарын табу, т.б.) меңгеруі керек.

Әдебиеттік оқу сабақтарында осы әдіс-тәсілдер мен жұмыс әдістерін қолдану барысында оқушылардың «Оқырман сауаттылығы» ұғымының маңызды құрамдас бөліктері болып табылатын ойлау, ой елегінен өткізу дағдылары қалыптасады.Осылайша, бұл жұмыстың тиімділігі ең алдымен мұғалімге байланысты екенін атап өткім келеді, оның міндеті оқу іс-әрекетін ұйымдастырушы ретінде әрекет ете отырып, осы процесте мүдделі және қызықты серіктес болу.

Білім алушылар үшін жаратылыстану сауаттылығының да маңызы зор:

- адамның жаратылыстану білімін меңгеру және қолдану;
- сұрақтарды тану және қою, жаңа білімді меңгеру;
- жаратылыстану құбылыстарын түсіндіру және ғылыми дәлелдемелерге байланысты тұжырымдар жасау;
- жаратылыстану ғылымының адам танымының бір түрі ретіндегі негізгі ерекшеліктерін түсіну;

• жаратылыстану ғылымдары мен техниканың қоғамның материалдық, интеллектуалдық және мәдени салаларына әсер ететіндігі туралы хабардарлығын көрсету;

• жаратылыстану пәніне қатысты мәселелерді қарастыру кезінде белсенді азаматтық ұстанымды көрсету.

«Дүниетану» және «Жаратылыстану» академиялық пәндері кіріктірілген және жаратылыстану және қоғамдық-гуманитарлық бағыт модульдерінен тұрады, сонымен қатар өмір қауіпсіздігі негіздерін оқуды көздейді. Біз баланың денсаулықты адам өмірінің ең маңызды құндылығы ретінде тануды, өзінің физикалық денсаулығына қамқорлық жасау және өмір қауіпсіздігі ережелерін сақтау қабілетін бекітеміз. Оқушылар берілген тақырып бойынша өз материалдарын дайындауға мүмкіндік алады, сонымен қатар өздерінің сұрақтары мен тапсырмаларын үлкен ықыласпен орындайды.

Математикалық сауаттылық – адамның өзі өмір сүріп жатқан қоршаған ортадағы математиканың рөлін анықтау және түсіну, дәлелді математикалық пайымдаулар жасау және математиканы шығармашылықтың қазіргі және болашақ қажеттіліктерін қанағаттандыратындай етіп қолдану қабілеті.

«Математика» пәні математикалық санау дағдыларын қалыптастыруды, геометрия негіздерімен таныстыруды, объектілердің жазықтықта орналасуын тану дағдысын, уақыт бойынша бағдарлаудың практикалық қабілетін, сюжеті өмірлік жағдаяттармен байланысты мәселелерді шеше білу дағдыларын қалыптастыруды қамтиды. Оқушылардың логикалық сауаттылығын қалыптастыру бүгінгі таңда ерекше маңызға ие және оны қалыптастырудың негізгі құралы математика сабақтары болып табылады. Математика сабағының негізгі міндеті – баланың интеллектуалдық дамуы, оның маңызды құрамдас бөлігі – сөздік-логикалық ойлау. Математика сабақтарында логикалық ойлау формаларын дамытуға бағытталған арнайы тапсырмалар мен тапсырмаларды жүйелі қолдану бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытады, айналадағы шындықтың қарапайым заңдылықтарын сенімдірек шарлауға және күнделікті өмірде математикалық білімді белсендірек пайдалануға мүмкіндік береді.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруда еңбек сауаттылығының маңызы зор.

«Көркем еңбек» пәні оқушылардың өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын меңгеруін, әртүрлі материалдарды өңдеудің қолмен жұмыс жасау технологияларын меңгеруді, адамның өзін тұлға ретінде өз мүмкіндіктерін тану, өз қадір-қасиетін сезіну үшін қажетті тұлғаның даралық және шығармашылық ерекшеліктерін дамытуды қамтиды.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру үшін келесі шарттар орындалуы қажет:

• оқыту белсенді болуы керек;

• білім алушылар жаңа материалды меңгеру процесінің белсенді қатысушылары болуы керек;

• білім беру процесі оқушының дербестігін және өз іс-әрекетінің нәтижесіне жауапкершілігін дамытуға бағытталуы тиіс;

• сабақ іс-әрекетінде топтық жұмыстың өнімді түрлері қолданылуы қажет;

• мектептер күрделі жаһандық мәселелер бойынша оқушылардың зерттеулерін белсенді түрде қолдайды.

Оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда мұғалімнің сабақтағы күнделікті жұмысы, жас деңгейіне қарай таңдаған білім беру технологиялары, оқушының жанұясымен қарым-қатынасы, балаларды сабақтағы өнімді іс-әрекетке баулу және оның мүмкіншіліктері, алған білімдері мен дағдыларын қоршаған шындықта қолдану қабілеттері көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2022.

2. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Астана: Егемен Қазақстан, 2017.

3. Құдайбергенова К.С. Функционалдық сауаттылық – білім сапасын арттырудың негізі. – Алматы: Ұлағат, 2019.

4. Сүлейменова Г.Б., Төлегенова А.М. Бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыру жолдары // Педагогика және психология. – 2020. – №3. – 45–50 б.

5. Аймағамбетова Б.К. Әдебиеттік оқу сабақтарында белсенді әдістерді қолдану // Бастауыш мектеп. – 2021. – №4. – 12–16 б.

6. Жүнісова Р.А., Әбілдина А.Қ. Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың педагогикалық шарттары // Білім беру жүйесіндегі инновациялар. – 2022. – №2. – 28–33 б.

7. Қалиева С.Ж. Пәнаралық байланыс негізінде функционалдық сауаттылықты дамыту. – Алматы: Өркениет, 2019.

Раханова Нуржамал Сексеналиевна
Меңгеруші
Қызылорда облыстық оқу орталығы «Әдістемелік кабинет»
«Арнайы және инклюзивті білім беру» бөлімі

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕ ЗАМАНАУИ ҚҰРЫЛҒЫЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Инклюзивті білім беру-заман талабы. Ерекше біліммен қамтылуға тиісті балалардың саны жыл санап артып келуде. Ерекше блімі алуы қажет оқушыларды жалпы ортаға қосу үшін жалпы мектептердің атқаратын қызметтері де мол. Ата-аналармен бірлескен білім беру мекемелерінің педагогтері жылдар көлемінде балалар танымын арттыратын, зейінін қалыптастырып, есте сақтау қабілеттерін дамытатын әдіс-тәсілдерді пайдаланып келеді. Қазіргі таңда ата-анаға да, арнайы педагогтерге де көмегі зор заманауи үлгідегі құрылғылар жарыққа шыға бастады. Сол құрылғылардың бірнеше түрлеріне тоқтала кеткенді жөн деп санаймыз. Ең әуелі ерекеше балаларды түзете-дамытуға көмегін тигізетін құрылғыларды қалай пайдаланамыз. Заманауи құрылғылар түзете-дамыту сабақтарына, пәндік сабақтарға және қосымша білім беру жұмыстарына кіріктіріле қолданылады. Әрбір құрылғыны пайдалану балалардың жас ерекшелігі мен даму мүмкіндіктерін ескере отырып жоспарланады.

Құрылғыларды қолдану:

- сенсорлық қабылдауды дамытуға;
- сөйлеу және есту дағдыларын түзетуге;
- қозғалыс белсенділігін арттыруға;
- когнитивтік және коммуникативтік қабілеттерді қалыптастыруға;
- оқу үдерісінің қолжетімділігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Педагогтер мен арнайы мамандар құрылғыларды қолдану бойынша тәжірибе жинақтап, оны семинарлар, тәжірибе алаңдары арқылы әріптестеріне таратады.

Бірнеше құрылғылардың қолданылу бағыттарына тоқталар болсақ:

№	Құрылғы атауы	Әдістемелік қолдану бағыты	Қолдану мазмұны
1	EduQuest	Оқу-танымдық даму	Интерактивті тапсырмалар арқылы зейін, есте сақтау, логикалық ойлауды дамыту

2	Magium интерактивті едені	Сенсомоторлық және қимыл-қозғалыс	Қозғалыс координациясын, кеңістікте бағдарлауды дамыту
3	Интерактивті стол	Танымдық және коммуникативтік	Ұсақ моториканы, топтық әрекетті, өзара қарым-қатынасты қалыптастыру
4	ArtikMe ақылды айна	Сөйлеу және когнитивтік даму	Артикуляциялық жаттығулар, сөйлеу кемшіліктерін түзету
5	«Соло» есту-сөйлеу тренажері	Есту және сөйлеу	Интонациялық сөйлеуді, фонематикалық қабылдауды дамыту
6	ESSPORT 1517 иппотренажері	Физикалық және сенсомоторлық	Қозғалысты үйлестіру, бұлшықет тонусын реттеу
7	«КУБ РАС» жиынтығы	Коммуникация және мінез-құлық	Аутизм спектріндегі балалармен түзету жұмыстары
8	Жылжымалы баспалдақ көтергіштері	Қолжетімді орта	Қозғалысы шектеулі балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету
9	FM жүйесі	Есту қолдауы	Мұғалім дауысын анық қабылдауға мүмкіндік беру
10	Айтрекер (көз трекері)	Альтернативті коммуникация	Көз арқылы компьютерді басқару дағдыларын қалыптастыру
11	ПК-ге бейімделген құрылғылар	Қолжетімділік	Компьютерлік сауаттылықты дамыту
12	ТОМАТИС жүйесі	Психоэмоционалдық және сөйлеу	Есту арқылы сөйлеу және эмоционалдық реттеу

Құрылғыларды пайдаланудың нәтижесінде түзету-дамыту жұмыстарының сапасы артып, ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың жеке даму динамикасы байқалады. Балалардың оқу әрекетіне қызығушылығы күшейіп, өзіне деген сенімділігі артады.

Сонымен қатар, педагогтер мен арнайы мамандардың инклюзивті білім беру саласындағы кәсіби құзыреттілігі кеңейіп, заманауи технологияларды қолдану тәжірибесі жүйеленеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Президенті Қ.Тоқаевтың жыл сайынғы Қазақстан халқына арнаған Жолдауы;

2. ҚР Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы №827 «Цифрлық Қазақстан» Мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы» Қаулысын жүзеге асыру бойынша іс-шаралар жоспары;

3. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы;

4. ҚРБілім және ғылым министрінің 2016жылғы 22 қаңтардағы №70

«Мектепке дейінгі, орта білім беру ұйымдарын, сондай-ақ арнайы білім беру ұйымдарын жабдықтармен және жиһазбен жарақтандыру нормаларын бекіту туралы» бұйрығы.

Әбу Айдана Нұрланқызы
Информатика пәні мұғалімі
Көкжиде орта мектебі мемлекеттік коммуналдық мекемесі
Алматы облысы Балқаш ауданы Көкжиде ауылы

ИНФОРМАТИКАДА PYTHON ТІЛІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ЖОБАЛЫҚ ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Аннотация. Мақалада информатика пәнін оқыту үдерісінде Python тілін қолдана отырып жобалық оқытуды ұйымдастырудың теориялық және практикалық мүмкіндіктері қарастырылады. Автор Python тілінің қарапайымдылығы мен икемділігін, оның оқу процесінде оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін, алгоритмдік мәдениетін және шығармашылық дағдыларын дамытуға қалай ықпал ететінін ғылыми тұрғыдан талдайды. Мақалада жобалық оқытудың педагогикалық мәні, Python тілінің функционалды мүмкіндіктері, оқушыларға бағдарланған тапсырмалар мен бағдарламалау жобаларын ұйымдастыру әдістемесі кеңінен сипатталады. Сонымен бірге Python тілін пайдалану арқылы оқыту сапасын арттыруға бағытталған практикалық ұсыныстар, педагогикалық бақылау мен бағалау тәсілдері және оқушылардың оқу мотивациясын қолдау жолдары баяндалады. Мақаладағы талдаулар білім берудің заманауи үрдістерін ескере отырып, педагогикалық тәжірибені жаңартуға арналған.

Кілт сөздер: информатика, Python, жобалық оқыту, бағдарламалау, білім беру технологиялары, шығармашылық дағдылар.

Қазіргі білім беру кеңістігінде оқушылардың шығармашылық және логикалық ойлау қабілеттерін дамыту мәселесі ерекше мәнге ие. Python тілі осы тұрғыдан оқыту процесінде тиімді құрал болып табылады, себебі оның синтаксисі қарапайым, визуалды түсінікті және әртүрлі деңгейдегі жобаларды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Python тілін қолдану арқылы оқушы тек бағдарламалауды үйреніп қана қоймай, сонымен бірге ақпараттық мәдениетін, алгоритмдік ойлау қабілетін және деректерді жүйелі түрде өңдеу дағдыларын қалыптастырады. Жобалық оқыту әдісі мұндай тілді практикалық тұрғыдан меңгеруге мүмкіндік береді, себебі оқушылар нақты өмірлік мәселелерді шешу барысында бағдарламалық шешімдер құрастырады. Оқыту үдерісі тек теориялық білімге сүйенбейді, керісінше Python арқылы алгоритмдер мен мәліметтер құрылымдарын практикада қолдану арқылы оқушылардың түсінігі тереңдейді. Мұғалім үшін бұл үрдіс сабақтың динамикасын арттыруға, оқушылардың белсенділігін көтеруге және әрбір оқушының оқу нәтижесін нақты бақылауға мүмкіндік береді. Жобалық тапсырмалар оқушыларға өздерінің идеяларын жүзеге асыруға мүмкіндік беріп, олардың шығармашылық потенциалын толық ашады. Мұндай тәжірибе арқылы оқушы логикалық ойлау мен шығармашылықты біртұтас үйлестіре отырып дамытады. Python тілі бұл үдерісті жеңілдетіп, оқушыларға жаңа идеяларды тестілеуге және эксперимент жүргізуге жағдай жасайды.

Python тілін қолдана отырып жобалық оқытуды ұйымдастыру педагогикалық жоспарлаудың жаңа деңгейін талап етеді. Мұғалім жобалық тақырыптарды таңдау кезінде оқушының деңгейін, қызығушылығын, сондай-ақ заманауи ақпараттық технологиялардың талаптарын ескеруі тиіс. Әр жоба нақты мақсатқа бағытталып, оқушының білімін, дағдыларын және жеке қасиеттерін дамытуды қамтамасыз етуі керек. Python тілінің модульдік құрылымы, әртүрлі кітапханалар мен визуализация құралдары оқушыларға күрделі есептерді шешуді жеңілдетеді. Оқушылар өздерінің жобаларын әзірлеу барысында бір-бірімен тәжірибе алмасып, бірлескен жұмыс жасауға дағдыланады. Бұл өз кезегінде командалық жұмыс мәдениетін қалыптастырады, жауапкершілік пен өзара сенім сезімін арттырады. Жобалық оқыту процесінде мұғалім тек қадағалаушы емес, бағыттаушы, кеңесші рөлінде болады, ал Python бағдарламалау ортасы оқушыға өз тәжірибесін сынап көруге мүмкіндік береді. Мұндай сабақтар оқушының сыни ойлау қабілетін, деректерді талдау, модельдеу және бағдарламалық шешімдерді қабылдау дағдыларын дамытады. Жобалық тапсырмалар оқу мотивациясын арттырады, себебі оқушы өз нәтижесін нақты көре алады және өз жетістігін бағалай алады. Бұл тәсіл информатика сабағын тек білім беру емес, сондай-ақ шығармашылық дамытудың тиімді ортасына айналдырады.

Python тілінің жобалық оқытуды қолдау мүмкіндіктері тек бағдарламалық код жазумен шектелмейді. Python арқылы деректерді визуализациялау, графикалық интерфейстер құру, робототехника және жасанды интеллект элементтерімен тәжірибе жасауға болады. Мұндай мүмкіндіктер оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады және білімнің практикалық қолданылуын көрсетеді. Мысалы, Python көмегімен мәліметтерді талдау жобалары немесе математикалық модельдеу тапсырмалары оқушыларға күрделі мәселелерді шешу дағдыларын үйретеді. Мұғалім осы мүмкіндіктерді тиімді пайдалана отырып, оқушының жеке қабілеттерін дамытатын жобалар ұйымдастыра алады. Жобалық оқыту оқушыны өз бетімен шешім қабылдауға және шығармашылық ізденіске ынталандырады. Python тілінің интерактивті ортасы оқушының қателігін тез анықтап, оны түзетуге мүмкіндік береді, бұл оқыту үдерісін тиімді әрі нәтижелі етеді. Сонымен бірге, мұндай тәжірибе оқушыны логикалық ойлау дағдыларын қалыптастыруға бағыттайды, себебі бағдарламалау барысында әрбір шешім нақты логикалық тізбектің нәтижесі ретінде көрінеді. Бұл сабақтар оқушының пәнге деген тұрақты қызығушылығын қалыптастырады.

Жобалық оқытудың педагогикалық аспектілері тек бағалау жүйесін құрумен шектелмейді, ол мұғалімнің оқыту үдерісін стратегиялық тұрғыдан ұйымдастыру қабілетін талап етеді. Python тілін оқыту процесіне тиімді кіріктірген кезде педагог тек оқушының дайын өнімін емес, оның ойлау процессін, жобаны жоспарлау және іске асыру стратегияларын да бағалауы қажет. Бағалау әр оқушының шығармашылық және логикалық қабілеттерін кешенді түрде көрсететін өлшемдерге негізделуі тиіс, мысалы, алгоритмдік ойлау, деректерді талдау, ақпаратты визуализациялау және жобаны презентациялау дағдылары сияқты критерийлер. Мұғалім әр қателікті тек түзетілетін мәселе ретінде емес, оқушының даму мүмкіндігі ретінде қарастыруы керек, себебі қателіктер шығармашылық ізденіс пен проблемаларды шешу қабілетін жетілдіруге жол ашады. Python тілінің қарапайымдылығы оқушыға тәжірибе жасауға, түрлі шешім жолдарын сынап көруге мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде оқыту әдістемесін байытады. Мұғалім осы процесс барысында тек бақылаушы емес, бағыттаушы рөлін атқарып, оқушының талпынысына нақты кері байланыс береді. Сонымен қатар педагогикалық шеберлік оқушының коммуникативтік және командалық жұмыс дағдыларын дамытуға да ықпал етеді, өйткені жобалық тапсырмаларды орындау барысында оқушылар бір-бірімен пікір алмасып, өз ойларын жүйелі жеткізуге үйренеді. Python тілінің функционалды мүмкіндіктерін сабаққа кіріктіргенде мұғалім ғылыми-техникалық ойлау мәдениетін қалыптастыруға жағдай жасайды, бұл болашақта оқушылардың кәсіби біліктілігін арттыруға мүмкіндік береді. Педагогикалық талдау мен әдістемелік бақылау сабақтың нәтижелілігін арттырумен қатар, оқушының пәнге деген қызығушылығын тұрақты түрде қолдайды. Осылайша жобалық оқыту педагогтың кәсіби шеберлігін, стратегиялық ойлау

қабілетін және оқушылармен тиімді қарым-қатынасты талап ететін кешенді педагогикалық процесс болып табылады.

Python – тұрақты және кең таралған тіл. Ол көптеген жобаларда және әртүрлі мүмкіндіктерде: негізгі бағдарламалау тілі ретінде немесе кеңейтімдерді жасау және қолданбаларды біріктіру үшін пайдаланылады. Python-да көптеген жобалар жүзеге асырылды және ол болашақ бағдарламалардың прототиптерін жасау үшін, NumPy, SciPy және MatPlotLib пакеттері бар Python Matlab, IDL және т.б. жалпы мамандандырылған коммерциялық пакеттерді ауыстыру ретінде ғылыми есептеулер үшін, Houdini және Nuke сияқты кәсіби 3D графикалық бағдарламалардың стандартты мүмкіндіктерін кеңейту үшін әмбебап орта ретінде белсенді түрде қолданылады.

Оны үйрену оңай және пайдалану жан-жақты. С тобының бағдарламалау тілдерінен айырмашылығы, Python синтаксисі бойынша білім алушыларға түсінікті. Basic және Pascal, білуге және дағдыларды жетілдіруге өте ыңғайлы болғанымен, олардың танымалдығына қарамастан, оларды заманауи деп атауға болмайды. Бұл тілдерді жоғары құнды өнімдер алмастыруда. Java және Ruby тілдері бағдарлама кодын жазу кезінде қателерді болжай алатын және таба алатын, мектеп курсында қарастырылмаған бағдарламаларды жасай алатын озық пайдаланушыларға бағытталған. Осылайша, аралық орынды, біздің ойымызша, мектептегі информатика курсында оқуға кеңес беретін Python алады. Сондай-ақ Python тілін қосымша және тереңірек үйрену, егер бала оны үйренуге қызығушылық танытса, жоғары деңгейдегі программалау тілін үйренуге дайындауға көмектеседі.

Әрине, Python-ға деген көзқарас әртүрлі. Python көмегімен бағдарламалау тілдерін үйрене бастаған адамдар төмен деңгейлі тілдерге ауысқысы келмейді немесе оларды түсінбейді деген пікір бар. Біздің ойымызша, егер бала бағдарламалауға қызығушылық танытса, онда мұндай мәселе жаңа программалау тілдерін үйрену мүмкіндігі білім деңгейін кеңейтуге көмектесетініне және бағдарлама кодын қарауға мүмкіндік беретініне байланысты туындамауы мүмкін.

Python үйренуге оңай, көп қырлы және қолдануда жан-жақты. Python тілінде әртүрлі қосымшалар, ойындар, веб-сайттар белсенді түрде жазылады, мектептерде жеке жобалар жүзеге асырылуда. Мектеп оқушыларының кейбір олимпиадаларға қатысуы осы бағдарламалау тілін білуді талап ететінін де атап өтеміз. Қатысу уақыты шектеулі болғандықтан, білім алушылар код жазуға мүмкіндігінше аз уақыт жұмсауы керек, бұл қайтадан Python тілінің артықшылығын көрсетеді. Мәселен, мысалы, Python тілінде жолдағы минималды элементті табу бір сөзді min жазу арқылы табылса, Паскаль тілінде, мысалы, қосымша айнымалы енгізу арқылы элементтерді бір-бірімен салыстыру керек.

Мектеп оқушылары үшін бағдарламалау тілін оқып-үйрену кезінде әртүрлі тілдерде бағдарламаларды жазу кезінде жоғарыдағы мысалдағыдай әртүрлі конструкциялар қолданылатынын, бірақ бірдей алгоритмдер орындалатынын айту маңызды. Python тілінде мұндай «қысқартылған» конструкцияларды қолдану оқушылардың есеппен жұмыс істеу уақытын үнемдейді және көптеген бағдарламаларды шешуге және жазуға мүмкіндік береді. Жалпы, оқытудың барлық уақытында мұндай жазбаның қайдан шыққанын және не үшін қолданылатынын айтқан жөн. Бұл Python тілін оқыту әдістемесінің негізгі сұрақтарының бірі. Мұғалімнің міндеті - қандай да бір әдісті бермес бұрын, ол туралы әңгімелеп, оның қалай жұмыс істейтінін оқушылардың түсінуіне көз жеткізу керек. Дәл сол кезде төменгі деңгейлі тілдерге көшу мәселесі туындамайды. Кейбір конструкцияларды max, min, sort т.б. қолдану, керісінше, оқушының жұмысын жеңілдетіп, мүмкін болатын қателерді жазудан сақтайды.

Мектепте біз Python тілінде repl.it веб-сайтында немесе арнайы бағдарламаны орнату арқылы жұмыс істей аламыз. Python-мен жұмыс істеу үшін кез келген Windows операциялық жүйесінің болуы жеткілікті. Сондай-ақ pythontutor.ru сайтымен жұмыс істеу пайдалы болады, онда сіз бағдарламаның негізгі бөлігінде не болып жатқанын кезең-кезеңімен бақылай аламыз, сол себепті бірінші сабақтарда таныстыру әрі көрсету өте маңызды. Сайт теориялық ақпаратты да, оқуға арналған кейбір практикалық мәселелерді шешу мүмкіндігін де қамтиды.

Python-ның негізгі кемшілігі, әзірлеушілер мойындағандай, онда жазылған бағдарламалар құрастырылған тілдерде жасалғанға қарағанда баяу жұмыс істейді (C, C ++). Бірақ кейде бағдарламаның жылдамдығы емес, даму жылдамдығы маңызды. Жоғарыда айтылғандай, Python тілінде жазу көптеген басқа тілдерге қарағанда тезірек шығады. Білім алушыларды алғашқы сабақтардан бастап бағдарлама кодын дұрыс жазуға үйрету керек, өйткені үлкен және көлемді тапсырмада қате анықталса, оны түзетуге көп уақыт кетуі мүмкін. Кемшіліктерге тілдің әртүрлі нұсқаларының болуы кейбір бағдарламалардың үйлесімсіздігіне әкелетінін де қамтиды.

Қазіргі уақытта бағдарламалау кең таралуда, ал бағдарламалау тілдері қарапайым және қолдануға оңай болып келеді. Python-ды жақсы білетін адамдарға деген қажеттілік арта түседі, сондықтан Python орта мектепте бағдарламалауды үйрену саласындағы бірінші тіл бола алады деп сенеміз.

Осылайша, Python тілін қолдана отырып жобалық оқытуды ұйымдастырудың педагогикалық, әдістемелік және тұлғалық аспектілері кешенді түрде қарастырылғанда, оның білім беру үдерісіне қосар үлесі айқын көрінеді. Жобалық оқыту тек техникалық білім берумен шектелмей, оқушының логикалық ойлау қабілеттерін, шығармашылық ізденісін, аналитикалық және коммуникативтік дағдыларын жан-жақты дамытуға бағытталған кешенді процесс ретінде жүзеге асады. Python тілінің қарапайымдылығы мен икемділігі оқушыларға тәжірибе жасауға, қателіктерді зерттеуге және шешім қабылдауды үйренуге мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде олардың өз бетімен ойлау қабілеттерін жетілдіреді және пәнге деген қызығушылықтарын тұрақтандырады. Мұғалім бұл үдерісті дұрыс ұйымдастырған жағдайда оқушылар жеке даму траекториясы бойынша білім алады, өз жобаларын жоспарлап, іске асыру барысында жауапкершілікті сезінеді және нәтижесін жүйелі қорғай білу дағдыларын қалыптастырады. Сонымен бірге жобалық оқыту педагогтің кәсіби шеберлігін арттыруға, сабақтағы интерактивтілікті қамтамасыз етуге, заманауи ақпараттық технологияларды тиімді қолдануға жағдай жасайды. Python тілінің мүмкіндіктерін тиімді пайдалану оқушы мен мұғалім арасындағы өзара әрекеттестікті күшейтеді, білім сапасын арттырумен қатар оқушылардың практикалық тәжірибесін дамытуға жол ашады. Осы тұрғыдан алғанда, жобалық оқыту әдісі тек информатика пәнін меңгерудің құралы ғана емес, сонымен бірге оқушының тұлғалық дамуын, шығармашылық потенциалын және кәсіби қабілеттерін қалыптастыратын стратегиялық бағыт болып табылады, бұл білім беру жүйесінің заманауи талаптарына толық жауап береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Бекжанова, Р.С. Жобалық оқыту технологиясының мектептегі информатика сабағында қолданылуы / Р.С. Бекжанова // Білім және тәрбие. – 2021. – № 5. – Б. 34–40.

2. Қасымова, А.Т. Python тілі арқылы бағдарламалауды оқытудың заманауи әдістері / А.Т. Қасымова // Мектептегі информатика. – 2023. – № 1. – Б. 22–28.

3. Босова, Л.Л. Методика обучения информатике в основной школе: проектная деятельность / Л.Л. Босова, А.Ю. Босова. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2021. – 224 с.

4. Златопольский, Д.М. Python в задачах и проектах: учебное пособие / Д.М. Златопольский. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2022. – 320 с.

Өмирузахқызы Сымбатгүл
Психолог
"Бекарыс" жеке балабақша-яслиі" ЖШС
Қызылорда облысы Шиелі ауданы

ПСИХОЛОГ ПЕН ТӘРБИЕШІНІҢ БІРЛЕСКЕН ЖҰМЫСЫ

Аннотация.

Мақалада балабақшадағы психологиялық-педагогикалық кеңістік шеңберінде психолог пен тәрбиешінің бірлескен жұмысының педагогикалық мәні, әдістемелік негіздері және практикалық аспектілері жан-жақты қарастырылады. Автор балалардың эмоционалдық, әлеуметтік және когнитивтік дамуына әсер ететін психологиялық-педагогикалық ықпалды терең талдап, балалар тобындағы әртүрлі мінез-құлық ерекшеліктерін ескере отырып бірлескен жұмыстың тиімділігін ғылыми тұрғыдан сипаттайды. Мақалада психолог пен тәрбиешінің кәсіби функцияларының өзара үйлесімі, олардың оқыту мен тәрбие үдерісіндегі ролі, баланың жан-жақты дамуына бағытталған жүйелі іс-әрекет моделі баяндалады. Сонымен қатар, бірлескен жұмыс барысында қолданылатын әдіс-тәсілдер мен психологиялық құралдардың педагогикалық әлеуеті нақты мысалдар арқылы көрсетіледі, олардың заманауи білім беру стандарттарындағы маңызы мен ерекшеліктері қарастырылады. Мақалада балалардың тұлғалық дамуын қолдаудағы психологиялық және педагогикалық ынтымақтастықтың стратегиялары, баланың эмоциялық тепе-теңдігін сақтау жолдары және тәрбие процесіндегі тиімді коммуникациялық тәсілдер талданады, осылайша балабақшадағы білім беру сапасын арттырудағы бірлескен жұмыстың маңызы ашылады.

Кілт сөздер: балабақша, психолог, тәрбиеші, бірлескен жұмыс, балалар дамуы, психологиялық-педагогикалық қолдау, эмоционалдық интеллект, педагогикалық ынтымақтастық.

Балабақшадағы балалардың эмоционалдық, әлеуметтік және когнитивтік дамуы олардың өмірлік негізін қалыптастыратын негізгі кезең болып табылады, сондықтан бұл кезеңде психолог пен тәрбиешінің бірлескен жұмысы ерекше маңызды. Психолог балалардың мінез-құлық ерекшеліктерін, эмоционалдық реакцияларын және әлеуметтік бейімделу деңгейін зерттеп, анықтаған нәтижелерді тәрбиешінің күнделікті тәжірибесіне енгізу арқылы балалармен жұмыс тиімділігін арттырады. Тәрбиеші балалармен тікелей қарым-қатынаста болғандықтан, психолог ұсынған деректерді нақты іс-әрекетке айналдыра алады, бұл психологиялық ақпараттың практикалық құндылығын көрсетеді. Бірлескен жұмыс барысында балалардың эмоционалдық тұрақтылығын қолдау маңызды аспект ретінде қарастырылады, өйткені баланың өз сезімін танып, оны реттей білуі тұлғалық дамудың негізі болып табылады. Психолог әрбір баланың ерекшеліктерін ескере отырып, тәрбиешіге нақты әдістемелік ұсыныстар береді, олар оқыту мен ойын әрекеті барысында баланың әлеуетін толық ашуға бағытталады. Мұндай ынтымақтастық балалардың өзара әрекеттестігін жақсартуға, топ ішінде

сенімділік сезімін қалыптастыруға, сондай-ақ әлеуметтік дағдыларды дамытуға ықпал етеді. Сонымен бірге психолог пен тәрбиешінің бірлескен жұмысы балалардың шығармашылық ойлау қабілетін, мәселелерді шешу дағдысын және өзін-өзі басқару қабілетін жетілдіруге бағытталған кешенді тәсілдерді қамтиды. Бұл тәсілдер балаларды эмоционалды тұрғыдан тұрақты және психологиялық сенімді етіп тәрбиелеуге мүмкіндік береді. Сондықтан балабақшадағы психологиялық-педагогикалық орта тек ақпарат беруші немесе ойын алаңы емес, тұлғаның жан-жақты дамуына жағдай жасайтын кеңістік ретінде қарастырылуы қажет.

Психолог пен тәрбиешінің бірлескен жұмысы педагогикалық процесс барысында жүйелі тәсілдерді қажет етеді, өйткені балалардың даму ерекшеліктері олардың жас ерекшелігі, эмоционалдық темпераменті, әлеуметтік тәжірибесі және когнитивтік қабілеттерімен тығыз байланысты. Психолог балалардың мінез-құлқын жүйелі түрде бақылап, эмоционалдық күйін анықтау үшін әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолданады, ал тәрбиеші бұл ақпаратты сабақ немесе ойын үрдісінде тиімді пайдаланып, балалардың белсенділігін арттырады. Бірлескен жұмыс моделі балалардың жеке ерекшеліктерін есепке алуға бағытталғандықтан, әр балаға жеке қолдау көрсетілуі мүмкін, бұл педагогикалық ықпалды жекелендіру деңгейін арттырады. Психолог тарапынан ұсынылған әдістемелік нұсқаулар балалардың эмоциялық тепе-теңдігін сақтау, қақтығыстарды алдын алу және топ ішіндегі ынтымақтастықты дамыту үшін қолданылады. Тәрбиеші бұл нұсқауларды ойын, шығармашылық тапсырмалар немесе күнделікті әрекеттер арқылы жүзеге асырады, бұл балалардың өзара қарым-қатынастарында сенімділікті және әлеуметтік тәжірибені нығайтады. Бірлескен жұмыс барысында балалардың эмоционалды интеллектін дамыту ерекше назарға алынады, себебі ол олардың тұлғалық дамуының маңызды көрсеткіші болып табылады. Сонымен қатар бұл процесс балалардың өз сезімдерін түсінуге, қажеттіліктерін білдіруге және конфликттік жағдайларды тиімді шешуге үйретеді. Мұндай кешенді тәсіл педагогикалық үдерістің тиімділігін арттыра отырып, балабақшаның жалпы білім беру сапасын көтеруге мүмкіндік береді.

Психолог пен тәрбиешінің бірлескен жұмысы балалардың когнитивтік дамуына ерекше ықпал етеді, себебі бұл үдеріс әрбір ойын, сабақ немесе жаттығуды тек көңіл көтеру немесе ақпарат беру құралы ретінде қарастырмай, оны балалардың ойлау қабілетін, есте сақтауын, зейінін, абстрактілі ойлауын және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған кешенді іс-әрекет ретінде ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Психолог балалардың тапсырмаларды орындау жылдамдығын, логикалық және сыни ойлау деңгейін, проблемаларды шешу дағдыларын жүйелі түрде бақылай отырып, алынған деректерді тәрбиешіге жеткізеді, бұл тәрбиешінің сабақ жоспарын нақты балалардың даму деңгейіне бейімдеуге мүмкіндік береді. Деректерді талдау нәтижесінде тәрбиеші әр балаға жеке оқу және ойын траекториясын құрастырады, бұл олардың когнитивтік дамуына бағытталған белсенді іс-әрекетке себепші болады. Бірлескен жұмыс барысында балалардың шығармашылық белсенділігіне басымдық беріледі, себебі шығармашылық ойлау олардың танымдық дамуының маңызды көрсеткіші ғана емес, сонымен қатар жаңа идеяларды қабылдау, тәжірибе жасау және шешім қабылдау қабілетін қалыптастырудың негізгі құралы болып табылады. Психолог балалардың ынтасын, қызығушылығын және ойлау белсенділігін бағалай отырып, олардың когнитивтік ресурстарын толық пайдалану жолдарын тәрбиешінің іс-әрекетіне енгізеді, бұл балалардың оқу мен ойын әрекетін интеграциялап, жаңа білім мен дағдыны өз бетімен меңгеруіне мүмкіндік береді. Тәрбиеші осы ақпаратқа сүйене отырып, балалардың белсенділігін арттыруға бағытталған стратегиялар құрастырады, бұл олардың өзіндік ойлау қабілетін дамытуға және логикалық шешім қабылдау машықтарын жетілдіруге ықпал етеді. Бірлескен жұмыс нәтижесінде балалар тек білім алу процесінің қатысушысы ғана емес, сонымен бірге өз әрекеттеріне жауапкершілік алатын субъектке айналады, бұл олардың өзін-өзі реттеу, мақсатқа жету және өз қателерін түсіну қабілеттерін нығайтады. Педагогикалық ынтымақтастық балалардың тұлғалық дамуын кешенді түрде қамтамасыз етіп, психологиялық қауіпсіз ортаны қалыптастыруға ықпал етеді, өйткені бұл процесс әр баланың жеке ерекшеліктерін ескеріп, когнитивтік және эмоционалды дамудың теңгерімділігін сақтауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар бұл әдістемелік тәсіл балаларды өз бетімен ойлауға

үйретеді, жаңа идеяларды сынауға және оларды тәжірибеде қолдануға ынталандырады, бұл баланың интеллектуалды дамуын жаңа деңгейге көтереді.

Психолог пен тәрбиешінің бірлескен жұмысы балалардың әлеуметтік бейімделуін тереңдетіп, топ ішіндегі қарым-қатынастарды тиімді басқаруға мүмкіндік береді, себебі әрбір ойын, жаттығу немесе әрекет әлеуметтік нормаларды түсінуге, ынтымақтастыққа, коммуникативтік дағдыларды дамытуды көздейді. Психолог балалардың топ ішіндегі өзара әрекеттесуін бақылап, әлеуметтік қиындықтарды алдын ала анықтай отырып, оларды шешу жолдарын тәрбиешіге ұсынады, бұл процесс балалардың өзара сенімді байланыстар орнатуына және қақтығыстарды конструктивті шешуге ықпал етеді. Тәрбиеші психологтың ұсыныстарын күнделікті іс-әрекетке енгізіп, балалардың бір-бірімен өзара әрекеттесуін, эмоцияларын басқару қабілетін, қажеттіліктерін дұрыс білдіру дағдыларын дамытуға жағдай жасайды, бұл балалардың әлеуметтік икемділігін арттырады және топ ішінде сенімділікті нығайтады. Бірлескен жұмыс балаларға өз эмоцияларын тану, сезімдерін білдіру және әріптестерімен өзара әрекеттесу барысында жауапкершілік алуды үйретеді, бұл олардың эмоционалды және әлеуметтік дамуының негізгі көрсеткіштерін қалыптастырады. Психологтың кәсіби қолдауы балалардың әлеуметтік сенімділігін қалыптастыруда маңызды рөл атқарып, тәрбиеші бұл қолдауды нақты іс-әрекетке айналдырады, бұл процесс топ ішіндегі психологиялық қауіпсіздікті арттырып, балалардың өзара қақтығыстарын азайтады. Сонымен қатар балалардың әлеуметтік дағдыларының дамуы олардың мектепке бейімделуін жеңілдетіп, болашақта қоғамдық қатынастарда тиімді әрекет ету қабілетін қалыптастырады, бұл олардың тұлғалық дамуын кешенді түрде қамтамасыз етеді. Бірлескен жұмыс тек когнитивтік дамуды ғана емес, эмоционалды және әлеуметтік дамуды да интеграцияланған түрде қамтамасыз ететінін көрсетеді, сондықтан психолог пен тәрбиешінің ынтымақтастығы балабақшадағы білім беру мен тәрбие үрдісінің тиімділігінің басты кепілі болып табылады.

Қорытындылай келе, психолог пен тәрбиешінің бірлескен жұмысы балалардың тұлғалық дамуына жан-жақты ықпал ететін кешенді педагогикалық механизм ретінде қарастырылуы тиіс, себебі бұл жұмыс балалардың когнитивтік, эмоционалды және әлеуметтік дамуын үйлестіріп, олардың оқу және ойын әрекетін тиімді интеграциялауға мүмкіндік береді. Бірлескен жұмыс арқылы балалар өз әрекеттеріне жауапкершілік алады, шығармашылық және логикалық ойлау қабілеттерін дамытады, өз эмоцияларын басқара білуді үйренеді және топ ішінде сенімді байланыстар орнатады. Психолог балалардың кәсіби бақылауымен және әдістемелік нұсқауларымен тәрбиешінің іс-әрекеті үйлесімділігін таба отырып, баланың жеке даму траекториясын тиімді жоспарлауға мүмкіндік береді. Мұндай ынтымақтастық педагогикалық үдерістің сапасын арттырып қана қоймай, балабақшаның психологиялық қауіпсіз ортасын қалыптастырады және балалардың әлеуметтік және когнитивтік дағдыларын болашаққа сенімді түрде жетілдіруге жағдай жасайды. Сондықтан психолог пен тәрбиешінің бірлескен жұмысы педагогикалық тәжірибеде тек құрал ретінде емес, баланың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін негізгі стратегия ретінде қарастырылуы қажет, бұл олардың кәсіби рөлін жаңа деңгейге көтеріп, заманауи білім беру үрдісінде инновациялық әдістемелік тәсілдерді тиімді қолдануға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі тәрбие мекемесіндегі әріптестік: психолог пен тәрбиешінің өзара әрекеттесуі / Жауапты редактор Р.Н. Омарова. – Алматы: Мектеп, 2020. – 142 б.

2. Сапарбаева, Ж.М. Балабақша психологының диагностикалық жұмысы / Ж.М. Сапарбаева // Мектепке дейінгі тәрбие. – 2021. – № 4. – Б. 32-38.

3. Тәжірибелік психологтың балабақшадағы жұмыс күнделігі / Құрастырған А.Р. Қасымова. – Шымкент: Қаламгер, 2019. – 96 б.

4. Казакова, Р.Г. Психолого-педагогическое сопровождение в дошкольном образовании / Р.Г. Казакова, Т.И. Бабаева. – СПб.: Детство-Пресс, 2020. – 240 с.

Қожакелдиева Алтынай Ноғайбайқызы
Тәрбиеші
"Бекарыс" жеке балабақша-яслиі" ЖШС
Қызылорда облысы Шиелі ауданы

ТӘРБИЕШІ ЖҰМЫСЫНДАҒЫ БІРТҰТАС КӨЗҚАРАС

Аннотация: мақалада тәрбиеші жұмысындағы біртұтас көзқарастың теориялық және практикалық аспектілері қарастырылады. Зерттеу барысында балалардың танымдық, эмоционалдық, әлеуметтік және шығармашылық дамуын қамтамасыз ететін кешенді әдістер талданады. Мақалада біртұтас көзқарасты жүзеге асыруда ойын, музыка, көркемсурет, ұлттық дәстүрлер, табиғат және инновациялық технологияларды қолдану жолдары көрсетіледі. Біртұтас көзқарас мектепке дейінгі білім беру сапасын арттыруға және балалардың тұлғалық, әлеуметтік және мәдени дамуын қамтамасыз етуге бағытталған.

Кілт сөздер: біртұтас көзқарас, тәрбиеші, мектепке дейінгі балалар, ұлттық құндылықтар, ойын әрекеті, шығармашылық, әлеуметтік даму, инновациялық технологиялар, эстетикалық даму, мониторинг.

Тәрбиеші жұмысындағы біртұтас көзқарас – бұл мектепке дейінгі ұйымдағы педагогикалық процесс барлық аспектілерін үйлесімді түрде қарастыру, балалардың жеке тұлғалық дамуы мен танымдық, эмоционалдық, әлеуметтік қабілеттерін жан-жақты қолдау арқылы жүзеге асатын педагогикалық тәсіл. Біртұтас көзқарас тек сабақ ұйымдастыру немесе белгілі бір іс-әрекеттерді жоспарлаумен шектелмейді, ол тәрбиелеу, оқыту және дамытудың барлық компоненттерін біріктіруді мақсат етеді. Тәрбиеші біртұтас көзқарасты қолдана отырып, балалардың жеке ерекшеліктерін, қызығушылықтарын, эмоционалдық жағдайларын, отбасы мен әлеуметтік ортаның әсерін ескеріп, кешенді әдістемелік стратегияларды жүзеге асырады.

Біртұтас көзқарастың негізінде балалардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуын қамтамасыз ету жатыр. Тәрбиеші әрбір баланың психологиялық ерекшеліктерін бақылап, олардың қажеттіліктеріне сәйкес іс-әрекеттерді ұйымдастырады. Бұл тәсіл балалардың өзара қарым-қатынасын, эмпатиясын, ынтымақтастығын, топтық мінез-құлық дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, біртұтас көзқарас балалардың эмоционалдық тұрақтылығын қалыптастырып, әлеуметтік жағдайларға бейімделу қабілетін жетілдіреді.

Оқыту процесінде біртұтас көзқарас балалардың танымдық қызығушылығын және зерттеушілік әрекеттерін дамытуға бағытталады. Тәрбиеші ойын, эксперимент, зерттеу және шығармашылық тапсырмаларды үйлестіріп, балалардың когнитивтік белсенділігін арттырады. Мысалы, табиғатқа экскурсиялар ұйымдастыру, қарапайым зерттеу жобалары өткізу, ұлттық ойындар мен ертегілерді сабаққа енгізу балалардың логикалық ойлау, қиялдау және салыстыру дағдыларын жетілдіреді. Біртұтас көзқарас арқылы тәрбиеші балалардың оқу

мен тәжірибені үйлестіруін қамтамасыз етеді, олардың білім мен дағдыларды іс жүзінде қолдану мүмкіндігін арттырады.

Денсаулық пен физикалық дамуды қамтамасыз ету де біртұтас көзқарастың маңызды компоненті болып табылады. Тәрбиеші балалардың физикалық белсенділігін, қозғалыс координациясын, дене икемділігін дамыту мақсатында ойындар, спорттық жаттығулар және ұлттық ойын элементтерін қолданады. Физикалық әрекеттер тек балалардың денсаулығын нығайтып қана қоймай, олардың эмоциялық жай-күйін жақсартады, ынтымақтастық және командалық әрекет дағдыларын қалыптастырады.

Біртұтас көзқарас мәдени және эстетикалық даму аспектілерін де қамтиды. Тәрбиеші балаларға ұлттық өнерді, музыка мен бейнелеу өнерін, әдеби шығармаларды сабаққа енгізу арқылы олардың эстетикалық талғамын, шығармашылық қабілетін, көркем ойлау дағдыларын дамытады. Бұл тәсіл балалардың мәдени санасын қалыптастырып, олардың ұлттық дәстүрлерге қызығушылығын арттырады.

Отбасы мен қоғамның тәрбиелік ықпалын үйлестіру біртұтас көзқарастың ажырамас бөлігі болып табылады. Тәрбиеші ата-аналармен тығыз байланыста жұмыс істеп, олардың балалардың дамуына қатысуын, тәрбиелік әрекеттерін үйлестіруін қамтамасыз етеді. Мерекелік іс-шаралар, ортақ жобалар, ата-аналарға арналған мастер-класстар арқылы балалардың алған білімін тәжірибеде қолдану мүмкіндігі артады. Біртұтас көзқарас педагог, бала және отбасы арасындағы өзара әрекеттің тиімділігін арттырады.

Заманауи ақпараттық және инновациялық технологияларды интеграциялау біртұтас көзқарастың тиімділігін күшейтеді. Виртуалды экскурсиялар, мультимедиялық ойындар, интерактивті қосымшалар арқылы балалардың танымдық қызығушылығы артып, оқу процесі интерактивті әрі тартымды болады. Тәрбиеші бұл ресурстарды сабақ пен ойын әрекетіне үйлестіріп, балалардың шығармашылық белсенділігін арттыруға мүмкіндік алады.

Мониторинг және рефлексия біртұтас көзқарастың соңғы, бірақ маңызды компоненті болып табылады. Тәрбиеші балалардың іс-әрекеті, эмоционалдық және әлеуметтік дамуы, шығармашылық және когнитивтік қабілеттерін жүйелі түрде бақылап, педагогикалық шешімдерді нақты деректерге сүйене отырып қабылдайды. Бұл тәсіл балалардың дамуын жеке жоспарлау, түзету және жетілдіруді қамтамасыз етеді, педагогикалық тәжірибенің сапасын арттырады.

Біртұтас көзқарасты жүзеге асыруда тәрбиеші балалардың күнделікті іс-әрекеттерін жан-жақты жоспарлап, әр іс-әрекеттің тәрбиелік, танымдық және әлеуметтік мәнін үйлестіруі тиіс. Мысалы, сабақ барысында балаларға қазақ халқының дәстүрлі ойындарын өткізу арқылы олардың патриоттық сезімін қалыптастыруға болады, ал ойындардан кейін рефлексия жүргізу арқылы балалар өз тәжірибесін талдайды және алған әсерлерін түсіндіреді.

Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту біртұтас көзқарастың негізгі компоненті болып табылады. Тәрбиеші балаларға ұлттық қолөнерді, бейнелеу өнерін, музыканы сабаққа енгізу арқылы олардың эстетикалық талғамын дамытады, логикалық және қиялдық ойлау дағдыларын жетілдіреді. Мұндай сабақтар балалардың өзіндік тәжірибесін қалыптастырып, ұлттық мәдениетке қызығушылығын арттырады.

Балалармен топтық іс-шараларды үйлестіру әлеуметтік дағдыларын дамытуға бағытталған. Біртұтас көзқарас балаларды бірлескен әрекетке тарту арқылы өзара көмек көрсету, эмоцияны басқару, жауапкершілік сезімін қалыптастыру сияқты қасиеттерді дамытады. Рөлдік ойындар мен мерекелік іс-шаралар балалардың көшбасшылық және топтық жұмысқа қабілеттілігін арттырады.

Табиғат пен қоршаған ортаны білім беру процесіне енгізу балалардың экологиялық және ұлттық мәдени құндылықтарды меңгеруіне ықпал етеді. Тәрбиеші табиғи материалдармен шығармашылық сабақтар өткізу, экологиялық ойындар ұйымдастыру арқылы балалардың қоршаған ортаға жауапкершілік сезімін қалыптастырады.

Инновациялық технологияларды сабаққа енгізу біртұтас көзқарастың тиімділігін арттырады. Виртуалды экскурсиялар, мультимедиялық ойындар, бейнежазбалар арқылы

балалар ұлттық дәстүрлер мен тарихи оқиғаларды тәжірибеде меңгереді. Мұндай тәсіл оқу процесін интерактивті етіп, балалардың танымдық белсенділігін арттырады.

Мониторинг және рефлексия жүйесі балалардың дамуын бақылауды қамтамасыз етеді. Тәрбиеші балалардың іс-әрекеттерін, эмоционалдық және әлеуметтік дамуын, шығармашылық және когнитивтік қабілеттерін бағалап, жеке түзетулер енгізеді. Бұл тәсіл педагогикалық шешімдерді дәлелді ақпаратқа сүйене отырып қабылдауға мүмкіндік береді және тәрбие сапасын арттырады.

Біртұтас көзқарасты жүзеге асыруда тәрбиеші балалардың әрбір күндік іс-әрекетін жоспарлауда кешенді тәсіл қолдануы қажет. Мысалы, ойын әрекетін ұйымдастыру кезінде тек ойынның өзі емес, оның әрбір кезеңіндегі танымдық, әлеуметтік және моральдық компоненттер ескерілуі тиіс. Тәрбиеші ойынның сюжеті арқылы балаларға шешім қабылдау, өзара келісім жасау, эмоцияларын басқару және шығармашылық ойлау дағдыларын дамытуға жағдай жасайды. Сонымен қатар, ойынның тақырыбын ұлттық мәдениетке негіздеп, балалардың патриоттық сезімін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Біртұтас көзқарас осы тәсілдерді үйлестіріп, педагогикалық процестің барлық деңгейінде балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз етеді.

Балалардың шығармашылық әлеуетін дамыту біртұтас көзқарастың маңызды элементі болып табылады. Тәрбиеші сабаққа ұлттық қолөнерді, бейнелеу өнерін, музыка және халықтық шығармаларды енгізе отырып, балалардың эстетикалық талғамын, қиялын және логикалық ойлау қабілетін дамытады. Мысалы, балаларға ұлттық нақыштағы ою-өрнектер жасау немесе халық әндерін бейнелеп орындау арқылы олардың креативтілігін жетілдіруге болады. Бұл тәсіл балалардың өз мәдениетімен байланысын күшейтіп қана қоймай, олардың өзіндік пікірін қалыптастыруға, шығармашылық әрекеттерге белсенді қатысуға ынталандырады.

Әлеуметтік даму аспектісінде біртұтас көзқарас балаларды топтық әрекетке тартуға бағытталған. Рөлдік ойындар мен топтық жобалар балаларға өзара көмек көрсету, сыйластық, жауапкершілік және көшбасшылық дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Мысалы, мерекелік шараларды ұйымдастыру кезінде әр балаға белгілі рөл беру олардың топтық мінез-құлық дағдыларын жетілдіреді, эмоциялық интеллектін дамытады және әлеуметтік өзара әрекет қабілетін арттырады. Тәрбиеші бұл тәсіл арқылы балалардың қоғамдағы өз орнын түсінуіне жағдай жасайды.

Физикалық дамуды қамтамасыз ету де біртұтас көзқарастың маңызды құрамдасы болып табылады. Тәрбиеші балалардың қозғалыс белсенділігін арттыру мақсатында ұлттық спорттық ойындар мен гимнастикалық жаттығуларды сабаққа енгізеді. Бұл тек балалардың моторикасын және физикалық дамуын қолдап қана қоймай, олардың эмоциялық жай-күйін жақсартып, ынтымақтастыққа бейімделу дағдыларын қалыптастырады. Сонымен қатар, физикалық белсенділік балаларға ұлттық дәстүрлер мен ойын элементтерін тәжірибеде меңгеруге мүмкіндік береді, бұл олардың мәдени санасын дамытуға ықпал етеді.

Табиғат және қоршаған орта факторларын педагогикалық процесте қолдану балалардың экологиялық және ұлттық құндылықтарды меңгеруін күшейтеді. Мысалы, табиғатқа экскурсиялар ұйымдастыру, ұлттық өсімдіктер мен жануарларды таныстыру, экологиялық ойындар өткізу балалардың қоршаған ортаға жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Тәрбиеші бұл әдісті ұлттық мәдени элементтерімен үйлестіріп, балаларға табиғат пен дәстүр арасындағы байланысты түсінуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл тәсіл балалардың танымдық белсенділігін арттырып, ғылыми қызығушылығын дамытады.

Инновациялық технологияларды сабаққа енгізу біртұтас көзқарастың тиімділігін арттырады. Мультимедиялық презентациялар, бейнежазбалар, виртуалды экскурсиялар балаларға тарихи оқиғаларды, ұлттық мерекелерді және мәдени мұраны тәжірибеде меңгеруге мүмкіндік береді. Тәрбиеші бұл ресурстарды ойын әрекеттерімен үйлестіріп, балалардың танымдық белсенділігін, шығармашылық қабілетін және практикалық дағдыларын арттырады. Сонымен қатар, бұл тәсіл сабақ процесін интерактивті етіп, балалардың ақпараттық сауаттылығын дамытуға ықпал етеді.

Мониторинг пен педагогикалық рефлексия біртұтас көзқарастың соңғы, бірақ маңызды компоненті болып табылады. Тәрбиеші балалардың іс-әрекеттерін, әлеуметтік қарым-қатынасын, эмоциялық және когнитивтік дамуын жүйелі түрде бақылап, олардың жеке даму траекториясын қалыптастырады. Бұл әдіс педагогикалық шешімдерді нақты деректерге сүйене отырып қабылдауға мүмкіндік береді және тәрбие сапасын арттырады. Сонымен қатар, мониторинг нәтижелері арқылы тәрбиеші балалардың мүдделерін, қабілеттерін және қызығушылықтарын ескере отырып, сабақ пен ойын әрекетін дербестендіре алады.

Осылайша, тәрбиеші жұмысындағы біртұтас көзқарас – бұл балалардың жан-жақты дамуын, олардың ұлттық, әлеуметтік және моральдық құндылықтарды меңгеруін қамтамасыз ететін кешенді педагогикалық жүйе. Біртұтас көзқарас арқылы тәрбиеші балалардың танымдық, эмоционалдық, физикалық және эстетикалық дамуын үйлестіріп, олардың тұлғалық ерекшеліктерін ескере отырып тәрбиелік мақсаттарға жетуге мүмкіндік алады. Бұл тәсіл мектепке дейінгі білім беру сапасын арттырып, балалардың қоғамдағы белсенді және мәдениетті тұлға ретінде қалыптасуына жағдай жасайды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ахметова А.Қ. Мектепке дейінгі білім беру: біртұтас педагогикалық тәсілдер. Алматы: Білім, 2021. 152 б.
2. Баймұхамедова С.Т. Мектепке дейінгі балаларды тәрбиелеуде интеграциялық әдістер. Нұр-Сұлтан: Педагогика, 2020. 140 б.
3. Жұмабекова С.Б. Мектеп жасына дейінгі балаларды кешенді дамыту. Алматы: Ғылым, 2022. 168 б.
4. Назарова Л.И. Early Childhood Education: Integrated Approach. Москва: Просвещение, 2019. 156 с.

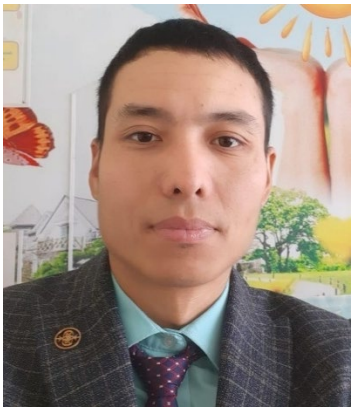
ЦЕЛОСТНЫЙ ПОДХОД В РАБОТЕ ВОСПИТАТЕЛЯ

Аннотация.

В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты целостного подхода в работе воспитателя. В ходе исследования анализируются комплексные методы, обеспечивающие познавательное, эмоциональное, социальное и творческое развитие детей. В статье показаны пути реализации целостного подхода посредством использования игры, музыки, изобразительного искусства, национальных традиций, природы и инновационных технологий. Целостный подход направлен на повышение качества дошкольного образования и обеспечение личностного, социального и культурного развития детей.

Ключевые слова: целостный подход, воспитатель, дети дошкольного возраста, национальные ценности, игровая деятельность, творчество, социальное развитие, инновационные технологии, эстетическое развитие, мониторинг.

Жакупбеков Канат Акылбаевич
Биология пәні мұғалімі
"Ақмола облысы білім басқармасының Бурабай ауданы бойынша білім бөлімі
Обалы ауылының негізгі орта мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

МЕКТЕП БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Аннотация: мақала мектеп биология сабақтарында жасанды интеллектті (ЖИ) қолдану арқылы оқушылардың зерттеушілік, сыни және аналитикалық ойлау қабілеттерін дамыту жолдарын қарастырады. ЖИ технологиялары виртуалды зертханалар, онлайн симуляциялар, деректерді визуалдау және талдау құралдары ретінде пайдаланылады. Оқушылардың эксперименттік іс-әрекеті, топтық жобалар және жеке зерттеулер арқылы дербестік пен жауапкершілік дағдылары қалыптасады. Мақалада ЖИ әдістерін сабақта қолданудың педагогикалық маңызы, практикалық тәсілдері және бағалау жүйесі талданады.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, биология, мектеп, зерттеушілік дағдылар, сыни ойлау, аналитикалық ойлау, виртуалды зертхана, тәжірибелік оқыту.

Мектептегі биология сабағы – оқушылардың табиғатқа деген қызығушылығын арттыру, ғылыми ойлау қабілетін қалыптастыру және зерттеушілік дағдыларын дамыту үшін маңызды пәндердің бірі болып табылады. Заманауи білім беру талаптары оқушыларды тек теориялық білімге ие қылмай, оларды практикалық зерттеу әрекеттеріне, эксперимент жасауға және алынған мәліметтерді талдауға үйретуді қажет етеді. Осы тұрғыдан алғанда, ЖИ әдісін биология сабақтарында қолдану оқушылардың зерттеушілік қабілетін, сыни ойлауын, аналитикалық және коммуникациялық дағдыларын дамытуға бағытталған тиімді тәсіл болып табылады. ЖИ-ДІ әдісі теория мен практика арасындағы байланысты нығайтып, оқушылардың өз бетімен ізденіс жасауына, тәжірибелік жұмыстар жүргізуіне, ақпаратты жинап, салыстырып, қорытынды жасауына мүмкіндік береді.

ЖИ әдісі мектеп биология сабақтарында оқушылардың зерттеушілік дағдыларын, сыни ойлау қабілетін және аналитикалық ойлауын дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл әдіс теориялық білім мен практикалық әрекетті біріктіріп, оқушыларға ғылыми зерттеу жүргізуге, тәжірибе жасауға және алынған нәтижелерді қорытындылауға мүмкіндік береді. ЖИ технологияларын қолдану арқылы оқушылар өз бетімен проблемаларды анықтап, деректер жинайды, салыстырады, талдайды және қорытынды жасайды. Мұндай тәсіл олардың ғылыми ойлауын дамытып қана қоймай, коммуникациялық дағдыларын, ақпараттық сауаттылығын және презентация жасау қабілеттерін жетілдіреді. ЖИ сабаққа қызығушылықты арттырып, оқушылардың өз бетімен ізденуін ынталандырады, оларға зерттеу тақырыптарын таңдау, эксперимент жүргізу және нәтижелерін талдау арқылы дербестік пен жауапкершілікті меңгеруге мүмкіндік береді.

Мектеп биологиясында ЖИ әдісін қолдану практикалық тұрғыда әртүрлі жолдармен жүзеге асады. Оқушылар жеке немесе топтық жобалар орындай алады, мысалы өсімдіктердің өсуін зерттеу, жануарлардың табиғи ортасындағы өзгерістерді бақылау немесе экологиялық тәжірибелер жасау. Виртуалды зертханалар мен онлайн симуляциялар арқылы күрделі биологиялық процестерді көруге және модельдеуге мүмкіндік бар, бұл оқушылардың күрделі түсініктерді визуалды қабылдауын жеңілдетеді. ЖИ әдісі оқушылардың сыни ойлауын дамытуға бағытталған. Олар эксперимент нәтижелерін салыстырып, қорытынды жасау арқылы аналитикалық ойлау дағдыларын жетілдіреді.

Топтық жобаларда оқушылар өзара пікір алмасып, идеяларын қорғап, бірлесіп шешім қабылдауды үйренеді. Бұл олардың коммуникациялық және әлеуметтік дағдыларын дамытып, топта жұмыс жасау қабілетін қалыптастырады. ЖИ әдісін қолдану арқылы оқушылар виртуалды микроскопия, интерактивті симуляциялар және деректерді визуалдау бағдарламаларын пайдаланып, тәжірибе нәтижелерін талдап, ғылыми қорытынды жасау дағдыларын жетілдіреді. Мұғалім сабақ барысында тек ақпарат жеткізуші рөлінде емес, зерттеу процесін бағыттайтын және әдістемелік қолдау көрсететін тұлға ретінде әрекет етеді.

Бағалау жүйесі осы әдістің маңызды құрамдасы болып табылады. Оқушылар тек дайын жауапқа емес, зерттеу процесіне, эксперимент жасауға, қорытынды жасауға және презентацияға бағаланады. Жеке және топтық жобаларды орындау арқылы оқушылар өздерінің зерттеушілік және аналитикалық қабілеттерін көрсетеді. Бұл тәсіл олардың өзіндік ізденісін, жауапкершілігін және оқу мотивациясын арттырады.

ЖИ әдісін мектеп биология сабақтарында қолдану оқушылардың зерттеушілік дағдыларын, сыни ойлау және аналитикалық ойлау қабілеттерін қалыптастырудың тиімді жолы болып табылады. Оқушылар тек теориялық білімге ие болып қана қоймай, практикалық эксперименттер жасау арқылы өз бетімен ізденуді меңгереді. Бұл әдіс сабақ процесін интерактивті, практикалық және инновациялық етеді, мектептегі білім беру сапасын арттыруға ықпал етеді, оқушылардың ғылыми ізденісін ынталандырады, олардың дербестік пен жауапкершілігін қалыптастырады. Сонымен қатар, топтық жобалар мен зерттеу жұмыстарын орындау оқушылардың коммуникациялық және әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді, сыни ойлау мен аналитикалық қабілеттерін нығайтады.

ЖИ әдісі мектеп биология сабақтарында ғылыми ізденіс пен эксперименттік әрекетті дамытуға, оқушылардың білім сапасын арттыруға және олардың өз бетімен жұмыс жасау қабілеттерін қалыптастыруға бағытталған тиімді педагогикалық тәсіл болып табылады. ЖИ технологиялары арқылы оқушылар эксперименттік тәжірибе жасап, деректерді талдап, қорытынды жасайды, бұл олардың сыни ойлауын және аналитикалық қабілетін дамытады. ЖИ сабаққа қызығушылықты арттырады, оқушылардың дербестігі мен жауапкершілігін қалыптастырады, оларды заманауи білім беру талаптарына сай оқушы ретінде тәрбиелейді.

И әдісі оқушылардың сыни ойлауын дамытады: олар эксперимент нәтижелерін салыстырып, болжам жасап, қорытынды шығара алады. Сонымен қатар, топтық жобалар мен пікір алмасу коммуникациялық дағдыларды қалыптастырады, оқушылардың топ ішінде бірлесіп шешім қабылдау қабілетін жетілдіреді. ЖИ қолдану арқылы оқушылар тәжірибелік және теориялық білімді үйлестіре отырып, ғылыми ізденіс жүргізуге үйренеді, дербестік пен жауапкершілікті меңгереді, ақпараттық сауаттылығы артады. Мұғалім сабақ процесінде тек білім жеткізуші ғана емес, зерттеу әрекеттерін бағыттайтын және әдістемелік қолдау көрсететін тұлға ретінде әрекет етеді. Бағалау жүйесі де ЖИ әдісінің маңызды құрамдасы болып табылады, себебі оқушылар жеке және топтық жобаларды орындау барысында эксперимент жасау, қорытынды шығару және презентация жасау дағдыларымен бағаланады.

Сонымен қатар, ЖИ технологиялары арқылы оқушылар виртуалды микроскопия, интерактивті симуляциялар және деректерді визуалдау бағдарламаларын пайдаланып, тәжірибе нәтижелерін талдайды және ғылыми қорытынды жасайды. ЖИ әдісін қолдану сабаққа қызығушылықты арттырып, оқушылардың өз бетімен ізденуін ынталандырады, олардың ғылыми ізденісін, дербестік пен жауапкершілігін қалыптастырады, заманауи білім беру талаптарына сай оқушы ретінде тәрбиелейді. ЖИ әдісі мектеп биология сабақтарында ғылыми ізденіс пен

экспериментттік әрекетті дамытуға, оқушылардың білім сапасын арттыруға және олардың өз бетімен жұмыс жасау қабілеттерін қалыптастыруға бағытталған тиімді педагогикалық тәсіл болып табылады.

Осылайша, ЖИ-ді әдісін мектеп биология сабақтарында қолдану оқушылардың зерттеушілік дағдыларын, сыни ойлау және аналитикалық ойлау қабілеттерін қалыптастырудың тиімді жолы болып табылады. Бұл әдіс оқушыларға тек теориялық біліммен шектелмей, практикалық эксперименттер жүргізу, деректерді талдау, қорытынды жасау, топтық жобалар арқылы өз идеяларын қорғау және бірлесіп шешім қабылдау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, виртуалды зертханалар, онлайн симуляциялар және деректерді визуалдау бағдарламаларын қолдану оқушылардың ақпараттық сауаттылығын арттырады және биологиялық процестерді терең түсінуге ықпал етеді. ЖИ-ДІ әдісі сабақ процесін интерактивті, практикалық және инновациялық етеді, мектеп оқушыларының ғылыми ізденісін ынталандырады, олардың дербестік пен жауапкершілігін қалыптастырады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев З. «Білім берудегі жаңа технологиялар және жасанды интеллект». Алматы, 2021.
2. Асылбекова Ж., Қайсарова Г. «Мектеп биологиясында зерттеушілік дағдыларды дамыту». Нұр-Сұлтан, 2020.

РАЗВИТИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА УРОКАХ БИОЛОГИИ В ШКОЛЕ

Аннотация.

В статье рассматриваются пути развития исследовательских, критического и аналитического мышления учащихся посредством использования искусственного интеллекта (ИИ) на уроках биологии в школе. Технологии ИИ применяются в качестве виртуальных лабораторий, онлайн-симуляций, средств визуализации и анализа данных. В процессе экспериментальной деятельности, выполнения групповых проектов и индивидуальных исследований у обучающихся формируются навыки самостоятельности и ответственности. В статье анализируются педагогическая значимость, практические способы применения методов ИИ на уроках, а также система оценивания.

Ключевые слова: искусственный интеллект, биология, школа, исследовательские навыки, критическое мышление, аналитическое мышление, виртуальная лаборатория, практико-ориентированное обучение.

Журналдың құрылтайшысы және иесі:
«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Учредитель и собственник журнала:
Научно-методический центр «KEMENGER», относящийся к индивидуальному предпринимателю «BAYANDY».

Журнал 2023 жылдың желтоқсан айынан бастап жарық көруде.
Басылым 1 айда 4 рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 13 ақпандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ26VPY00064454 берілген.

Журнал издается с декабря 2023 года.
Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.
Журнал выдан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан № KZ26VPY00064454 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 13 февраля 2023 года.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды. Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистические ошибки несут авторы. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

Мекенжайы:
100012, Қарағанды қ.,
Н. Назарбаев даңғ., 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Басуға 06.02.2026 ж. қол қойылды.

Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 26. RISO басылым.
Таралымы - 50 дана.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығының полиграфиялық қызметтер бөлімінде басылып шығарылды.

Наш адрес:
100012, г. Караганда,
пр. Н. Назарбаева, 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Подписано в печать 06.02.2026 г.

Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 26. Печать RISO.
Тираж - 50 экз.

Отпечатано в полиграфическом отделе НМЦ «KEMENGER» ИП «BAYANDY».

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.